

Sosial støtte i overgangen til voksenlivet

En kvalitativ studie

Elisabeth Marie Jacobsen

VID vitenskapelige høgskole

Masteroppgave

Master i sosialt arbeid i partnerskap

Antall ord: 27.386

Dato: 15.11.2016

Sammendrag

Oppgaven utforsker unge voksne med barnevernbakgrunn og deres erfaringer fra overgangen til voksenlivet. Flere studier har pekt på at denne gruppen har særlige utfordringer i denne fasen av livet og at mange har lite sosial støtte. De er spesielt utsatt for marginalisering og det er sentralt å utforske hva som kan bidra til gode overganger til voksenlivet.

Studien retter oppmerksomhet mot de unges perspektiv, og det er benyttet en kvalitativ studie. Utvalget er unge voksne mellom 20-27 år som har gjort erfaringer de kan se tilbake på om overgang til voksenlivet. Problemstillingen som blir belyst er:

Hvilke erfaringer har unge voksne med barnevernsbakgrunn når det gjelder behov for sosial støtte i overgangen til voksenlivet?

Det er benyttet en temasentrert analyse til å forstå datamaterialet. Resultatene fra analysen er drøftet i lys av lovverk, tidligere forskning og teorier som ansees som sentrale for å belyse problemstillingen.

Resultatene viser at behovet for sosial støtte er stort, og det viser seg særlig tydelig i to former for sosial støtte: Informativ og emosjonell støtte. De unges erfaringer peker mot at de har vært lite forberedt på utflytting, de har opplevd manglende medvirkning i prosessen og de har hatt utfordringer med å be om sosial støtte, spesielt emosjonell. Utfordring består i at de unge viser at de har hatt lite nettverk, liten oversikt over tilgjengelig støtte og de har hatt utfordringer med å stole på andre.

Forord

”Pek ut retningen for oss... Ikke løp foran og forvent at vi skal følge etter. Husk at det er best å la oss lære av våre feil, som dere har lært av deres. Ikke stå foran oss og beskytt oss, stå i stedet ved siden av oss og hvisk deres visdom inn i våre ører. La oss finne veien, for framtiden er for oss å leve i”.

(Nicole Herbert – Federation of youth care- Canada)

Dette prosjektet har vært en utfordrende, men svært lærerik opplevelse. Jeg har vært privilegert mest av alt fordi jeg har fått lov til å fordype meg i et spennende og engasjerende tema fra flere vinkler. Gjennom forskning, teorier, de unges fortellinger har jeg fått muligheten til å tilegne mer kompetanse og kunnskap om dette temaet som jeg brenner for. Enda mer kjent med meg selv har jeg også blitt gjennom engasjement, berikelse, frustrasjon, fortvilelse i alle deler av dette masterprosjektet.

Tusen takk til alle informantene som så åpent og raust gav meg sine historier, det ville ikke blitt en oppgave uten dere.

Tusen takk til VID Vitenskaplige høgskole for interessante skoleår, og min veileder Inger Oterholm for god støtte og viktige innspill under hele prosessen. Jeg er imponert over fleksibiliteten og engasjementet du har vist meg.

Mia, takk for at du er du og det er du som har inspirert meg til å gå løs på dette prosjektet og få frem viktige fortellinger. Takk også til Marianne som tålmodig og effektivt har lest og kommentert, kapittel etter kapittel. Takk til mine to arbeidsplasser gjennom prosjektet for forståelse og tilrettelegging.

Til slutt takk til min samboer som har vært en viktig støtte. Jeg setter stor pris på alt du gjort for meg fra husvask til språkvask. Det har vært godt å ha omsorg og oppmuntring fra deg og Melvis underveis.

Oslo, november 2016

Elisabeth Jacobsen

Innhold

Sammendrag	2
Forord	3
1.0. Introduksjon.....	7
1.1. Presentasjon av tema og problemstilling	7
1.2. Avgrensing og begrepsavklaring	8
1.3 Gjeldende lovverk for de unge i overgangen til voksenlivet.....	9
1.4. Oppgavens oppbygning	10
2.0. Forskning på feltet	12
2.1. Innledning	12
2.2. Hvordan går det barnevernsbarna?.....	12
2.3. Betydningen av støtte i overgangen	13
2.4. Hva sier ungdommene?– fra intervjuundersøkelser med ungdom.....	15
2.4.1. De unges fremtidsoptimisme.....	15
2.4.2. Manglende medvirkning	15
2.4.3. Behovet for en støtteperson og kartlegging av nettverk.....	15
2.4.4. Ensomhet	17
2.5. Betydningen av sosial støtte	18
2.6. Oppsummering	18
3.0. Teoretiske perspektiver	20
3.1. Innledning	20
3.2. Sosial støtte - bakgrunn	20
3.2.1. Hvordan forstår man fenomenet sosial støtte?.....	20
3.2.2. Former for sosial støtte.....	22
3.2.3. Hvem kommer støtten fra?.....	23
3.2.4. Hvordan virker sosial støtte?	23
3.2.5. Tre grupper med ulike behov for sosial støtte.....	24
3.3. Tilknypningsteori	25
3.3.1. Trygg base	26
3.4. Empowerment	27
3.5. Oppsummering	27
4.0. Metode.....	28
4.1. Innledning	28
4.2. Utgangspunkt for studien	28

4.2.1. Vitenskapsteoretisk utgangspunkt	28
4.2.2. Eget utgangspunkt	28
4.3. Valg av metode	29
4.4. Utvalg og rekruttering.....	30
4.5. Intervju.....	31
4.5.3. Gjennomføring av intervjuene.....	32
4.6 Analyseprosessen - gjennomføring og etterarbeid	33
4.6.1. Transkribering.....	33
4.6.2. Analyseprosessen.....	33
4.7. Forskningsetiske refleksjoner	34
4.8. Reliabilitet, validitet og overførbarhet	35
Kap 5.0. Analyse – Resultater	38
Kap 5.1. Innledning	38
5.2. Informativ støtte.....	38
5.2.2. Hvordan ble informantene forberedt til overgangen til voksenlivet?.....	39
5.2.3 Om medvirkning til innhold i oppfølging	41
5.2.4. Kunnskap om lovens muligheter for oppfølging og støtte	44
5.3. Emosjonell støtte	45
5.3.1. Innledning	45
5.3.2. Lære å takle egne følelser.....	46
5.3.3. Oppsøke hjelp og støtte.....	49
5.3.4. Støtte i kontakt med biologisk familie	54
5.5. Oppsummering	55
Kapittel 6.0. Diskusjon	57
Kap 6.1. Innledning	57
6.2. Hvordan kan ungdommenes erfaringer forstås i lys av lovgivningen?	57
6.2.1. Innledning	57
6.2.2. Forberedelse	57
6.2.3 Medvirkning	57
6.2.4. Manglende informasjon om muligheter og rettigheter	58
6.2.5. Oppsummering	59
Kap 6.3. Ungdommenes erfaringer sett i lys av tidligere forskning.....	59
6.3.2. Informativ støtte	59
6.3.3. Forberedelse og medvirkning	59

6.3.4. Grunnlag for medvirkning.....	61
6.4. Emosjonell støtte	61
6.4.1. Manglende emosjonell støtte.....	61
6.4.2. Personlige kvaliteter for å fremme emosjonell støtte.....	62
6.4.3. Utfordringer med å be om emosjonell støtte.....	63
6.4.4. Mangelfull støtte i kontakt med biologisk familie	64
6.4.5. Oppsummering	65
Kap 6.5. Ungdommenes erfaringer i lys av teori	66
6.5. 1. Innledning	66
6.5.2. Informativ støtte i lys av teori om empowerment	66
6.5.3. Å forstå informasjonen i lys av traumeteori	67
Kap 6.6. Emosjonell støtte i lys av teori.....	68
6.6.1. Manglende emosjonell støtte og tilknytningsteori.....	68
6.6.2. Manglende emosjonell støtte og trygg base	69
6.6.3. Manglende emosjonell støtte og direkte effekt hypotesene	70
6.6.4. Avlutning emosjonell støtte – teori	71
Kap. 6.7. En gruppe som strever?	71
7.0. Oppsummering og konklusjon	73
Litteratur.....	75
Vedlegg 1: Invitasjon til deltagelse og samtykkeerklæring.....	81
Vedlegg 2: Intervjuguide	83
Vedlegg 3: Godkjenning NSD	85

1.0. Introduksjon

1.1. Presentasjon av tema og problemstilling

Ungdom på vei inn i voksenlivet kan oppleve en tid med mange utfordringer. Det ligger i overgangens natur å finne ny identitet som ung voksen. Man skal lære seg selv å kjenne på en ny måte og man får mer ansvar. Det er en faktor som kan være utfordrende for alle unge som flytter for seg selv. Det vil naturlig nok innebære smerte og vanskeligheter og er en del av livets erfaringer. Å gå fra ungdom til ung voksen innebærer mye ansvar og er en av de største forandringene i de unge voksnes liv. For ungdom som har hatt en vanskelig oppvekst med omsorgssvikt og traumer, kan denne fasen by på ekstra utfordringer (Storø, 2005).

I Statistisk sentralbyrås oversikt for 2015 kom det frem at 6800 unge mellom 18 og 22 år mottok tiltak fra barnevernet. Til sammenligning er det ca 36 000 barn mellom 13 og 17 år som mottok hjelpetiltak fra barnevernet (2015). De mest benyttede hjelpetiltakene for unge over 18 år var økonomisk stønad, fosterhjem, og bolig med oppfølging (SSB, 2015).

Forskning om unge med barnevernbakgrunn har vist at de er i en sårbar situasjon. De hadde ofte lite nettverk, manglende skolegang og psykiske utfordringer. Det var et høyt antall som mottok sosialhjelp, flertallet har lav utdanning og dødsraten var en god del høyere enn blant jevnaldrende uten barnevernsbakgrunn (Kristofersen, 2009, Backe-Hansen, Madsen, Kristofersen og Hvinden, 2014). Dette er tendenser som også vises i internasjonal forskning (Stein and Munroe, 2008, Claydon, 2009). Forskningen pekte på høy risiko for marginalisering og at mange ikke hadde den støtten de trengte. Det å få til gode overganger til voksenlivet vil kunne bidra til å minske belastninger og marginalisering.

Temaet for min oppgave er ungdom i barnevernet i overgangen til voksenlivet. Dette temaet har jeg blitt opptatt av ettersom jeg i mange år har jobbet med ungdommer og unge voksne i barnevernsinstitusjon og i et lavterskeltilbud for mennesker i Oslos rus og – gatemiljøer. Hvordan kan vi som samfunn lagt til rette for en god overgang? Mange faktorer er viktige med tanke på denne overgangen, både planlegging, økonomi og en trygg bolig er grunnleggende for at man skal få en god overgang til voksenlivet. Studier viser at for unge voksne med barnevernserfaring i overgangen til voksenlivet, gjorde manglende nettverk at sosial støtte var vanskeligere tilgjengelig for denne gruppen enn andre jevnaldrende det var naturlig å sammenligne seg med. (Stein 2008, Backe Hansen m.fl. 2014 og Kristoffersen 2008). Gjennom mitt arbeid med unge voksne har jeg erfart at det var utfordringer knyttet til å bidra med god støtte i overgangen til voksenlivet. Overgangen fra barnevernet til en selvstendig tilværelse har

vist seg å være en bratt læringskurve for mange og det er mye som skal forstås, læres, oppleves og integreres på kort tid. Godt oppfølgingsarbeid kan være avgjørende for disse ungdommene (Bakketeig og Backe- Hansen 2008 og Backe-Hansen mfl., 2014).

I denne oppgaven vil jeg se nærmere på betydningen av sosial støtte. Hva mente de unge voksne selv var god støtte i denne fasen? Ungdommenes egne synspunkter om hva som har fungert og ikke fungert, kan bidra til kunnskap om ungdommenes behov, og hva som har vært hensiktsmessig støtte.

Problemstillingen for denne masteroppgaven er:

”Hvilke erfaringer har unge voksne med barnevernsbakgrunn når det gjelder behov for sosial støtte i overgangen til voksenlivet? ”

De unges stemme og deres erfaringer kan gi oss nyttig kunnskap om hva som kan ha vært av betydning for en god overgangsprosess. Derfor har jeg sett det som hensiktsmessig å snakke med unge voksne som selv har gjort disse erfaringene. Mine informanter har vært unge voksne som har vært plassert av barnevernet i fosterhjem eller institusjon. De var enten skrevet ut av barnevernet eller de var i slutten av sin ettervernstid.

1.2. Avgrensing og begrepsavklaring

Sosial støtte er et sentralt begrep som krever en større redegjørelse som jeg vil gå nærmere inn på i kapitlet om teoretiske perspektiver. Sentralt i valget av begrepet sosialt støtte er det at studier viser at sosial støtte kan virke dempende på psykisk stress og belastninger (Folkehelseinstituttet, 2015). Videre viste det seg i litteraturgjennomgangen at det var få studier som fokuserte på sosial støtte i overgangen til voksenlivet.

Når jeg har valgt å bruke begrepet overgangen til voksenlivet i stedet for ettervern er det fordi jeg ønsket å bruke et mer dynamisk begrep om denne fasen. De unge er i utvikling mot en selvstendig tilværelse, og det er behov for et begrep som i større grad kan beskrive denne utviklingen. Videre er det slik at forskningsfeltet og lovgivningen har beveget seg i retning av å bruke dette begrepet (Paulsen 2016, Tysnes og Kiik, 2015, Storø, 2011 og BLD,2011). Fokus for denne oppgaven vil i hovedsak handle om den siste tiden i en omsorgsbasis (fosterhjem eller institusjon) og til de unge voksne er etablert for seg selv. Det innebærer at problemstillinger i forbindelse med avslutningen av barnevernsaken i liten grad vil bli omtalt i denne oppgaven. Overganger som begrep i denne sammenheng er hentet fra det engelske begrepet ”transitions”,

som i utgangspunktet beskriver prosessen fra å være i et omsorgstiltak til å bo for seg selv (Stein, 2006 og Storø, 2011).

Denne studien vil ikke omhandle de av barnevernets ungdommer som ikke har vært plassert, men kun mottatt hjelpetiltak gjennom barnevernet.

I denne oppgaven har jeg valgt å bruke jeg kontaktperson om saksbehandler i barnevernet. Det foregår for tiden en omlegging av begrepsbruk i barnevernet, etter påtrykk fra flere brukerorganisasjoner, for å finne begreper som de unge er mer komfortable med å bruke.

Overgangen til voksenlivet kan omhandle to prosesser. Den ene er den subjektive prosessen for ungdom for alle med blant annet større ansvar og mer selvstendighet. Den andre er om barnvernets ansvar i den siste perioden i barnevernet (Paulsen 2016). Hvordan barnevernet legger til rette og følger opp sitt ansvar vil være sentralt. Denne oppgaven vil omhandle begge disse prosessene.

1.3. Gjeldende lovverk for de unge i overgangen til voksenlivet

I dette avsnittet vil jeg redegjøre for det juridiske grunnlaget for å tilby ungdom over 18 år tiltak etter Lov om barneverntjenester (bvl). Barnevernloven av 17. juli 1992 gav unntaksvis mulighet for tiltak for ungdom mellom 18 og 20 år. Etter en lovendring i 1998 ble § 1-3, annet ledd innført hvor det ble gitt anledning til å iverksette tiltak for gruppen ungdom i alderen 18-23 år. Begrunnelsen for å opprettholde tiltak frem til 23 år var at ungdommene ble ansett som mer sårbare og utsatte, og at de dermed kunne være i behov av oppfølging inntil 23 års alder.

Et omfattende arbeid fra sentrale aktører i feltet førte til en endring loven i 2009. Denne endringen gav barneverntjenestene en begrunnelsesplikt. Dersom tiltaket avsluttes eller videre tiltak etter 18 år ikke innvilges. Vedtaket skal begrunnes i bvl § 4-1 om barnets beste.

Ettervern er ikke en lovfestet rett etter Lov om barneverntjenester (1992). Tiltak etter fylte 18 år, kan bare opprettes med samtykke fra ungdommen, § 3-1. I disse dager har et offentlig utvalg levert et forslag en ny barnevernslov. Barnevernslovutvalget åpner for at loven bør blir rettighetsbasert men har ikke lagt til spesielle føringer for å rettighetsbasere ettervern (NOU 2016:16)

Rundskriv om tiltak etter barnevernloven for ungdom over 18 år skal bidra til å presisere lovendringene som ble gjort i 2009 (Q-13/2011). Målsettingen med å tilby tiltak etter 18 år er i barnevernet er å gi ”nødvendig hjelp og støtte i overgangsfasen til en selvstendig voksentilværelse”(Q-13/2011, s.2). Bvl § 4-15, 4 ledd omhandler at barneverntjenesten i god

tid før ungdommen blir 18 år, skal vurdere om plasseringen skal opprettholdes eller om ungdommen skal motta andre tiltak etter fylte 18 år. At loven presiserer at planleggingen skal starte i god tid innebærer at målet er at overgangen til voksenlivet skal være forutsigbar for de unge. Rundskrivet presiserer at planleggingen er viktig ettersom denne overgangen er en av de største forandringene i de unges liv.

Videre skal barneverntjenesten vurdere om de unge skal forbli i fosterhjemmet eller institusjonen etter fylte 18 år. Det gis også anledning til å innføre andre tiltak.

Barneverntjenestene oppfordres å være fleksible i valg av tiltak og tilpasse tiltakene etter den enkeltes behov. Videre i rundskrivet presiseres det at institusjonsplasser er tenkt til de under 20 år og statens refusjonsordning til kommunene opphører ved 20 år (Rundskriv 13/2011).

Barneverntjenesten har generell veiledningsplikt etter Forvaltningslovens § 11. Det innebærer at barneverntjenesten har plikt til å gi de unge opplysninger om rettigheter, krav og informasjon om muligheter. I rundskriv Q-13/2011 påpekes det at barneverntjenesten skal gjøre de unge godt kjent med rettigheter og plikter etter 18 år og bidra til kartlegging av støttende nettverk. Dette kan bidra til at de unge kan ta kvalifiserte avgjørelser når det gjelder sin overgangsprosess til voksenlivet.

Både lov om barneverntjenester, Barneloven og FNs barnekonvensjon legger føringer på de unges medvirkning. De unge skal involveres i planer som angår dem, §4-15 (bvl). Dette innebærer at de unge skal spørres og delta i planleggingen av tiltak.

I dette kapittelet har jeg i korte trekk beskrevet de viktigste bestemmelsene når det gjelder de unge i overgangen til voksenlivet. På tross av at de unge i barnevernet ikke har en lovfestet rett til ettervern er det sterke føringer for at barnevernet har et ansvar for å hjelpe de unge i overgangen til voksenlivet.

1.4. Oppgavens oppbygning

Kapittel 1 har problemstilling, avgrensninger blitt presentert, samt en beskrivelse av gjeldende lovverk. I kapittel 2 vil jeg presentere forskning med fokus på ungdom i overgangen til voksenlivet som kan ha relevans for å belyse problemstillingen.

Kapittel 3 vil beskrive og redegjøre for teori som er sentrale for analyse av data. Teoriene som presenteres er teorier om sosial støtte, empowerment og tilknytning. Videre i kapittel 4 vil det blir redegjort for det metodiske i denne studien, samt det vitenskapsteoretiske utgangspunkt og eget ståsted.

I kapittel 5 presenteres resultat av analysen, der to former for sosial støtte ble fremtredende, informativ støtte og emosjonell støtte. Videre i kapittel 6 diskuteres resultatene i lys av lovverk tidligere forskning og teori. Til slutt i kapittel 7 presenteres oppsummering og konklusjon.

2.0. Forskning på feltet

2.1. Innledning

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for sentrale temaer i forskning om ungdom i overgangen til voksenlivet og sosial støtte. For å belyse problemstillingen har jeg brukt søkeord:ettervern, overgang, sosial støtte.

Følgende temaer fremstod som sentrale: Hvem er ungdommene og betydningen av ettervern. Videre trekkes temaer fra intervjuundersøkelser frem, om hva ungdommen selv legger vekt på. Temaer som fremstod som sentrale er; Fremtidsoptimisme, støtteperson og kartlegging av nettverk og ensomhet. Til slutt vil jeg redegjøre for forskning på sosial støtte i overgangen til voksenlivet.

Det er USA og Storbritannia som har den ledende forskning på ettervern. Professor Mike Stein er en sentral ressurs på dette området (Storø, 2011, Kristofersen, 2009). Derfor vil internasjonal forskning fra disse landene vektlegges i denne fremstillingen.

2.2. Hvordan går det barnevernsbarna?

For å forstå noen utfordringer ungdommer i overgangen til voksenlivet strever med er det viktig å se på hva forskningen viser. To store registerstudier som omhandler hvordan det går med barnvernsbarn er publisert i Norge de seneste årene. Det er ”Barnevern i Norge 1990 - 2010”(Backe-Hansen, Madsen, Kristofersen og Hvinden, 2014) og ”Barnevernsklienter” 1990-2005 (Clausen og Kristofersen, 2008).

I disse studiene måles det å ha en god voksenkarriere med levekårsindikatorne fullført utdanning, brutto inntekt, bruk av sosialhjelp og arbeidsledighet. Disse kriteriene trenger ikke være avgjørende for hva det vil si å ha et godt liv, men det er ofte sentrale elementer i det å klare seg som voksen. På alle disse områdene kommer de tidligere barnevernsbarna vesentlig dårligere ut enn tilsvarende gruppe jevnaldrende i sammenlikningsutvalget i begge undersøkelsene. Et eksempel var at i 2009 var det 39,6 % av barnevernsutvalget som fullførte videregående utdanning, men i sammenlikningsutvalget var det 80,5 % som fullførte videregående utdanning. Blant barnevernsutvalget er det 42,2 % som oppfyller tre av fire kriterier, men i sammenlikningsutvalget var tallet på 83,5 %. Undersøkelsene viser også at det er langt flere med barnevernsbakgrunn som mottar sosialhjelp enn i befolkningen ellers (Clausen og Kristofersen, 2008 og Backe-Hansen, Madsen, Kristofersen og Sverdrup 2014). Denne forskningen peker på at tidligere barnevernsbarn strever med overgangen til voksenlivet. Blant årsakene til at de som har vært i barnevernet strever er at disse har et svært vanskelig

utgangspunkt, gjennom å ha vokst opp med dårlige levekår, og er hyppigere utsatt for omsorgssvikt og mishandling (Backe-Hansen mfl, 2014).

Når man sammenligner de to ulike studiene viser det seg imidlertid at tallene viser fremgang for denne gruppen i perioden fra 2005 til 2009. Antallet som har oppnådd tre av fire kriterier har gått opp fra 23,7 % i 2005 til 42,2 i 2009. Andelen som klarer seg godt i forhold til de levekårsindikatorerne øker etter hvert som barnevernsbarna blir eldre Dette må anses som en positiv utvikling, men det indikerer at de bruker lenger tid på å få til gode overganger. (Backe-Hansen mfl. 2014).

Den senere tid har det kommet mer forskning på barnevernsbarn og psykisk helse. En rapport om barn som bor på institusjon viser at 76 % har en alvorlig psykisk lidelse (Kayed, Tozefiak, Rimehaug, Tjeldflat, Brubakk og Wickstrøm, 2015). Psykiske utfordringer kan ha betydning for om du klarer å få til en god overgang til voksenlivet.

2.3. Betydningen av støtte i overgangen

Registerdatastudiene fra 2008 og 2014 viser at det går bedre med dem som mottar ettervern enn dem som ikke gjør det. Rapporten som er utgitt i 2014 viser at de som har hatt ettervernstiltak i overgangen til voksenlivet klarer seg bedre enn de som ikke har hatt det. Begge år, både 2008 og 2014 var andelen med gode overganger til voksenlivet høyere blant de som hadde mottatt ettervernstiltak. Med gode overganger menes i denne sammenheng at man har oppnådd tre av de fire kriteriene jeg skisserte ovenfor. Det er ca 30 % av utvalget som mottok ettervernstiltak fra ca 19 år. Det er kjønnsforskjeller i forhold til å ha vellykkede overganger, særlig i forhold til høyere utdanning. Flere jenter enn gutter tar høyere utdanning (Backe-Hansen mfl. 2014, Clausen & Kristoffersen, 2005).

Det er to registerdatastudier som omhandler ettervernet i Norge; ”Barnevern og ettervern”(Kristofersen & Clausen, 2009), og ”Et flerkulturelt ettervern?” (Bogen & Nadim, 2009). Disse studiene viser også at det går bedre med de som mottar ettervern enn de som ikke gjør det. Internasjonale studier viser også disse funnene (Stein and Munroe, 2008, Courtney, 2009, Højer & Sjøblom, 2010). Courtney (2009) viser til sin forskningsoppsummeringsstudie fra USA at jo lenger man har tilbud om oppfølging og støtte i overgangen til voksenlivet jo bedre klarer de seg. Likevel er det stor sprik når man sammenligner med jevnaldrende uten barnevernsbakgrunn.

Studien ”Forskningsskunnskap om ettervern” (Bakketeig, Oterholm og Backe-Hansen, 2008) fremhever at organiseringen av ettervernet er av stor betydning, derav planlegging, informasjon og et større faglig fokus gjennom kartlegging og kunnskap om de unges behov. Videre viser studiet at de som har bodd på institusjon ikke gjør det like bra som de som har bodd i fosterhjem i forhold til levekårsindikatorne; utdanning, mottatt sosialhjelp, inntekt og arbeidsledighet. De som ikke har vært plassert, men mottatt hjelpetiltak, klarer seg bedre enn de som har bodd på institusjon. Det er flere som fullfører videregående skole som bor i fosterhjem, enn de på institusjon. Det kan ha flere forklaringer og de er ikke entydige. Forskerne påpeker at man kan tenke seg at ungdom som ble plassert på institusjon har høyere problembelastning enn de som ble plassert i fosterhjem (Ibid).

Flere undersøkelser, norske og internasjonale peker på at dagens ungdom bruker lengre tid til å flytte hjemmefra enn tidligere, men at barnevernsungdom følger ikke denne utviklingen. I dag er det vanlig at mange unge voksne får mye støtte etter de har flyttet hjemmefra, både økonomisk, praktisk og emosjonelt. Dette er et funn som også vises i internasjonale studier (Tysnes, 2014, Kristofersen, 2009, Bakketeig og Backe Hansen, 2008, Stein 2006).

Internasjonal forskning viser at unge med barnevernserfaring har et vanskeligere utgangspunkt og at de jevnt over har dårligere levekår enn sine jevnaldrende, men at det går bedre over tid (Stein and Munroe 2008, Claydon, 2009). Mike Stein argumenterer for at de unge voksne skal få muligheten til å få en gradvis overgang til voksenlivet, noe som er likere andre unge voksne som flytter hjemmefra. Stein har kalt overgangen til de unge voksne barnevernet for en prosess som er både ”*accelerated*” and “*compressed*”. Dette innebærer at de unge må både tilegne seg flere ferdigheter på kortere tid, påskyndet og komprimert (Stein and Munroe 2008: 303). Stein poengterer at unge voksne med barnevernsbakgrunn ofte har lite nettverk de kan støtte seg på etter utflytting (2006). Det konkluderes med at overgangen enten er ”*accelerated and compressed*” i vestlige land, eller ”*extended and abrupt*” (oversatt: utvidet og brå) som den er i flere tidligere kommunist stater. I disse landene er det vanligere at de unge bor på institusjoner til de er i midten av tjueårene. Det er lite forberedelser til flyttingen, noe som gjør at denne overgangen blir brå.

Tysnes (2014) påpeker i sin doktoravhandling behovet for det hun kaller et ”forlenget foreldreskap” på bakgrunn av funn om at de unge har behov for støtte over lenger tid. Videre argumenter hun for at barnevernet må være villige til å ta på seg denne oppgaven for at de unge i overgangen til voksenlivet skal få nødvendig støtte over tid.

2.4. Hva sier ungdommene?– fra intervjuundersøkelser med ungdom

I dette kapittelet vil jeg trekke frem noen intervjuundersøkelser som fremstår som sentrale i relasjon til problemstillingen. Jeg vil redegjøre for temaer som er sentrale i intervjuundersøkelsene De handler om fremtidsoptimisme, manglende medvirkning, ensomhet, og om støtteperson.

2.4.1. De unges fremtidsoptimisme

Ungdommer flest er positive til fremtiden og om sine muligheter. Fra den landsomfattende undersøkelsen Ungdata (2015) svarer 74 % av ungdommene i undersøkelsen at de tror de kommer til å få et lykkelig liv.

I flere studier,(Bøcker mfl, 2010, Nielsen mfl, 2005 Storø 2005) ble det trukket frem som overraskende at de fleste ungdommer som har blitt intervjuet har vært svært optimistiske når det kommer til det å klare seg i fremtiden. De som er i de unge voksne sitt nettverk og i hjelpeapparatet er langt mer negative enn ungdommene selv (Storø 2005 og Bakketeig og Mathisen, 2008).

2.4.2. Manglende medvirkning

Veronika Paulsen har intervjuet 45 ungdommer i alderen 17-26 år som har eller har hatt tiltak fra barnevernet. Sentrale funn i hennes studie er at ungdom i barnevernet får en brå overgang til voksenlivet, de er lite forberedt og har liten tid. Dessuten opplever de unge manglende medvirkning, har en opplevelse av avmakt og de opplever vanskelige overganger til voksentjenestene som NAV og DPS (2016 a, c).

I rapporten OBVIT 2008, legger ungdommene vekt på at de vil at deres ønsker og behov blir lyttet til og forstått og at det er viktig at man har et godt samarbeid med kontaktperson i barnevernet. I denne undersøkelsen viste det seg også at de unge hadde lite kunnskap om sine muligheter for oppfølging (Binde, 2008).

2.4.3. Behovet for en støtteperson og kartlegging av nettverk

Bakketeig og Mathisen har intervjuet unge voksne som har vært i ettervern. Et sitat fra en av informantene var: «Relasjon er alfa omega, man trenger ikke mye penger hvis man har en god relasjon (Bakketeig og Mathisen, 2008:136).» Annen forskning på feltet viser også at det å ha en god relasjon til minst en voksen person i overgangsfasen er viktig for å klare seg godt i voksen alder (Stein, 2008, Storø, 2005). Det vises til at det handler om å øve seg på å stole på noen og det handler om trygghet (Bakketeig & Mathisen, 2008). I rapporten fra prosjektet ”Overgang fra barnevern til voksenliv i Trondheim” (Binde, 2008) understreker de unge

voksne viktigheten av å ha nettverk og en som følger deg opp over tid. I Storøs studie ”Å gå over brennende broer” (2005) fortalte ungdommene om at de ikke ville vise sin sårbarhet frem til noen. Flere sa at det var vanskelig å be om hjelp når man hadde det vanskelig.

Flere internasjonale studier viser at tilgang til stabile relasjoner er det enkelttiltaket som har størst innvirkning på om de unge får en positiv utgang på overgangen til voksenlivet (Højer & Sjøblom, 2010, Stein 2006, 2008, Courtney m.fl., 2009). Stabilitet er imidlertid ikke nok, kvaliteten på relasjonen spiller også inn. Det vises til at det er viktig at ungdommene må oppleve relasjonen som trygg for at det skal bli en stabil relasjon som kan utgjøre en forskjell for de unge (Cashmore og Paxman, 2006).

Fosterforeldres rolle som støtte person, trekkes frem i studier (Bakketeig & Mathisen, 2008, Storø, 2005). De etterlyser avklaring av sin rolle som fosterforeldre når de skal være støtteperson for de unge voksne, særlig når hjelpen får en viss grad av kontroll (Bakketeig & Mathisen, 2008). Storø kaller at en oppfølgerrelasjon har en ”push and pull funksjon”, de skal både dytte og dra. Det kan være mange balanse ganger i å følge oppe en ung voksen i gjennom overgangen. Højer Og Sjøblom trekker frem utfordringer med at avtaler med fosterforeldre i Sverige blir avsluttet etter 18 år og at man ikke lenger har noen formell avtale om å støtte de unge (2010).

I flere studier påpekes det at det i liten grad foretas en kartlegging av ungdommens nettverk før de skal klare seg selv. Mange er lite forberedt på hvem de skal støtte seg til og spørre om hjelp fra når barnevernet trekker seg ut (Bakketeig og Mathisen 2008, Storø, 2005, Taksdal, Breivik, Ludvigsen og Ravneberg, 2006).

Nettverksfattigdom er et begrep som er blitt trukket fram i en dansk intervjuundersøkelse om ettervern (Böcker, Hammen & Steen 2010). Det handler både om mangelen på personer i nettverket men også de svake båndene i det nettverket som fantes, både i familienettverk og vennenettverk. Forskerne beskriver at de ble overrasket over hvor lite nettverk ungdommene hadde. Samtidig var nettverket også skjørt. Mange av de som flyttet hjemmefra på grunn av omsorgsvikt hadde lite å spille på i sitt nettverk. (ibid 2010).

Det kan være forbundet med skam og ha et manglende nettverk, det er i følge Storø (2005) ikke uvanlig at de unge voksne ønsker å gi et annet bilde av støtte og viktige relasjoner enn slik det er i virkeligheten.

Det beskrives ulike erfaringer med de unges biologiske nettverk (Bakketeig & Mathisen, 2008). Selv om barna har fått hjelp og kommet videre kan foreldrene fremdeles ha mange problemer, og hvordan man forholder seg til foreldrene når man er voksen byr på nye utfordringer.

Bakketeig, Oterholm og Backe-Hansen (2008) etterlyser at forskningen i større grad burde undersøke hva som hemmer og fremmer kontakten med nettverket.

Andre prosjekter rettet mot ungdom har prøvd ut det med at ungdom som strever blir tilknyttet en støtteperson. Et av prosjektene er LOS-prosjektet hvor ungdommene fra 14-23 år ble fulgt opp av en støtteperson (los) fordi de stod i fare for ikke å fullføre skolen. Erfaringene fra dette prosjektet tilsier at det å ha en støtteperson for en ungdom i denne fasen er til stor hjelp. Som det påpekes i rapporten er det vanskelig å si om det er den fleksible strukturen, metoden eller personene som har hatt effekt. Dette tydeliggjør imidlertid viktigheten av å ha noen å støtte seg til når man står i krevende prosesser (Backe-Hansen, Løvgren, Aamodt, Winswold og Aarland, 2014).

2.4.4. Ensomhet

Det å oppleve ensomhet var et av temaene som var sentrale i intervjuene i de forskjellige undersøkelsene. Ensomheten beskrives som vond og sår og kan utløse eksistensielle kriser. Ensomhet beskrives også i internasjonale studier. En undersøkelse fra 15 land i Europa og Asia viste at sosial isolasjon og ensomhet var vanlige problemer blant unge voksne med barnevernsbakgrunn i overgangen til et voksenliv (Lerch, Stein, 2010, s. 6).

Mange prøver å ta opp kontakt med familien men det er svært vanskelig, for familien har nødvendigvis ikke forandret seg (Paulsen 2016, Bøcker, Jakobsen, Hammen og Steen, 2005).

En annen beskrivelse som går igjen om ensomhet, er at det kommer overraskende på for mange (Dahlø, 2008, Storø 2005). Stein (2008) argumenterer for å tilrettelegge bedre for at ungdom får en større forståelse for de ulike fasene av denne overgangen. I denne forbindelse refererer han spesielt til de psykologiske prosessene som knytter seg til det å bevege seg fra barn til voksen. Ensomhet kunne vært et av temaene i en slik forståelse.

Det er en stor forandring å flytte fra institusjon til en leilighet med noen timers oppfølging i uken. Storø beskriver at en oppfatning har vært at hjelpen og kontakten trappes ned fordi man er redd for å gjøre ungdommen avhengig av kontakten. I viser det seg i praksis at ungdommen som er midt opp i en overgang kanskje trenger mer hjelp og kontakt i en periode (2005).

2.5. Betydningen av sosial støtte

Det er særlig tre studier som tematiserer sosial støtte, med relevans for temaet unge i overgangen til voksenlivet.

Den første er en artikkel med tittelen ”Social support interventions – do they work?” (Hogan, Linden, Najarian, 2013). Artikkelen er fra en forskningsoppsummering hvor det er gjennomgått hundre studier om effekten av sosial støtte intervensjoner. Intervensjonene på sosial støtte gjelder forskjellige former for problematikk. De søker å finne om det finnes intervensjoner som støtter alle former eller ulik form for problematikk. Det konkluderes ikke i en retning men det pekes på at det er behov for flere former for sosial støtte fra flere hold, både privat og profesjonelt. Studien trekker frem at det er tre former som er mest vanlige i studiene, det er sosial støtte gjennom informasjon, praktisk og emosjonell.

Den andre artikkelen er fra en britisk litteraturstudie (Hiles, Moss, Wright, Dalls, 2013) hvor de har gjennomgått 47 intervjuundersøkelser fra flere deler av verden. De har fokusert på hvilke temaer som trekkes frem i studiene om sosial støtte i overgangen til voksenlivet. De har trukket ut fem temaer som går igjen i beskrivelsene om sosial støtte. Hvordan de unge påvirkes av tidligere erfaringer på sosial støtte, hva de opplever som støttende relasjoner i overgangen, hvordan de opplever støtte fra biologisk familie og viktigheten av god praktisk støtte. Det henvises i artikkelen til behovet for forståelsen av tilknytningsteori for å forstå de unges behov for sosial støtte.

Til slutt vil jeg trekke frem en artikkel Paulsen har skrevet på bakgrunn av intervjuene hun har gjort med ungdom som er i eller har vært i ettervern (2016c). Hun har studert funnene hun har gjort opp mot fire former for sosial støtte. Det er praktisk støtte, emosjonell støtte, veiledningsstøtte og det hun har kalt for partnerskapsstøtte. Det vises til at de unge er i behov av alle formene for støtte. Hun fremhever emosjonell støtte som blant det viktigste for hennes informanter. De unge savnet å ha en god relasjon til en voksen, noe som gjorde at de følte seg alene. Den viste også at emosjonell støtte var det som var mest utfordrende å få tilgang til.

2.6. Oppsummering

Studiene peker på at de unge med barnevernsbakgrunn er en sårbar gruppe og at de har nytte av ettervern i overgangen til voksenlivet. Funnene fra studier i Norge og internasjonalt viser at behovene til de unge er forskjellige og at det er behov for mange ulike tiltak for å hjelpe på best mulig måte. Det er temaene fremtidsoptimisme, manglende medvirkning, støtteperson og

ensomhet som har vist seg sentrale. Behovet for sosial støtte viser seg som sentralt i undersøkelsene jeg har trukket frem.

3.0. Teoretiske perspektiver

3.1. Innledning

I dette kapittelet vil jeg beskrive teoretiske perspektiver som er sentrale i forhold til min problemstilling, og det som vurderes som særlig relevant for å belyse materialet. Disse perspektivene var temaer som ble sentrale i ungdommenes erfaringer og kan bidra til å belyse og nyansere de unges erfaringer når det gjelder behovet for sosial støtte i overgangen til voksenlivet.

Sosial støtte er et sentralt begrep i denne oppgaven og vil bli gjort rede for. Betydningen av begrepet og ulike former for sosial støtte vil bli vektlagt. Videre vil jeg trekke paralleller mellom sosial støtte og tilknytningsteori. Dette gjør jeg for å forstå forutsetningene for å motta og benytte seg av sosial støtte. Det er også sammenhengen mellom hvordan man forholder seg i relasjoner og hvordan man klarer å benytte deg av den sosiale støtten. Til slutt vil jeg trekke frem teori om empowerment som bidrar til en utvidet forståelse om medvirkning.

3.2. Sosial støtte - bakgrunn

Begrepet sosial støtte fikk anerkjennelse på 70-tallet. Det er ikke hentet fra en spesifikk fagdisiplin og derfor brukes begrepet forskjellig, og har sprikende definisjoner og meningsinnhold i de forskjellige disiplinene (Dalgard, Døhlie, Ystgaard, 1995). Definisjonene vil jeg komme nærmere inn på nedenfor.

Sosial støtte blir sett på som grunnleggende for å utvikle god psykisk helse. Flere undersøkelser viser at god sosial støtte demper belastninger i nåtid og senere i livet. Mange har også erfart dette fra egne liv, og det kan være en årsak til at begrepet blir brukt i flere fagdisipliner (Dalgard et. al, 1995). En kartleggingsundersøkelse i 17 europeiske land (EUPHIX, 2008) viser at hyppigheten av psykiske plager øker med manglende sosial støtte. Manglende sosial støtte kan føre til at man trenger mer hjelp og opplever mer fysisk og psykisk stress. Antonucci (2010) mener i sin forskning å finne evidens for at sosial støtte har en stor innflytelse på den psykiske helsen. Det er imidlertid ikke grunnlag for å kausalforklare sammenhengen mellom psykiske plager og manglende sosial støtte på bakgrunn av disse undersøkelsene. Altså vet man ikke om psykiske plager medfører at man har lite sosial støtte eller om lite sosial støtte gjør at man får psykiske plager (Sandanger, Sørensen, Dalgard og Ingebrigtsen, 1995).

3.2.1. Hvordan forstår man fenomenet sosial støtte?

Fenomenet sosial støtte kan forstås ulikt og derfor er det hensiktsmessig å redegjøre for hvordan

det forstås i denne sammenheng. Dalgard (1995) velger å dele begrepet inn i to grupper ut fra strukturelle og funksjonelle egenskaper. De strukturelle egenskapene handler om å se på størrelse, gjensidighet kontakthypighet og lignende. De funksjonelle dreier seg om innhold i støtten, tilgjengelighet og hvem det er som gir støtten. I denne studien har jeg valgt hovedsakelig å fokusere på de funksjonelle egenskapene, fordi problemstillingen er relatert til *betydningen* av sosial støtte.

Begrepet sosial støtte kan forstås på ulike måter. Eriksen (2007) deler definisjonene på sosial støtte inn i to kategorier. Den første om hvordan man ser på tilgjengelighet eller bruk av ressurser, og den andre kategorien handler om opplevelse av mottatt støtte. Det kan være mer tilgjengelig støtte enn den enkelte opplever å ha som støtte. Fellesnevneren i mange definisjoner av sosial støtte er at andre bidrar med ressurser og hjelp og imøtekommer behov (Ibid). Cohen & Syme (1985) å definerer sosial støtte som ”resources provided by others”(gjengitt i Eriksen, 2007:75). Denne definisjonen er generell og den legger vekt på det å motta sosial støtte, og fremsetter et passivt bilde av fenomenet.

Cobb (1976) legger vekt på gjensidighet i sosial støtte og definerer det som: ”*individets opplevelse av å bli omfattet med kjærlighet og omsorg, å bli aktet og verdsatt, og tilhøre et sosialt nettverk med gjensidige forpliktelser*”(Cobb, 1976:300). Denne definisjonen trekker frem opplevelsen av sosial støtte. Videre vektlegger Cobb at gjensidighet er et element i sosial støtte.

Gjensidighet kan imidlertid ikke alltid være tilstede i relasjoner. Unge voksne i overgangen til voksenlivet vil i denne fasen kunne ha behov for sosial støtte, og relasjonene vil kunne bære preg av asymmetri. For eksempel mottar de unge støtte fra profesjonelle, og denne definisjonen vil derfor utelukke disse relasjonene. Denne definisjonen blir derfor mangelfull i denne sammenheng. Mange unge med barnevernserfaring trengte mer støtte enn det de selv kunne tilby andre, eller de tilbød selv støtte på bekostning av sine egne behov (Paulsen, 2016c). Med Cobb sin forståelse av begrepet kan man anse sosial støtte som en vare som byttes i nettverket. Bø legger vekt på andre sider av fenomenet sosial støtte:

Omsorg eller hjelp av enhver art som en eller flere utviser en annen person i hjelpende, styrkende og /eller bekreftende hensikt og som den andre opplever i denne hensikten (2003:27).

I denne forståelsen tar han høyde for mottakerens *opplevelse* av sosial støtte. Bøs (2003) forståelse av støttebegrepet vil danne hovedgrunlaget for betydningen av sosial støtte i denne

oppgaven, fordi det er det som er sentralt i problemstillingen. Fokus vil dreie seg om de unges opplevelse av sosial støtte.

Den subjektive opplevelsen av sosial støtte henger ikke nødvendigvis sammen med det objektivt kvantitative. I praksis kan det innebære at informantene kan ha hatt tilgang til eller mottatt mer støtte enn det de referer til. Fordi jeg undersøker erfaringene deres vil det i denne sammenheng være opplevelsen deres som er sentral. Fenomenene fremtrer slik det oppleves for den enkelte informant, og jeg har søkt å beskrive deres subjektive opplevelse av sosial støtte (Thagaard, 2013). Dette blir nærmere beskrevet i metodekapittelet.

For en ytterligere tydeliggjøring av sosial støtte kan det være nyttig å dele begrepet opp i ulike aspekter. Det kan bidra til å gi begrepet en retning. Tardy (1985) pekte på noen ulike aspekter ved begrepet. Det første aspektet er at man er både giver og mottaker av sosial støtte. I denne forbindelse handler det i hovedsak om de unge voksne som mottar støtte, men det forekommer også eksempler på at de gir støtte. Opplevelsen av mottatt støtte er et annet aspekt. Videre er det viktig hvordan man benytter seg av sosial støtte, eller i denne sammenheng, om man har forutsetninger for å benytte seg av den. Dette aspektet kan sees i sammenheng med tidlige tilknytningsmønstre.

Det siste aspektet av sosial støtte handler hva slags type støtte man får. Det kan være flere former for sosial støtte som jeg vil utdype nedenfor.

3.2.2. Former for sosial støtte

Da begrepet kan forstås så vidt kan det være nyttig å dele det opp i flere former. De ulike formene bidrar til å operasjonalisere begrepet og har til hensikt å samle hvilke funksjoner den sosiale støtten har.

Det er tre former som viser seg å være gjennomgående i en oppsummering av 100 ulike studier av sosial støtte. Disse studiene omhandler flere former for marginalisering, arbeidløshet, sykdom, psykiske plager, i alt mange situasjoner som kunne utløse psykisk stress og det var behov for sosial støtte. I disse studiene ble det tydelig at man i hovedsak kunne dele sosial støtte opp i tre hovedkategorier (Hogan, Linden og Najarian, 2002). Formene for støtte som var gjennomgående var:

1) **Informativ støtte:** Den enkelte mottar råd og veiledning med mål om å gi den andre muligheten av større grad av kontroll i situasjonen og utvikling av strategier som kan anvendes for å håndtere vanskeligheter. Informativ støtte beskrives videre som informasjon og kartlegging av behov.

2) **Emosjonell støtte:** Verbal og nonverbal kommunikasjon som viser omsorg, anerkjennelse og deltakelse, med hensikt om å styrke mottakerens selvfølelse og muligheter for å uttrykke følelser.

3) **Materiell støtte:** Praktisk støtte i form av penger, fysisk hjelp til flytting, transport og lignende. Den støtten kan bidra til å redusere opplevelsen av mangel på kontroll i situasjonen.

3.2.3. Hvem kommer støtten fra?

Sosial støtte kan hentes fra flere hold. I denne sammenheng er det sosiale nettverket sentralt. Sosialt nettverk kan i følge Live Fyrand (2016) forstås som strukturen for den sosiale støtten. En definisjon som er beskrivende er fra Finset 1986:13 i Fyrand: ”*Et sosialt nettverk består av uformelle relasjoner mellom mennesker som samhandler med hverandre mer eller mindre regelmessig*” (2016:28). Denne definisjonen åpner for at sosiale nettverk kan bestå av private og offentlige relasjoner.

Støtte kan komme fra privat nettverk, men støtten kan også hentes fra formelt nettverk. Det viser seg at for mange barnevernsbarn vil mye av støtten de kunne ha fått fra et uformelt nettverk som familie og venner uteblir fordi de har lite nettverk eller lite ressurser i nettverket.

3.2.4. Hvordan virker sosial støtte?

En rekke studier indikerer at mennesker som opplever å få sosial støtte i sitt nettverk har bedre helse, fysisk og psykisk, enn de som ikke opplever å få det (Cohen & Wills, 1985, Dalgaard m.fl. 1995, Antonucci, 2010). Undersøkelser har vist at for eksempel barn som har vært utsatt for seksuelle overgrep klarer seg bedre hvis de har god sosial støtte enn de som ikke har det (Murthi og Espelage, 2005). To sentrale forklaringsmodeller finner man i litteraturen, for å forstå hvordan sosial støtte påvirker den psykiske helsen: bufferhypotesen og direkteeffekthypotesen.

1) **Bufferhypotesen** (Cohen og Wills, 1985). Denne hypotesen går ut på at sosial støtte vil virke dempende når man kommer i psykisk stressende situasjoner. Sosial støtte virker beskyttende fra potensielt skadelige hendelser som følge av stress. Sosial støtte kan bidra til at man redefinerer situasjonen, tolker den annerledes eller får støtte til å tro at man kan takle utfordringer. Dette kan beskytte mot symptomutvikling. Bevisstheten om at andre mennesker er tilgjengelige og kan stille opp for en i stressende situasjoner kan bidra til at man tolker situasjonen annerledes, at man redefinerer situasjonen man befinner seg i og dermed klarer og praktisk løse utfordringene man står overfor.

2) **Direkte effekt- hypotesen** – Denne hypotesen går ut på at sosial støtte vil ha en effekt uavhengig om vi er utsatt for stress eller ikke. Å ha et støttende nettverk virker stimulerende på følelsen av å bli verdsatt, motvirker eksistensiell angst og ensomhet (Dalgaard m. fl. 1995). Sosial støtte kan bidra til god selvfølelse og en følelse av at man er verdifull. Sosial støtte kan også bidra til stabilitet og forutsigbarhet i hverdagen, noe som også kan virke forebyggende mot psykisk stress og belastninger. Man kan tenke seg at dette virker stabiliserende for hvordan man møter stress.

3.2.5. Tre grupper med ulike behov for sosial støtte

Mike Stein har gjennomgått forskning om unge voksne i overgangen til voksenlivet (2008). Han deler de unge voksne i tre grupper med forskjellige erfaringer og utgangspunkt og med svært ulike behov for sosial støtte. Gjennom dette arbeidet har han bidratt til å skape et rammeverk der han klassifiserer unge i overgangsfasen i tre grupper. Det er gruppene: *moving on*, *survivors* og *strugglers*. Med denne nyanseringen søker han å oppnå at man i større grad kan differensiere hjelp og støtte.

Moving on: Det som kjennetegnet denne gruppen var at de hadde nok stabilitet og kontinuitet i livet sitt til å gå videre. De klarte utdanning, hadde venner og de opplevde at de taklet tilværelsen. De så på det å flytte for seg selv som en utfordring og en mulighet til selvstendighet. De fikk muligheten til en gradvis overgang, og kunne etterspørre støtte i nettverk når de trengte det.

Survivors: Denne gruppen hadde erfart flere utfordringer, og fått mindre hjelp til å utvikle sine tilknytningsmønstre. De hadde flyttet mer og opplevde mindre kontinuitet enn *moving-on* gruppen. De hadde også mindre suksess med skolegang og i arbeidslivet. Denne gruppen hadde ofte opplevd at overgangen var bråere. Relasjonelt hadde de flere utfordringer, og de hadde opplevd avvisning og hadde et mindre støttende nettverk. Dette har også ført til at de hadde fått større problemer i overgangsfasen. Disse kunne fått en bedre situasjon dersom de hadde tilgang til mye støtte i overgangsfasen.

Strugglers: Denne tredje gruppen er de som hadde komplekse utfordringer, og hadde mange ubearbeidede opplevelser med seg før de flyttet fra omsorgstiltaket de var i. Disse ungdommene hadde atferdsproblemer, emosjonelle utfordringer, og hadde havnet i problemfylte nettverk tidlig i livet. Relasjonen til familien var svært vanskelig for denne gruppen og mange hadde lite eller ingen kontakt før de flytter for seg selv. De hadde ved flytting dårlig utgangspunkt for å klare en god overgang. Etter at de flyttet for seg selv

opplevde de problemer med å beholde bolig, lite personlig støtte og store vanskeligheter med skolegang. De var vanskelige å hjelpe, men de hadde behov for god støtte, ikke minst emosjonelt.

Disse tre gruppene med ulike utfordringer vil kunne ha forskjellige behov for støtte og hjelp i overgangsfasen. Inndelingen i hovedsak bygger på britiske studier men det kan gi mening i en annen kontekst.

3.3. Tilknytningsteori

Tilknytningsteorien kan bidra til å forstå hvordan mennesker benytter sosial støtte. Opplevelsen av å motta sosial støtte fra nettverket kan avhenge av om du har mulighet til å benytte deg av støtten du kan få eller søke den.

Misbruk og overgrep kan ha innvirkning på hvilke muligheter man har til å etablere og beholde et støttende nettverk (Jones, 2014:87). Jones sier videre at erfaringer fra overgrep og misbruk gjør at mange unngår tette relasjoner, noe som kan gjøre det vanskelig å hente sosial støtte.

I sammenheng med det Jones påpeker, vil jeg trekke frem de tidlige relasjonenes betydning for senere etablering av nettverk og sosial støtte.

De mest sentrale forskerne for utvikling av tilknytningsteori er John Bowlby og Mary Ainsworth. Deres studier er utfyllende for hverandre i den forstand at Bowlby utviklet teorien med tanke på hvordan barnet danner seg forventninger til relasjonen, og Ainsworth utviklet teorien når det gjelder kvaliteten på tilknytningen (Brandtzæg, Smith og Torsteinson, 2011).

For små spedbarn er trygghet det aller viktigste, barnet søker trygghet og beskyttelse. Evnen barn har til å søke og å holde på nære voksne er en medfødt evne til å sikre sin egen trygghet og overlevelse. Barnet er avhengig av sensitive omsorgspersoner for å utvikle trygghet (Brandtzæg, Torsteinson og Øiestad, 2013). Alle barn har tilknytning til sine omsorgsgivere. Bowlby ønsket å vise at tilknytning er et fundamentalt, biologisk, medfødt behov hos barn, og en forutsetning for at det spedbarnet overlever. Uten mulighet for sensitive omsorgspersoner vil ikke barnet få en god emosjonell utvikling (Bowlby, 1982).

Bowlby påpekte at man repeterer måten man tolker andre på i senere relasjoner gjennom livet. Barnet utvikler det Bowlby kalte for indre arbeidsmodeller, som handler om hvilke forventninger til de nære relasjonene som ble etablert i barnet (ibid).

Mary Ainsworth gjorde gjennom sine studier av fremmed rom – situasjoner, funn der hun fant at barn har ulike former for tilknytning: trygg, unnvikende, ambivalent og desorganisert tilknytning.

Mange av de under barnevernets omsorg har en av disse formene for utrygg tilknytning og det er fagfeltets utfordring å hjelpe disse barna til å utvikle en tryggere form for tilknytning (Kvello, 2015).

Noe av kritikken til tilknytningsteorien hevder er at denne forståelsesmåten legger for stor vekt på spedbarnsårene, de første to årene (Smith, 2012). Gjennom tilknytningsteorien kan man få forståelsen av at det er lite håp om en god utvikling fra et - årsalder. Forskning viser imidlertid at tilknytningsatferden forandres hele livet, men at det blir vanskeligere jo eldre man blir (Smith, 2012).

3.3.1. Trygg base

I tilknytningsteorien beskrives begrepet trygg base eller sikker base. Dette begrepet kan også knyttes til overgangen til voksenlivet.

Selvstendigjøring og vekst knytter seg til behovet for å ha en *trygg base* å løsrive seg fra (Bowlby 1994). Begrepet knytter sammen behovet for nærhet og behovet for utforskning, og gir grunnlaget for trygg tilknytning. Det er fem elementer knyttet til etableringen av trygg base. Det er *tilgjengelighet, sensitivitet, aksept, samarbeid og familiemedlemskap eller tilhørighet*. Det innebærer at barnet skal vite at man har noen å støtte seg på når man trenger det. Hvis barnet har behov for omsorg, trøst og oppmuntring så er det tilgjengelig.

Tryggheten hos tilknytningspersonen gir også barnet anledning til og utforske. Derved utvikler det tiltro til seg selv, kompetanse og resiliens eller motstandskraft (Bowlby, 1994, Brandtzæg mfl, 2011, Smith 2012). Opplevelsen av å ha en trygg base kan innebære at man kjenner selvstendighet, ønsket om utforskning, tillit til at man kan søke hjelp og støtte når man har behov for det (Bowlby, 1994).

Forståelsen om trygg base er de senere årene videreutviklet til modellen ”Circle of security” eller trygghets sirkelen på norsk. Denne modellen tar utgangspunkt i barnets behov for nærhet og barnets behov for utforskning. Barnet har behov for støtte i utforskningen av verden og de har behov for trøst og omsorg når de er overaktivert eller har behov for ro. Barnets omsorgspersoner må være tilgjengelige og sensitive for barnets ulike behov når det gjelder nærhet/utforskning (Powell, Cooper, Hoffman og Marvin, 2015).

Tilknytningsteorien og forståelsen av trygg base, danner sammen med traumefaglige

perspektiver også grunnlaget for modellen om ”Traumebevisst omsorg” (Hagen, daSilva og Thelle, 2016). Traumebevisst omsorg har knyttet sammen forståelsen fra traumeforskning og tilknytningsteorien utviklet en miljøterapeutisk modell for de som er traumatisert. Denne tilnærmingen har tre grunnpilarer som er relasjon, trygghet, og følelsesregulering (ibid). Dette er modeller som kan være nyttige for å hjelpe barn og foreldre til å etablere en trygg base, og tryggere tilknytning. Trygghetssirkelen er i ferd med å bli bearbeidet slik at det kan tilpasses for ungdomsforeldre (Elvebakk og Sørensen, 2016). Disse modellene kan være nyttige bidrag i forståelsen hvordan man kan ungdommer og unge voksne hensiktsmessig.

3.4. Empowerment

Empowerment legger både vekt på individuelle og samfunnsmessige/kollektive elementer, og kan anses for å være en tilnærming, et mål og en metode. På norsk oversettes begrepet ofte med myndiggjøring, mens på dansk bruker man ofte ordet egenkraftmobilisering, noe som også beskriver målet for empowerment (Slettebø, 2000). Målet med empowerment er å sette den enkelt i stand til ta makten i sitt eget liv, slik at man kan forandre passiviserende strukturer i eget liv. Det er sentralt at den unge blir satt i stand til å delta. Å bli satt i stand til kan sees på som å få kunnskap, veiledning og informasjon slik at man kan delta i bestemmelser (Slettebø, 2011). Medvirkning i forbindelse med overganger til voksenlivet kan dreie seg om at de unge hjelpes til å få oversikt over sin situasjon, hva man kan få hjelp til, og hvem som kan gi dem støtte. Det kan styrke individets muligheter til å bli bedre i stand til å styre sine egne liv mot egne mål og behov (Vik, 2007).

Utfordringen i en empowerment tankegang ligger blant annet i at det er en todelt prosess. Hvis brukerne skal ta makt må de også bli gitt anledning til å bli gitt makt. Dette vil innebære at de unge voksne blir gitt tilgang til medbestemmelse og deltakelse i forberedelse og planlegging og tilrettelegging av sin overgang til voksenlivet. Dette vil fordre et partnerskap mellom den unge og saksbehandlere/oppfølgere. Et partnerskap kan forstås som at man er jevnbyrdige parter i et samarbeid og at det er gjensidig forpliktende (Slettebø, 2008).

3.5. Oppsummering

I denne redegjørelsen av teoretiske perspektiver har jeg lagt vekt på sosial støtte og tilknytningsteori. Disse perspektivene kan gi en teoretisk bakgrunnsforståelse for betydningen av sosial støtte og hva som kan være nyttige perspektiver for å forstå og møte behovet for sosialstøtte. Disse to perspektivene vil være sentrale i analysen av de unges erfaringer.

4.0. Metode

4.1. Innledning

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for valg av metode og fremgangsmåtene jeg har brukt. Innledningsvis vil jeg gjøre rede for mitt vitenskapsteoretiske ståsted og egen bakgrunn. Deretter vil jeg beskrive de valg jeg har tatt underveis når det gjelder utvalg, intervju og analyse. Videre vil jeg gjøre noen etiske refleksjoner knyttet til arbeidet med denne studien. Avslutningsvis vil jeg vurdere kvaliteten på forskningen ved å vurdere reliabilitet og validitet.

4.2. Utgangspunkt for studien

4.2.1. Vitenskapsteoretisk utgangspunkt

Forskerens vitenskapsteoretiske utgangspunkt danner grunnlag for forståelsen av datamaterialet gjennom forskningsprosessen. Mitt vitenskapsteoretiske utgangspunkt kan sies å være fra et hermeneutisk ståsted. I hermeneutikken legger man vekt på meningsinnholdet, og fortolkning av tekstene (Thagaard, 2013). Jeg forsøker å presentere mine informanternes uttalelser som gyldig kunnskap slik at de forstår det. Imidlertid er det jeg som forsker som presenterer erfaringene og slik kommer også min forståelse inn. Det var en utfordring å prøve å sette seg inn i informantenes forståelse av erfaringene og deres tolkning slik at det fremstod nærest mulig i henhold til deres forståelse. Ved å søke etter deltagerens erfaringer og synspunkter beveger man seg inn et fenomenologisk perspektiv. Fenomenologien vektlegger konkrete, rike og erfaringsbaserte beskrivelser i forskningen (Thagaard, 2013). Et fenomenologisk perspektiv medfører at virkeligheten beskrives slik informantene opplever den, uten at forskeren fortolker hva som ligger bak. (Thagaard, 2013:40). Dette innebærer å se bort i fra forskerens og at en søker etter de beskrevne fenomenenes essensielle og vedvarende betydning, fenomene slik de er og slik de fremstår for dem som ser dem (Johannessen, Tufte og Christoffersen, 2010). Jeg har forsøkt å beskrive erfaringene deres fenomenologisk, samtidig som jeg har en forståelse av at det er vanskelig å se helt bort fra forhåndskunnskap.

4.2.2. Eget utgangspunkt

Forskeren finner frem til fenomenene ut fra sitt ståsted og tolker med sitt utgangspunkt. Gadamer fremhevet at vi alltid møter verden med en forforståelse eller fordom, og at det er nødvendig for at vi skal forstå verden (Gilje og Grimen: 148, 1993). Dermed blir det sentralt i denne sammenheng å beskrive mitt utgangspunkt for denne studien og betydningen det har for de valg jeg har tatt (Thagaard 2013:206).

Jeg er utdannet barnevernspedagog og har mye av min yrkeserfaring fra barnevernsfeltet. Å studere i eget felt kan by på noen utfordringer. Det krever at jeg som forsker har med en

bevissthet om mine egne fordommer, og ikke legger mine interesser som føringer for forskningen (Thagaard, 2013, Dalland, 2012)

Jeg har jobbet flere år på en langtidsinstitusjon for ungdom og har fulgt flere ungdommer i overgangen fra barnevernet til sin egen selvstendige tilværelse. Senere har jeg jobbet med mennesker med alvorlige rusavhengighet og psykiske utfordringer. Mange av dem jeg møtte hadde en fortid fra barnevernet. I dag jobber jeg i en barneverntjeneste i Oslo, og har ansvar for ungdom. I tillegg til dette har jeg gjennom et privat bekjentskap hatt anledning til å følge en jente tett gjennom overgangen fra institusjon til voksenlivet. Gjennom disse møtene både som fagperson og privat, ble jeg kjent med utfordringene og konsekvensene som oppstår når de unge ikke får den hjelpen og støtten de trenger i rett tid. Jeg har også gode erfaringer når det gjelder betydningen av sosial støtte, på hva det kan ha av betydning for de unge i overgangen til voksenlivet. Jeg har fått erfare hvor mye man må kunne mestre for å klare seg i overgangen til voksenlivet. Erfaringene mine har gjort at jeg har blitt opptatt av betydningen av støtte og i hvilken grad man kan klare å nyttegjøre seg av støtte.

Med disse erfaringene har jeg blitt engasjert av fenomenet støtte og dermed betydningen av å få innsikt i ungdommenes erfaringer og synspunkter fra; å ha behov for og å motta støtte. Jeg har beskrevet utfordringene og også forsøkt å beskrive gode erfaringer.

4.3. Valg av metode

På bakgrunn av at problemstillingen handler om å få kunnskap om erfaringer rundt det å motta støtte i overgangen til voksenlivet, var en kvalitativ tilnærming naturlig. Styrken ved en kvalitativ studie er å kunne gå i dybden, få utfyllende informasjon, vektlegge mening og prosesser i møte med den enkelte intervjuperson (Thagaard, 2013). For å få svar på problemstillingen var det nødvendig å intervjuer unge voksne med barnevernserfaring. Fordelene ved et kvalitativt intervju vil være at man kan få innblikk i informantenes beskrivelser av sine erfaringer (Kvale m.fl. 2009).

Det finnes flere former av kvalitative forskningsintervjuer. Jeg vurderte det semistrukturerte intervju som hensiktsmessig. Det innebærer at man i stor grad vil la informanten få snakke fritt innenfor valgte temaer. Et delvis strukturert intervju innebærer en fleksibel tilnærming som gir rom for refleksjoner, assosiasjoner og det som dukker opp under samtalen. Både den verbale og non-verbale kommunikasjonen har innvirkning på intervjuet (Thagaard, 2013).

Semistrukturerte intervjuer gav informantene mulighet til og bringe inn temaer og perspektiver utover det jeg hadde forberedt i intervjuguiden. Jeg la på forhånd vekt på å sette meg godt inn i

temaet overganger til voksenlivet for å kunne stille relevante spørsmål. Det tenker jeg er viktig både for å få svar på problemstillingen, men også for at det skal bli meningsfullt for informanten (Ibid). Slik jeg erfarte det var denne intervjuformen egnet for denne gruppen informanter. Det var nødvendig og tilpasse intervjuet etter den jeg intervjuet også på grunn av det sårbare temaet handlet om.

4.4. Utvalg og rekruttering

Jeg foretok et såkalt strategisk utvalg av informanter (Thagaard, 2013). Det handlet i denne sammenheng om at ungdommene hadde erfaringer fra barnevernet både fra fosterhjem og institusjon, samt at de hadde erfaringer med å ha mottatt støtte i overgangen til voksenlivet. Jeg vurderte det som hensiktsmessig å finne informanter som var i slutten av sin tid i ettervern, eller er ferdige med ettervernstiden. Jeg antok at det vil gi et bredere perspektiv på tilbakeblikket, fordi informantene har vært gjennom ulike faser og har gjort seg noen erfaringer. Informantene har vært i aldersgruppen 20-27 år, to av dem var helt i slutten av sin ettervernsperiode.

Jeg var opptatt av at jeg ikke skulle ha en relasjon til noen av informantene jeg intervjuet. Det hadde kunnet påvirke og forstyrre min opplevelse og fortolkninger (Thagaard, 2013:89).

Rekrutteringen foregikk ved at jeg først tok kontakt med en institusjon og to barneverntjenester. De sa seg villige til å prøve og rekruttere for meg. Ved at jeg ikke selv spurte informantene ville det være lettere for dem og eventuelt si nei hvis de ikke ønsket å delta (Ibid). Ettersom jeg bare fikk to informanter etter de første henvendelsene, tok jeg kontakt med en brukerorganisasjon. De sa seg villige til å hjelpe meg med å skaffe informanter, og der fikk jeg tilgang til fire informanter til. Ved rekruttering fikk informantene utdelt informasjon om prosjektet samt samtykkeerklæring.

Utvalget bestod av seks informanter hvor det var to gutter og fire jenter i alderen 20 – 27 år. Informantene kom i hovedsakelig fra Østlandsområdet. Tre av informantene hadde bodd på institusjon og tre av informantene hadde bodd i fosterhjem. Fire av informantene hadde tilbud om oppfølging i hjemmet som et tiltak i løpet av overgangen til voksenlivet, en fikk oppfølging av fosterforeldrene og en stod uten tilbud om oppfølging. To av informantene jobbet eller var i praksis, en var for tiden arbeidsledig og tre gikk på skole.

Utvalget på seks informanter kan synes lite, men de var åpne og delte av sine erfaringer i intervjuene. Gjennom intervjuene kom det frem svar som bidro til å få svar på problemstillingen (Thagaard, 2013).

4.5. Intervju

4.5.1. Intervjuguide

Semistrukturert intervju ble valgt for å kunne legge til rette for å ha en stor grad av åpenhet for informantens fortellinger og erfaringer. Intervjuguiden (se vedlegg 2) ble til etter at jeg hadde lest meg opp på forskning og teori på feltet. Denne arbeidsmåten var nyttig for å kunne være mest mulig presis i valg av temaer både for min problemstilling og i forhold til opplevelsen av relevans for informanten (Kvale og Brinkmann, 2009).

Jeg forsøkte å utvikle spørsmål som ble åpne nok slik at informantene hadde frihet til å ta utgangspunkt i det ståstedet de hadde, samt at det ble valgt temaer som var viktig for å belyse problemstillingen. Intervjuguiden startet med innledende fortellinger, der fokuset var å få tak i bakgrunnen fra barnevernet samt historier om prosessen med flytting. Så fortsatte den med medvirkning/selvbestemmelse, hvor fokus var fortellinger om hvordan den enkelte var med å påvirke sin prosess og hva det betød for dem utover i overgangen til voksenlivet. Videre var temaet å tilegne seg ny kunnskap og ferdigheter, der tanken var å åpne opp for fortellinger om støtte i forhold til dette, og hvordan man spurte om hjelp hvis man trengte det. Deretter beveget temaet seg til motgang/ensomhet og hvordan det opplevdes, og ulike behov for støtte. Dette temaet anså jeg som et sårbart tema, og vurderte det derfor som hensiktsmessig at det skulle komme litt senere i intervjuet. Så fortsatte guiden over til hjelp og støtte fra familie og venner. Det var hensiktsmessig å få frem erfaringer fra hvordan de kunne bruke familie og venner som støtte i sin selvstendighetsprosess. Mot slutten av intervjuet spurte jeg om hvordan de kunne tenke seg drømmescenariot for sin overgang. Her var tanken å få ungdommen til å assosiere ut fra sine erfaringer på hva som hadde vært viktig for dem i overgangen fra barnevernet til voksenlivet.

4.5.2. Pilotintervju – erfaringer og overvelser

Da jeg hadde jobbet ut intervjuguide gjennomførte jeg et pilotintervju med ei ung jente jeg kjente litt til fra før. Hun hadde barnevernserfaring og ettervernserfaring. Jeg ønsket å få testet om intervjuguiden og spørsmålene var relevante og ville gi meg svar på problemstillingen min.

En viktig erfaring jeg gjorde var at jeg under dette intervjuet kjente at jeg ble svært beveget av erfaringene hun delte. Det var jeg ikke forberedt på ettersom jeg har lang erfaring i å snakke med mennesker med ulike livserfaringer. Det gjorde at jeg valgte å bruke litt tid til å forberede meg på dette i forkant av hvert intervju. Dette gav meg også en påminnelse om at jeg i intervjuene berører sårbare temaer i informantenes erfaringer og viktigheten av å ta hensyn til det i intervjuene.

Videre fikk jeg testet tiden det tok å gjennomgå intervjuguiden, for jeg var opptatt av at ikke intervjuene skulle bli for lange, slik at informantene og jeg klarte å holde fokus gjennom intervjuet.

Jeg gikk gjennom spørsmålene og temaene med henne og la merke til hva hun svarte. Erfaringene i forhold til dette var at jeg måtte tilpasse temaene og spørsmålene underveis slik at jeg kunne treffe informantene der de var.

Det dukket opp et spørsmål som det ble naturlig å stille underveis i intervjuet, fordi hun hadde mange negative erfaringer med oppfølging og støtte i overgangsfasen. Det var: om hun kunne fortelle meg om drømmescenariotet for oppfølgingen sin? Det opplevde jeg som et hensiktsmessig spørsmål, fordi det gav en positiv klang, og at jeg opplevde at informanten satte pris på det spørsmålet samt at det kunne bidra med viktig informasjon om sosial støtte. Erfaringene fra dette intervjuet gjorde at jeg gjennomgikk formuleringene slik at de ble mer muntlige.

4.5.3. Gjennomføring av intervjuene

Intervjuene ble gjennomført i løpet av en måned. Jeg brukte noe tid på å komme i kontakt med informantene, og jeg måtte gjøre flere avtaler før jeg fikk gjennomført intervjuene. Jeg stilte meg fleksibel på tid og sted for å møtes. Jeg gjennomførte et intervju hjemme hos en av informantene, et intervju på en kafé, og fire intervjuer på kontoret mitt. Intervjuet på en kafé var utfordrende fordi det er en offentlig arena som krevde at jeg tok ekstra hensyn til anonymitet. Informantene som ble intervjuet på kontoret ble informert om at det var en barneverntjeneste på forhånd og fikk mulighet til å velge andre steder. På denne måten ville jeg vise at jeg hadde forståelse for at det kunne være et følelsesladet sted å møtes. Jeg gjennomførte intervjuene etter hvert som jeg fikk navn på dem som hadde samtykket og gjorde avtaler med dem. Det ble presisert at intervjuet tok ca en time og de ble spurt om jeg kunne ta opp intervjuet på diktafon.

I flere av intervjuene måtte jeg tilføre en del oppfølgingsspørsmål for å få utdypet deres erfaringer. Det viste seg utfordrende å få informantene til å fokusere på den siste fasen i deres barnevernsperiode. Flere kom tilbake til tiden på institusjon eller fosterhjem flere ganger under intervjuet. Det ble min oppgave å endre fokuset tilbake til situasjonen etter at de flyttet ut av omsorgstiltaket, samtidig som de skulle føle seg ivaretatt i intervjuet.

4.6. Analyseprosessen - gjennomføring og etterarbeid

4.6.1. Transkribering

Intervjuene ble tatt opp på diktafon, og deretter transkribert av meg kort tid etter hvert intervju for at jeg skulle ha intervjuene friskt i minne. I tillegg gjorde jeg meg noen notater etter hvert intervju om erfaringer fra intervjuet. Dessuten gjorde jeg meg noen betraktninger om hver informant og intervjusituasjonen, om stemning og interaksjonen mellom meg som forsker og informant. Dette fordi jeg ønsket å fange opp flere uttrykk enn det som kommer til uttrykk i det skriftelige. Transkribering ble gjort ord for ord (Dalland, 2012:181). Det innebar at jeg skrev av ordrett det deltageren sa, noe som innebar at jeg tok med mellomord og skrev ned latter, smil, tenkepauser og lignende. Det gjorde jeg for og nedtegnet intervjuene mest mulig autentisk. Sitatene i oppgaven er imidlertid bearbeidet slik at det egner seg i skriftlig form, samtidig som jeg ikke har forandret innholdet i det informantene sa.

4.6.2. Analyseprosessen

Jeg hadde valgt en temasentrert analyse og der står fortolkningen sentralt. I denne prosessen søkte jeg etter meningen i intervjuene. Det er sentralt at tolkningen ligger nært opp til informantenes meninger (Dalland, 2012). Denne analyseformen er egnet for å gå i dybden av materialet for å finne sentrale temaer. Analyseformen gir anledning til å finne temaer på tvers av materialet (Thagaard, 2013: 181). Thagaard trekker frem at denne analyseformen kan kritiseres for at man står i fare for å miste helheten, fordi man trekker ut temaer fra helheten (2013). Jeg forsøkte underveis å se enkelttema i lys av hele intervjuet. Analyseprosessen kan karakteriseres som en hermeneutisk fortolkning, en veksling mellom helhet og del, noe som har vært viktig for å vurdere intervjuet som helhet, samt å fange opp nyansene i deltageres fortellinger.

Jeg startet med å lese gjennom hvert intervju og gjorde notater og understrekninger hvor formålet var å peke på de ulike temaene deltagerne trakk frem. Jeg la vekt på å stille meg åpen for det informantene fortalte om og å skaffe meg et overblikk over erfaringene informantene fortalte om. Jeg skrev ned alle temaene og kommentarene.

I neste runde tok jeg frem problemstilling og forskningsspørsmål og gikk dypere inn i fortellingene, for å se om jeg fant temaer som gikk igjen.

Temaer jeg satt igjen med gjennom analyseprosessen var om *mangelfull medvirkning og planlegging, utfordringer med å be om hjelp, vanskeligheter med å motta hjelp, og tillit*. Jeg plukket ut sitater som beskrev de samme temaene i deltagerens fortellinger. Videre prøvde jeg ut forskjellige overskrifter og skrev ut tekster og kommentarer som kunne fange inn informantens erfaringer.

For å få en utvidet forståelse av empirien så jeg at det var nødvendig å søke til teori. Jeg satt meg dypere inn i teorier om sosial støtte, og forsøkte å systematisere materialet ut fra dette utgangspunktet. Jeg opplevde at teorien bidro til å gi materialet en analytisk inndeling av i *erfaringene om informativ støtte og emosjonell støtte* (Se teorikapittelet). Teorien kunne også bidra til å knytte forbindelser mellom fenomener i mitt materiale og andre studier (Thagaard, 2013:187).

Videre arbeid handlet om å bearbeide teksten og temaene slik at det ble meningsfulle enheter som kunne beskrive informantens erfaringer på en god måte, både det som var unikt i den enkeltes erfaring og det som er sammenfallende erfaringer.

4.7. Forskningsetiske refleksjoner

Etiske overveielser skjer gjennom hele forskningsprosessen. Fra utarbeidelse av tema og problemstilling, gjennom planlegging av intervju og utarbeidelse av intervjuguide, selve intervjusituasjonen, transkribering, analyse og skrivingen av masteroppgaven (Kvale og Brinkmann, 2009). Jeg vil videre beskrive noen av de vurderingene jeg gjorde underveis i prosessen.

I valg av tema og problemstilling, ble det tydelig at fokuset var på erfaringskunnskap i et brukerperspektiv. Da oppstod det overveielser omkring hvilke erfaringer det er etisk mulig å utforske og hvordan forsker man skånsomt på sårbare temaer (Hummelvoll, 2009).

Videre i prosessen utarbeidet jeg søknad til NSD og fikk godkjenning av prosjektet, intervjuguide og informasjonsskriv (Se vedlegg 1,2, 3). Jeg utarbeidet en samtykkeerklæring i samsvar med retningslinjer for informert samtykke utarbeidet av Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora. Et samtykke skal sikre deltagerens frihet og selvbestemmelse og det skal forebygges krenkelser av personlig integritet. (NESH, 2016). Deltagerne fikk samtykket utdelt sammen med informasjonsskrivet når de ble

rekruttert, og det ble gjennomgått og underskrevet før intervjuet startet. Jeg la vekt på at deltagerne skulle være anonyme. Disse kravene til anonymitet er viktige under hele prosessen, og derfor har jeg endret navn, samt steder og institusjoner de nevner i intervjuene. (Kvale og Brinkmann, 2009).

I forkant, i løpet av og i etterkant av intervjuet reflekterte jeg over min rolle som forsker og mitt ansvar for at de unge informantene kan anses som en sårbar gruppe. Dragset og Ellingsen (2010:333)trekker frem at:

”Konsekvensen bør vurderes med hensyn til mulig skade, og eventuelle fordeler informantene kan ha ved å delta i et forskningsprosjekt. En sentral forskningsetisk forpliktelse er at forskeren ivaretar konfidensialitet og klargjør sin egen rolle i prosjektet”.

Jeg beveget meg inn på sårbare temaer i deres liv og det ble viktig å tenke gjennom hvordan jeg skulle gjøre dette mest mulig skånsomt. Etersom intervjuet fokuserte på svært personlige temaer og historier fra deres liv, var jeg nøye på å understreke at de kunne trekke seg når som helst i løpet av intervjuet. Jeg gav tydelig informasjon og informasjon om taushetsplikt og anonymisering. Ingen av informantene trakk seg underveis. Jeg valgte også å informere ungdommene om at de kunne velge ikke å svare på spørsmål underveis, det var ingen som valgte det.

Jeg var observant på å lytte til mulig ubehag hos informantene og tok pauser og tilbød drikke slik at informantene fikk en mulighet til å tenke seg om.

Jeg hadde tenkt i gjennom at intervjuet kunne vekke vanskelige følelser hos informantene. Etersom jeg som forsker bare skulle treffe de en gang ble jeg oppmerksom på å spørre etter om de hadde noen de kunne prate med dersom de hadde behov for det, noe de bekreftet at de hadde. Alle deltagerne ble dessuten spurt i etterkant av intervjuet om hvordan de hadde opplevd å bli intervjuet. Deltagerne sa at det hadde vært greit å være med på og at de hadde ønsket å bidra med informasjon som kunne bidra til utvikling av barnevernet i overgangen til voksenlivet.

4.8. Reliabilitet, validitet og overførbarhet

Begrepene er sentrale for å vurdere kvaliteten på forskningen. Reliabilitet handler om pålitelighet, om å kunne stole på at forskningen utføres slik at man kan stole på innholdet. Det

er sentralt å være åpen og tydelig på valg man har tatt gjennom hele prosessen, det man kaller transparens i forskningsprosessen (Thagaard, 2013).

Gjennom prosessen med denne masteroppgaven har jeg forsøkt å dokumentere og redegjøre for de valg jeg har tatt, som består av metode, teori, forskning og analyseverktøy. Jeg har stilt meg åpen for tilbakemeldinger og diskusjoner om valg i forskningsprosessen fra veileder, medstudenter og lærere, som har gitt meg nyttige refleksjoner om valg i prosessen.

I denne studien har jeg lagt vekt på å stille meg åpen med hensyn til deltageres fortellinger. Jeg har vært bevisst på mine egne fordommer i dette feltet. Jeg har selv yrkeserfaring fra dette feltet noe som kan gjøre at jeg kan ha med meg oppfatninger som ikke stemmer med deltageres erfaringer. Jeg har gjennom prosessen reflektert over dette og prøvd å stille meg så åpen som mulig for det deltagerne faktisk forteller.

Videre kan reliabilitet avhenge av hvor trygge deltagerne har vært til å snakke fritt i intervjuet. Jeg la vekt på å skape trygge rammer ved at deltagerne skulle føle seg velkomne, at jeg viste forståelse og var imøtekommende samt at tok i bruk min yrkeserfaring fra samtaler med ungdom. At deltagerne føler seg trygge på relasjonen kan påvirke informasjonen de bidrar med og hvor dyptgående de er (Thagaard, 2013).

Jeg har lagt vekt på å være oppmerksom på ungdommenes motivasjon for deltagelse. Dette kan påvirke reliabiliteten når det gjelder motivasjon om å dele av sine erfaringer (ibid). Jeg måtte gjøre flere avtaler med de fleste av deltagerne, noe som gjorde at jeg ble i tvil om de ønsket å delta. Derfor valgte jeg å spørre om dette når vi gjorde nye avtaler. De bekreftet at de ønsket å delta. Jeg opplevde informantene som åpne og positive og villige til å dele sine fortellinger under intervjuene.

Validitet handler om gyldighet i tolkningen av undersøkelsen (Thagaard, 2013:194, Kvale og Brinkmann, 2009). Det kan handle om forskerens troverdighet, at metodene som er benyttet er gode nok og om forskerens posisjon i feltet (Kvale og Brinkmann, 2009). Forskeren skal undersøke prosessen med kritisk blikk, og gjennomgå mulige feilkilder. Validiteten skal vurderes gjennom hele forskningsprosessen (ibid). Det er min forståelse at jeg gjennom studien gir svar på problemstillingen og at kravet til validitet i arbeidet er ivaretatt.

Jeg har valgt å studere et felt jeg selv jobber i. Dette kan påvirke min måte å tolke materialet på ved at jeg bringer med meg egne oppfatninger og min forforståelse, derfor har jeg valgt å redegjøre for mitt utgangspunkt for studien og betydningen det kunne ha (se kap 4.2.2.) Jeg har

forsøkt å gjengi informantenes forståelse ut fra tekstmaterialet fra intervjuene, og ønsket å bringe de unges stemme inn i tolkningene. Jeg bringer allikevel med meg min forståelse inn i materialet, fordi jeg tolker ut i fra mitt ståsted.

Om tolkningen i undersøkelse er *overførbare* til andre studier er en måte å vurdere validiteten på (Thagaard, 2013). Ettersom kvalitativ metoder ikke er egnet til allmenn generalisering, er det allikevel aktuelt å vurdere om resultatene er analytisk generaliserbare (Kvale og Brinkmann, 2009). I denne studien vil det analytisk generaliserbare handle om informantenes erfaringer om sosial støtte kan være gyldige for andre unge med barnevernsbakgrunn i overgangen til voksenlivet. Da informantene ser tilbake på tiden i overgangen til voksenlivet, kan det påvirke erfaringene de trekker frem. Det er sannsynlig at noen at de ville trukket frem andre erfaringer hvis de hadde blitt intervjuet mens de var i 17-18 års alder. Gjennom at jeg har satt meg godt inn i forskning på området, gjenkjennes lignende tolkninger i andre studier (Paulsen, 2016, Hiles mfl., 2013). Dette bygger opp under at resultatene kan være gyldige for andre ungdommer med barnevernserfaring også.

Kap 5.0. Analyse – Resultater

Kap 5.1. Innledning

I dette kapittelet vil jeg presentere resultatene av analysen av intervjuene. Jeg har tatt i bruk en temasentrert analyse (Thagaard, 2013). De temaene jeg vil presentere er de som gjennom analysene fremstår som de mest sentrale sett opp imot min problemstilling: *Hvilke erfaringer beskriver unge voksne med barnevernsbakgrunn når det gjelder behov for sosial støtte i overgangen til voksenlivet?*

I ungdommenes beskrivelser ble det tydelig at noen erfaringer ble lagt mer vekt på enn andre når det gjelder behov og opplevelser rundt temaet sosial støtte.

Jeg har delt opp presentasjonen i to hovedtemaer. Det ungdommene la vekt på kan relateres til to av de tre formene for sosial støtte som fremstår som sentrale i litteraturen om sosial støtte (Hogan mfl., 2002, Dalgaard, 1995). Det er *informativ* og *emosjonell støtte*. Den tredje formen for sosial støtte, *materiell støtte* vil også kunne ha betydning for ungdommene, men i denne sammenheng la ikke mine informanter vesentlig vekt på denne formen for støtte

På bakgrunn av analysen ble disse spørsmålene en hensiktsmessig ramme for presentasjonen og diskusjonen:

- 1) *Hvordan beskriver de unge voksne behovet for informativ støtte, og hvordan blir dette behovet ivaretatt?*
- 2) *Hvordan beskriver de unge voksne behovet for emosjonell støtte og hvordan blir dette behovet ivaretatt?*

Spørsmålene vil bli behandlet i hver sine deler av denne presentasjonen.

De ulike former for støtte er ikke utelukkende i forhold til hverandre i teksten, men bidrar til et analytisk skille av temaer.

5.2. Informativ støtte

5.2.1 Innledning

- 1) *Hvordan beskriver de unge voksne behovet for informativ støtte og hvordan blir det ivaretatt?*

Informativ støtte var sentral i ungdommens fortellinger. Det ble særlig tydelig i det de fortalte om den første fasen i prosessen, fra omsorgstiltaket de bodde i (fosterhjem/institusjon), og det var særlig mange som savnet denne støtten fra barneverntjenesten. Temaet i dette avsnittet er de unges erfaringer om hvordan de har blitt tatt med i prosessen, på hvilket grunnlag de unge har tatt sine avgjørelser og hvordan de har blitt veiledet av barneverntjenesten gjennom overgangen.

Gjennomgående i materiale ble det tydelig at informantene hadde liten oversikt over hva de hadde behov for av hjelp og støtte. Videre bar informantenes fortellinger preg av manglende planlegging og samarbeid med barneverntjenesten i forkant av utflytting. Informantene gav et inntrykk av at de hadde liten oversikt over sin situasjon både sine muligheter og begrensninger.

Det å være en aktiv deltager i sitt eget liv og sine egne prosesser er viktig for alle mennesker. For ungdommer i overgangen fra barnevernet og til en selvstendig tilværelse kan det være spesielt viktig å ha kontroll og oversikt i eget liv.

Informativ støtte forstås i denne sammenheng som informasjon om rettigheter, veiledning, kartlegging av behov og planlegging av overgangsprosessen (Hogan, Linden og Najarian, 2002). Denne formen for sosial støtte må forstås prosessuelt. Denne støtten gis i hovedsak fra kontaktperson i barneverntjenesten, men også noe fra de som har oppfølging som et tiltak. Sentrale temaer var forberedelse til voksenlivet, medvirkning og kunnskap om muligheter for oppfølging.

5.2.2. Hvordan ble informantene forberedt til overgangen til voksenlivet?

Gjennom historiene kom det frem forskjellige erfaringer på hvordan de unge hadde tatt del i forberedelsene av flyttingen og overgangen. Det fremkom både positive og negative erfaringer om å delta i planleggingen. Retningslinjer og føringer fra myndighetene går ut på at de unge skal delta i denne prosessen (Q 13/2011).

Særlig to av informantene trakk frem to forskjellige erfaringer i forhold til dette. Lars, en av informantene forteller at han hadde fått kjennskap til at det kunne være vanskelig å få et godt tilbud av barnevernet etter at han var fylt 18 år. Derfor bestemte han seg for selv å ta initiativ ovenfor sin barneverntjeneste.

Lars: Institusjonen hadde ansvaret for meg frem til jeg ble 18, og da sa jeg til barnevernet ”at jeg ikke hadde lyst til at de skulle ha ettervernet meg fordi de kjente meg ikke, visste ikke en dritt om meg, det vet institusjonen, de vet hvor problemene ligger, de kan hjelpe meg”. Så da ble faktisk han som var særkontakten min på institusjonen, han bodde i by x, han ble leid inn av mitt barnevern til å være mitt ettervern. Det var jeg jo kjempefornøyd med. Jeg hadde han en hel periode da.

Denne gutten tok selv initiativ og fikk være med å planlegge flytting til hybel. For ham var det viktig å ha en kontaktperson som han hadde tillit til og det ble tatt hensyn til dette av barneverntjenesten. Det kan være viktig sosial støtte å få bli tatt med på rådgivning og planlegging. Å være med å planlegge overgangen kan gjennom fortellingene karakteriseres som

ønske om å bli involvert. Å få være med i planleggingen var det få andre informanter som hadde erfaring med.

En annen fortalte at hun som 16 åring begynte å etterlyse hvordan oppfølging og ettervern skulle bli for henne. Da det gjenstod noen måneder før hun ble 18 år hadde hun fremdeles ikke fått noe svar og hun forteller at hun gav opp. Hun sier hun traff en kjæreste som ruste seg, og hun bestemte seg for at hun ville flytte fra fosterhjemmet og sammen med kjæresten da hun ble 18 år. Barneverntjenesten var ikke enig i dette og ville hun skulle forbli i fosterhjemmet. Jeg spurte hva som skulle til for at hun skulle blitt i fosterhjemmet lenger. Hun svarte:

Eva: Fått svar på ettervern før. Fått oppfølging og og fått informasjon om at det skjer ikke noen store forandringer innenfor fosterhjemmet, for eksempel, du blir ikke kastet ut. Målet er sikkert hvem som helst foreldre, er jo etter hvert som barna blir større at de skal komme seg ut. Men ikke sant, bo hjemme til du er ferdig med utdanning.

Eva fortalte at hun gjorde gjentagende forsøk på å etterlyse hva som skulle skje etter at hun ble 18 år. Hun formidlet at hun egentlig hadde ønsket å bo lenger i fosterhjemmet. Det kunne muligens skapt forutsigbarhet for henne, og kanskje den nødvendige tryggheten hun hadde hatt behov for. Disse to fortellingene avspeiler at informantene hadde sterke ønsker om å bli hørt, og at de ønsket å være med i planleggingen av sin overgangsprosess.

De andre informantene oppgav at de ikke deltok i planleggingen av flyttingen fra omsorgstiltaket til egen bolig. Det skapte ulike reaksjoner hos ungdommene. Lilian sa at hun trodde at hennes trygghet ville blitt bedre ivaretatt dersom hun hadde fått deltatt i planleggingen. Flere av de unge trakk frem behovet for forutsigbarhet og trygghet som et sentralt element for å få den støtten de hadde behov for. Denne jenta hadde flyttet fra institusjon og til en leilighet.

Lilian: Jeg følte på en måte at jeg skulle flytte fra tryggheten, at ikke det var noe ordentlig plan. Det var bare; han og han skal følge deg opp og du skal få deg leilighet der, men ting ble ikke sånn det ble sagt.

Det er et tankekors når hun beskriver at hun har flyttet fra det hun opplevde som trygt. Dette kan tyde på at prosessen ikke har hjulpet henne til å bli mer trygg på at hun kunne takle overgangen på en god måte. Det opplevdes utrygt for henne å flytte fra institusjonen. Hun fortalte at tiden etter flytting var svært vanskelig, da hun stort sett ble overlatt til seg selv. Jenta beskrev senere at hun begynte å ruse seg, og var med venner som ruste seg også, i tillegg til at hun strevde med selvskadning. Flere av informantene fortalte om erfaringer i forhold til behovet for å oppleve trygghet.

Å miste kontrollen var en annen ungdom opptatt av da det ble bestemt at hun skulle flytte fra omsorgstiltaket.

Kari: Det som var vanskelig handlet jo om at jeg måtte flytte når jeg ikke fikk vite om det på forhånd og alt det rundt som var vanskelig med å miste noen. Og så det at jeg ikke hadde valgt det selv, ikke i det hele tatt. Og det at jeg heller ikke fikk være en del av det å velge det, eller ta noen del i beslutningene, var veldig vanskelig. Da er det vanskelig å føle at jeg hadde kontroll over det som skjedde, men bare en sånn liten del av kontroll hadde sikkert vært greit.

Kari fortalte at hun skulle ønske at hun kunne blitt forberedt på utflytting i egen leilighet. Hun ville ikke flytte fra institusjonen hun bodde på. Hun skulle takle vanskelige følelser samtidig som hun skulle flytte og bli selvstendig. Det kan ha medvirket til at hun hadde behov for kontroll når hun skulle flytte. Hun mente selv at mye av denne utryggheten og motstanden hun selv følte kunne vært unngått hvis hun hadde blitt forberedt.

Noe av det som ble vanskelig for flere av informantene ved å være med å forberede utflytting var at de opplevde at bestemmelsen om flytting kom svært brått på. Daniel fortalte om at fosterforeldrene ønsket å overraske han med at de hadde bygget en leilighet til ham i garasjen, når han flyttet hjem etter rusbehandling. Han ble svært frustrert over denne overraskelsen og han forteller at det satt i gang mange vanskelige følelser hos ham. Selv om det er grunn til å tro at denne overraskelsen var godt ment, gav denne gutten uttrykk for at han ble svært usikker av dette fordi han var redd for at han ble kastet ut av hjemmet.

Informantenes beskrivelser kan tyde på at det ville vært mer hensiktsmessig dersom de gjennom deltagelse av planlegging og flytting hadde fått tid til forberedelse. Manglende forberedelse kan ha bidratt til å gjøre overgangen til voksenlivet utrygg for de unge.

5.2.3 Om medvirkning til innhold i oppfølging

Flere av informantene etterlyste det å bli spurt og lyttet til om hvilken oppfølging de ville hatt da de skulle flytte. De ville vært med på å medvirke og bestemt innholdet i sin overgangsprosess. Dette kan også handle om forberedelse til utflytting men dette fremstod som en så sentral del for flere av informantene at det var hensiktsmessig å behandle det i et eget tema.

En av konsekvensene ved ikke å medvirke kan være at man ikke opplever at man får den hjelpen og støtten man trenger for å klare seg. Dette var særlig tydelig fra de som hadde mange utfordringer i livet sitt.

Kari bodde på institusjon. Hun fortalte ikke bare om manglende forberedelse, hun opplevde heller ikke å være med å medvirke oppfølgingen. Hun forteller om at hun fikk beskjed av sin saksbehandler at hun måtte flytte fra institusjonen hun bodde på fordi hun var blitt 18 år.

I: Kan du si litt om den prosessen, hvor deltagende var du i de avgjørelsene som ble tatt rundt det?

Kari: Jeg synes ikke jeg var noe deltagende i det hele tatt. Jeg ble ikke spurt om jeg var klar for å flytte eller når jeg kunne tenke meg å flytte innen rimelig tid på en måte, eller jeg fikk bare beskjed om at nei, innen den datoen på en måte eller det var ikke sånn kjempestrengt de var, men det var liksom bare sånn det var for jeg hadde blitt 18.

Karis utsagn kan tyde på at hun heller ikke fikk medvirket i innholdet i sin egen oppfølging. Hun fortalte at utflyttingen ble utsatt i 6 måneder fordi det var vanskelig å finne et egnet tilbud til henne. Hun forteller at hun i den perioden reagerte ved å bli destruktiv med selvskading. Hun forklarer at hun gjorde det fordi barneverntjenesten skulle skjønne at hun ikke kunne skrives ut. På denne måten kan det virke som hun ble passiv og viste lite initiativ selv. I stedet for å klage på beslutningen, var hennes reaksjon å bli destruktiv. Hun forteller senere at hun isolerte seg og at hun ikke visste hvor hun skulle skaffe hjelp.

Det skjedde en viktig forandring da Kari hadde flyttet for seg selv. Da forandret kontakten med saksbehandler seg og Kari fortalte at hun opplevde å bli spurt og lyttet til. Hun fortalte at hun etter dette hadde jevnlig kontakt med saksbehandler, noe hun opplevde som positivt. Samtalene var frivillige og hun kunne selv bestemme hvor ofte det skulle være. Her høres det ut som saksbehandleren ble en viktig støtte som tok jenta på alvor.

En annen av de unge hadde en annen erfaring når det gjelder medvirkning. Lilian forteller at hun hadde mange vanskeligheter livet sitt da hun skulle flytte fra ungdomshjemmet hun bodde på. Hun flyttet til en hybel med oppfølging. Hun etterlyser at hun skulle blitt vært spurt mer om hva hun ønsket at oppfølgingen skulle innebære.

Lilian: De kunne kartlagt meg litt mer, hva jeg hadde trengt hjelp til, altså alle mine problemer. Det jeg har innsett i dag (..) Da ville det kanskje vært lurt å legge en slags plan.

I: Hva slag plan ville du hatt behov for?

Lilian: Jeg ville blitt kjent med ungdommen, jeg ville spurt, hva føler du at du trenger hjelp med. Jeg føler ikke at jeg fikk et spørsmål om hva er det du trenger hjelp? Hva er det du ønsker? Ønsker du mer omsorg? Ønsker du at vi skal la deg være i fred? Det var altså ikke sånn.

Hun ønsket at hun hadde kunnet medvirke gjennom og blitt spurt om hvilke behov hun hadde for støtte. Når det ikke skjedde, kom det frem at hun opplevde sin situasjon som uoversiktlig.

Videre trakk hun frem at hun ønsket at oppfølgingen skulle tatt utgangspunkt i det hun opplevde som mest nødvendig for at hun skulle oppleve hjelpen som støttende. Det ville gitt henne en forutsigbarhet som hun kunne hatt behov for. Hun etterlyste et tettere samarbeid med barneverntjenesten og de som skulle følge henne opp. Støtte gjennom informasjon og veiledning kan også innebære kartlegging av behov, slik denne informanten tar opp.

En av de andre ungdommene fortalte at hun hadde vanskeligheter med å sette ord på det hun hadde behov for når hun skulle flytte fra institusjonen hun bodde på. Å være i stand til å gjenkjenne og uttrykke egne behov for hjelp og støtte kan være utfordrende for mange unge. For ungdommer med bakgrunn i barnevernet kan det være mer utfordrende enn for jevnaldrende fordi livssituasjonen er mer kompleks. Utfordringene deres er sammensatte, og livet kan oppleves kaotisk for mange av disse ungdommene (Storø, 2005). Med liten oversikt over hva man trenger, kan det være vanskelig å kommunisere dette. Samtidig er det en sentral ferdighet for å bli forstått og for å få den hjelpen man kunne hatt behov for.

En måte å være med å påvirke innholdet i oppfølgingen kan også handle om at man får hjelp med å skaffe seg oversikt. En av informantene kom flere ganger i løpet av intervjuet tilbake til at hun hadde ønsket hjelp til å lage en plan over de i nettverket hun kunne be om hjelp fra, og hva du hun kunne be om.

Kjersti: Hvilke venner har du i ulike situasjoner, hvem kan du ringe til, hvem tror du vil være der? Finne ut sånne ting, i stedet for å sitte der å måtte finne det ut midt i en krise. Samme med familie, nettverk der også sånn generelt. Vite hvem du har der som en trygghet. Det er litt lettere å stole på det da når situasjonene dukker opp. Det hadde vært veldig nyttig.

Det fremkom i flere av historiene at de ikke hadde oversikt over hvem som er i deres nettverk og hvilke ressurser de har tilgjengelige. De opplevde også usikkerhet om de kunne spørre om hjelp og støtte. Det å lage en oversikt over nettverket ville derfor vært et konkret tiltak som hadde gjort det mer oversiktlig for dem. Flere fortalte at de selv klarte å skaffe seg en slik oversikt etter hvert, men de hadde brukt lang tid, og de hadde opplevd det som en svært tøff og utrygg situasjon. De fortalte også at de var redde for å belaste andre og be om for mye.

Informantene ble spurt om hva de kunne ønsket seg av støtte og oppfølging hvis de hadde fått velge i nåtid. En av informantene trakk frem samarbeid og veiledning.

Lars: Da får man mer en følelse av at barnevernet samarbeider med deg om ettervern enn å hjelpe, for når du blir samarbeida med så lærer du deg å bruke de verktøyene de bruker,

og når det kommer en ny motbakke så vet du hvordan du skal møte han for du har gått han før. I stedet for at noen har dratt deg opp når du har ligget i blinde liksom..

Lars trakk frem at samarbeidet ville gitt ham klarere retning på hvordan han skulle lære seg å finne ut av vanskeligheter selv. Han ønsket å bli mer deltagende, slik at han kunne lært av erfaringer underveis i prosessen. Det han trekker frem her er et tema jeg opplevde som sentralt når jeg intervjuet de unge voksne. De beskrev en situasjon som kunne oppfattes som at de var fremmedgjort fra sin egen overgangsprosess. Den støtten de hadde ønsket seg handlet i stor grad om å få hjelp til å orientere seg i en tilværelsen mange beskriver som kaotisk.

5.2.4. Kunnskap om lovens muligheter for oppfølging og støtte

Gjennom intervjuene med ungdommene fremstod det gjennomgående som at de var lite informert og lite opplyst om hvilke rettigheter de har i lov og forskrifter.

Kari ble spurt om hva slags informasjon om regler og rettigheter hun fikk i forbindelse med ettervern og utflytting. Hun svarte:

Nei det var ingen som forklarte noen ting, men jeg tenkte at det kanskje hadde noe med hvilket barnevernkontor man tilhørte da og hvor mye penger de hadde.

Hun fortalte at hun fikk mangelfull informasjon, gjennom at hun ikke hadde fått begrunnelse for flyttingen fra institusjonen. Hennes forklaring på hvorfor hun måtte flytte var at hennes barneverntjeneste ikke hadde penger til at hun kunne fortsette å bo der. Hun forteller at hun opplevde at den mangelfulle informasjonen gjorde situasjonen ytterligere utrygg for henne.

Det å bli boende i omsorgstiltaket utover 18 år var et ønske fra flere informanter. I Lov om barneverntjenester § 1-3 gis det adgang til å opprettholde eksisterende tiltak, som for eksempel å bli boende i fosterhjem. Kjersti forteller at hun hadde kommet i fosterhjem da hun var 16 år. Hun ville bli boende i fosterhjemmet etter fylte 18 år fordi hun syntes hun hadde mye å jobbe med før hun følte seg trygg nok til å flytte for seg selv.

Kjersti: (...) så barnevernet var veldig på at da skulle du flytte for deg selv og da skulle du ha nokså gode grunner for ikke å flytte ut. Så det var ikke vanlig å få forlenget ti'a. Jeg fikk jo forlenget ti'a med ett år. Jeg husker jeg ba om det, men da kunne de ikke strekke seg lenger. Jeg var ikke klar for å ta en sånn kamp da. Så jeg sa vel også det at da vil jeg være selvstendig. Så blei det sånn.

Hun fortalte om å føle press til å flytte etter dette ekstra året, selv om hun ikke følte seg klar til å flytte fordi hun skulle fullføre videregående skole. Imidlertid opplevde hun ikke at det ble tatt hensyn til, og hun så for seg at det ville bli en hard kamp for å få dette gjennom. Hun forteller at

hun og fostermor har snakket om at hun flyttet for tidlig, at hun hadde hatt behov for lengre tid i fosterhjemmet til å bli tryggere og få bearbeidet noe av det hun hadde opplevd. Flere av ungdommene etterlyste det å forbli i tiltaket de var i utover 18 år, men slik de beskrev det fikk de vite at det var det begrensede muligheter for. Flere fortalte at de satt med det inntrykket at det ikke "var vanlig i barnvernet". Det kunne vitne om at ungdommene ikke ble informert eller spurt om muligheten til å ta individuelle hensyn.

Begrunnelsen de selv oppgav for at de ville forbli i tiltaket handlet om at de selv opplevde at de trengte lengre tid for å bli trygg. Denne situasjonen beskrives i flere studier og det foreslås som følge av dette at flere av ungdommene som var i barnevernet skulle fått mulighet til å forbli i omsorgstiltaket lenger, fordi de har så mye å ta igjen (Tysnes, 2015, Paulsen 2016a, Storø, 2005).

Å bli enige om en beslutning når kontaktperson og de unge har forskjellige ønsker kan være en utfordring. Ei fikk minimalt av oppfølging fordi hun ikke var blitt enig med kontaktpersonen sin om det å flytte for seg selv. Hun hadde begynt å røyke hasj og ville flytte sammen med kjæresten sin.

Eva:(...)jeg flyttet ut på dagen da jeg ble atten så det var aldri så mye forberedelser. Jeg fikk klar beskjed av barnevernspedagogen min at hun hadde veldig mye imot at jeg flyttet ut og flyttet sammen med kjæresten min. Sånn at jeg fikk ikke hjelp innenfor, jeg fikk ikke pengestønad når jeg flytta ut, fordi hun var imot at jeg flyttet ut. Hun ville ikke være med å bidra til at noen av de pengene kanskje gikk til rus. Men hun sa at hun ville gjerne beholde meg, som hun sa, det var en av de lengste sakene hun har hatt. (...)hun har vært veldig hjelpsom med andre områder, men jeg måtte ha som pengestøtte fra NAV.

Hun fortalte om at hun kunne ringe for å be om råd, men at kontaktperson var motvillig til å hjelpe henne med oppfølging i leilighet og økonomisk støtte fordi hun ruset seg. Det kan tyde på at hun ikke visste hva hun hadde rettigheter til og hva hun kunne spørre om av bistand. Eva fikk lite hjelp, men ble ikke skrevet ut av barnevernet. Det høres ikke ut som hun har blitt invitert til å bli delaktig ved å få råd og informasjon.

5.3. Emosjonell støtte

5.3.1. Innledning

Temaet for dette avsnittet er hvordan de unge voksne beskriver behovet for emosjonell støtte og hvordan det blir ivaretatt.

Emosjonell støtte kan betraktes som ulike typer av følelsesmessig støtte; omsorg, empati, anerkjennelse og respekt. For de unge voksne i overgangen kan emosjonell støtte bidra til å

skape selvrespekt og håp (Hogan mfl., 2005). Emosjonell støtte kan gis på ulike måter, men i informantenes fortellinger handler det hovedsak om å kjenne støtte gjennom oppmuntring, behovet for trygghet, tillit, anerkjennelse, tilhørighet, og omsorg. Dette er temaer jeg vil trekke frem her.

Historiene ungdommene forteller vitner om at det å ta i mot og å be om emosjonell støtte utfordrer dem i overgangen til voksenlivet. Det kan tyde på at de har lite kompetanse til å be om hjelp. Jeg vil presentere hvilke erfaringer ungdommen har gjennom å ta i mot og be om emosjonell støtte og hva de trekker frem de har syntes vært utfordrende.

5.3.2. Lære å takle egne følelser

Flere av ungdommene la vekt på at de hadde behov for å få hjelp til å takle alle følelsene og reaksjonene de fikk da de flyttet for seg selv. Få opplevde å få denne støtten. En av informantene fortalte dette om hva hun syntes var viktigst for henne å få støtte til:

Kjersti: Jeg tenker jo bare at oppfølging for å takle voksenlivet ofte handler mer om det psykiske, hvordan man takler det psykiske, hvordan takle seg sjøl aleine i hverdagen. Hvordan man lever når man er aleine, hvordan man på en måte takler ting, hva man tenker kan bli utfordrende en plan for det, ikke bare tenke på. Det er veldig fint å lære økonomi også, selvfølgelig er det nyttig og lære åssen man vasker tøy og handle på butikken, være økonomisk, men jeg tenker at det mentale får altfor lite plass. For det er nok det som er vanskeligst.

Hun beskrev som flere andre at det var utfordrende å stå i sine egne reaksjoner når hun flyttet for seg selv.

Kjersti forteller at hun følte at hun hadde mer behov for å føle trygghet enn andre ungdommer, hun utdyper her hva hun la i det:

Jeg har vel mer behov for å bli sett og hørt, og å lære å gi meg selv omsorg, ikke i form av å handle mat, vaske klær, men hvordan å leve med meg sjøl

Hun trengte også å bli kjent med seg selv på en ny måte og lære seg å leve med den hun var på en ny måte. Å oppleve trygghet for henne handlet om lære å ta vare på seg selv.

Behovet for å lære å takle sine følelser kom overraskende for noen. Flere fortalte om overraskelse over sine egne reaksjoner.

Alle informantene ble spurt om temaet ensomhet og hvordan det opplevdes. De sa det var en stor overgang å bo for seg selv og være mye alene. Flere nevnte at de opplevde seg utenfor eller annerledes. En forklarte at det å flytte i hybel, selv om det var i samme hus som fosterfamilien,

fikk han til å føle på at han ikke var sønnen deres men en leieboer. Dette vekket mange vanskelige følelser for ham. Han forteller videre om hvordan det opplevdes for ham:

Daniel: Du har ingen steder hvor du kan tømme de følelsene, man går nesten i en liten psykose på en måte da. Det er jo ikke alle som gjør det, det er liksom veldig mange som sliter men som man ikke ser det på, når man sitter aleine (..)

Det var sterke følelser han beskrev. Han forteller at han fikk mye oppfølging og støtte, men følelsene var allikevel overveldende og vanskelig å holde ut. På tross av mye støtte opplevde han likevel ikke å ha noen som hjalp han med disse følelsene.

Flere forteller at de har blitt avvist fra sin familie eller fosterfamilie, og det bringer frem tanker som de ikke vet hvordan de skal takle.

Informantene fortalte om at de håndterte de vanskelige følelsene på ulikt vis. De fleste av informantene hadde brukt ulike rusmidler i perioder for å holde ut det som var mest smertefullt. De beskriver det å ruse seg som å rømme bort fra det som opplevdes som overveldende. En beskrev disse vanskelige tankene som ”tankekjør”

Lars: Jeg så jo ikke lyset i enden av tunnelen med det tankekjøret. Hvis jeg kjøpte meg en sixpack med øl, røyka litt og tok noen piller så kunne jeg bli rolig nok i hodet til å ta en og en tanke av gangen. Jeg bedøvde hjernen min slik at jeg skulle greie å holde ut, og jeg husker at jeg var suicidal i flere år, jeg tenkte kontinuerlig på å ta livet av meg

Lars fortalte om en uro, og at han hadde tanker om at han ikke strakk til. Han utviklet en rusavhengighet og det tok et års tid før kontaktpersonen oppfattet disse problemene. Den jevnlig oppfølgingen han hadde hjemme, bidro ikke til å fange opp dette.

I tillegg til problemer med rus beskrev de unge at de taklet overgangen ved å isolere seg. Det ble beskrevet ved at de unngikk å forholde seg andre. Isolasjonen bidro til at de ikke orket å ta tak i det de hadde hatt behov for hjelp til. Videre beskrives også selvskading som en måte noen har taklet sin vanskelige situasjon på. Selvskading har i følge de unge hjulpet til å flytte fokus fra sine vonde følelser til der de skadet seg.

Flere av informantene gikk, eller hadde gått i terapi og synes de fikk svært god hjelp. Flere etterlyste støtte til å orientere seg og kontakte en psykolog, er det flere som etterlyste. De beskrev at de har søkt om denne hjelpen selv, og at det har skjedd på slutten av tiden i barnevernet eller senere.

Kjersti: Det er noe som burde foreslås, som burde settes inn eller settes i verk før man har fylt 23, sånn at det ikke må ta tak i det på egenhånd etter fylte 23. Jeg måtte gå via legen

min, ja. Jeg har litt hjelp av tanta mi til det for hu har vært i det samme sjøl og søkt hjelp sjøl så da var det litt lettere for da visste jeg litt mer hva jeg gikk til. Så det har nok hjulpet meg.

Denne informanten hadde ønsket at det skulle vært en del av oppfølgingen hun hadde fått i overgangen da hun flyttet for seg selv. Terapien, slik flere fortalte om den, hjalp de unge voksne til å forstå seg selv, hvorfor de reagerte slik de gjør og føler det de gjør. Det hadde hjulpet dem til å skape en større sammenheng i sitt liv.

En av de unge beskrev at hun etter hvert har fått på plass et samarbeid med psykiatrien som oppleves som støttende i perioder der hun trengte det.

Kari: (...)vi har en plan på at de skal ta meg inn i løpet av dagen og vi har en sånn plan på hva jeg kan si og hva de kan si for å forstå hva det gjelder. Så, ja så det har vært mye enklere å be om hjelp når alle vet hva de skal hjelpe med. De har fått beskjed og jeg også har fått beskjed om hva de forskjellige kan hjelpe med, og jeg vet at de også har fått beskjed om hva de kan hjelpe med og vi har en gjensidig avtale på det, det har vært veldig greit.

Hun opplevde det som trygt at hun visste hvor hun kan søke hjelp og at hun ble tatt i mot og forstått.

En av de unge hadde det spesielt utfordrende når det gjaldt å søke hjelp og støtte for å takle følelsene sine. Hun hadde svært liten kontakt med saksbehandler. Hun sa at hun ikke hadde noen andre hun kunne gå til å spørre om råd og hjelp, verken i hjelpeapparatet eller i sin familie. Dette gjorde at hun opplevde ikke å ha støtte, og hun gav uttrykk for at hun hadde vært svært fortvilet. Hun hadde befunnet seg i en svært sårbar situasjon, og slik hun fortalte om det var det ingen som hjalp henne.

Hun sier:

Lilian: ”Atte hva er vitsen med å være i barnevernet da når livet ditt blir satt på vent når du blir 18?”

Det å bli satt på vent forklarer hun med at hun fikk liten lyst til å leve og at hun skadet seg mye. Hun sa at ingen grep inn i hennes situasjon og at hun måtte ordne opp i vanskene på egen hånd. Hennes formulering ”å bli satt på vent” tyder på at hun opplevde seg maktesløs og i liten grad var i stand til å påvirke sin egen situasjon.

Erfaringene fra å takle følelser er noe alle informantene fortalte om. Noe som også viste seg i fortellingene var at flertallet av informantene fortalte om at de hadde kommet til det som med resiliensteorien kan beskrives som et ”Turning point” i løpet av tiden i ettervern eller etter at de

var skrevet ut av barnevernet. Et ”turning point” beskrives som en hendelse eller flere som fører til en mulighet for en ny start (Stein, 2008). I det ligger det at informantene erfarte at de kom til et punkt hvor de innså at det måtte skje en forandring i livet. I forkant av disse opplevelsene fortalte de om økt rusbruk, psykiske plager, isolasjon over lengre tid. Når denne erkjennelsen hadde skjedd søkte de hjelp hos kontaktpersonen, terapeut eller familie for å komme seg videre. Disse erfaringene peker på hvor betydningsfullt det er å ha tilgang til støtte i slike faser av livet, og da spesielt emosjonell støtte.

De vanskelige følelsene, gjorde de unge svært sårbare. Det kan være mange årsaker til dette, noe jeg kommer tilbake til i drøftingen. Gjennom de unge voksnes fortellinger kom det frem at det hadde vært vanskelig å få tilstrekkelig emosjonell støtte for å takle de vanskelige følelsene de fikk når de flyttet for seg selv. Flere av historiene gav et inntrykk av at de unge voksne ble passive og at situasjonen virket overveldende for dem. De reagerte med resignasjon, og tok destruktive valg. De unge hadde kommet seg videre fra dette etter de hadde vært gjennom et ”turning point”.

5.3.3. Oppsøke hjelp og støtte

Hvordan har informantene forholdt seg til å motta og søke hjelp og støtte når de har behov for det? I retrospekt var ungdommene entydige på at de i større grad burde spurt etter støtte og hjelp. Dette fremstod som komplekst, og det ble trukket frem flere sider av dette som jeg vil belyse videre. Et tema som videre stod sentralt i de unges erfaringer er hva som var i veien for å be om hjelp og støtte.

En forståelse flere av informantene trakk frem var at de ikke var opplært til å be om hjelp hjemmefra. Det kan være mange grunner til at man ikke ber om støtte, men en forklaring kan være at det er en holdning man har fått fra foreldrene. Kjersti beskrev denne holdningen slik:

Kjersti: Mamma har aldri vært en som spør om hjelp. Skal ordne alt sjøl. Det er vel det jeg har sett er veien å gå da. Så det er ingen av foreldrene mine som på noen måte har bedt om noe hjelp. De har ikke vært noe flinke til å ta imot hjelp, eller vise at de trenger hjelp.

Kjersti beskriver hvordan hun har tatt med seg erfaringene fra hvordan mor taklet det å be om hjelp. Det forstås som en form for modellering (Håkonsen, 2014). Hun kan ha oppfattet det som en forventning om at hun ikke skal be om hjelp. Kanskje kan det være slik at ungdommene ikke så på det å be om hjelp som en mulighet når de hadde det vanskelig, eller hadde behov for støtte.

Kjerstis beskrivelse kan også forstås ut i fra en annen forventning. Det at hun opplever at hun har fått rollen som sterk. Det å være en som skal klare seg selv og stille opp for andre er det hun har lært. I denne rollen kan det være vanskelig å være en som trenger hjelp. Det å spørre om hjelp og støtte bryter med oppfatningen om at man er sterk og selvstendig. En annen informant trakk også frem en lignende oppfatning. I tillegg beskrev han det som et nederlag å ha behov for hjelp, og å etterspørre det.

Daniel: (...) Det var fordi hvis jeg faktisk spør om hjelp så innser jeg at jeg ikke klarer det, og den mestringsfølelsen som ble borte. Det har alltid vært sånn at folka rundt meg har sagt nei men du klarer bedre, det veit jeg. Det har vært sånn at jeg har blitt bare rakk ned på, rakk ned på, rakk ned på opp igjennom til nesten atten år fra diverse instanser og da er ikke det noe kult å si; du, jeg trenger hjelp jeg.

Erfaringen han trakk fram er ikke unikt. For at man skal søke støtte og hjelp må man innse vanskelighetene for seg selv. Ut fra slik han beskrev det ble det lettere for ham å unngå å be om hjelp, slik at han slapp å forholde seg til det som var problemene. Videre beskrev han at han hadde liten selvtillit og dermed opplevdes det nedverdiggende å spørre om hjelp. Han trakk også frem at han opplevde ikke at han var selvstendig nok hvis han spurte om støtte og hjelp.

Lars strevde etter hvert med store rusproblemer mens han fikk oppfølging fra barnevernet. Han forklarte hvorfor han ikke spurte om hjelp:

”Før jeg flytta ned hit så tørte jeg ikke det for jeg var redd for at de skulle ta fra meg morfinen min hvis du skjønner. At jeg måtte stå i smerten og bare og jeg satte og med den at jeg tenkte okej de har prøvd alt for meg og ingenting fungerer. Det var også derfor jeg datt inn i det rusgreiene for staten har prøvd, familien min har prøvd, hvordan i helvete skal jeg få det til, så da turte jeg ikke å be om hjelp. Når jeg kom ned her og var begynt å bli med i XX og jeg var begynt å bli glad i meg sjølv igjen og fått opp selvtilliten min igjen og de tingene var på plass så hadde ikke jeg det samme behovet for rusen”

Han pekte på to ting som stod i veien for han. Han var redd for å bli tatt fra rusen, noe som kan ha vært vanskelig hvis man er avhengig av rus. Å være rusavhengig gjør oppfølging og kontroll vanskelig fordi man blir opptatt av å fortsette å ruse seg (Fekjær, 2009). Lars sier at han ønsket rusen fordi han følte at det var det som hjalp ham der og da. Han beskrev også en situasjon der han hadde liten tro på at det var noe som kunne hjelpe ham videre. Det var nødvendig for han å bli glad i seg selv for at han skulle be om hjelp til å slutte å ruse deg.

Å søke støtte forutsatte at de unge voksne hadde et nettverk tilgjengelig, og at de følte det trygt å be om hjelp og støtte. Så i hvilken grad opplevde ungdommene at det var trygt å be om hjelp?

Flere av informantene strevde med ulike forhold som stod i veien for å motta emosjonell støtte. En av jentene beskrev at hun trodde at hun hadde klart seg bedre dersom hun hadde hatt en som hadde fulgt henne over tid. Hun mente det kunne gjort at hun ville tatt i mot hjelp og støtte på en annen måte enn hun gjorde. Hun la vekt på at tillit burde være til stede i relasjonen. Flere av de andre informantene la vekt på hvor viktig det var med tillit til de som skulle støtte dem og følge dem opp. Tillit i relasjoner viste seg å være utfordrende for alle informantene. Det er tydelig gjennom fortellingene at de opplever det vanskelig å stole på andre. En illustrasjon til dette er en av jentene som fortalte om at kontaktpersonen hennes hadde sagt at hun bare måtte ringe hvis det var noe hun trengte hjelp med. Hun hadde kjent saksbehandleren siden hun var liten.

Eva: Måten det ble sagt på følte som hun satte høy terskel, sånn at det var ikke så lett å ringe hvis det var noe. Så jeg hadde en to ganger i året besøk ellers dro jeg til henne, men ellers hadde jeg ikke så mye oppfølging dessverre.

Hun valgte ikke å stole på at saksbehandler mente at hun kunne ta kontakt hvis hun trengte hjelp med noe. Hun opplevde at hun ikke mente det hun sa gjennom tonefallet. Det illustrerer hvor skjørt og sårbart det kan være å tro på at andre vil stille opp for en.

En av de andre informantene utdypet hvorfor det stole på og å spørre om hjelp var vanskelig for henne:

Kari: (...) men jeg tror det handler mye om at jeg er litt redd for å ikke bli møtt på det jeg ber om hjelp om og den på en måte tilsøkingen kan bli avvist, at ja nei vi kan ikke hjelpe deg, eller jeg vil ikke eller har ikke tid eller. Ja (...) da blir jeg helt overbevist om at den personen ikke bryr seg.

Dette kan handle om redselen for avvisning. Denne redselen er vanlig å føle på hvis man har opplevd avvisning tidligere med viktige omsorgspersoner sett i et tilknytningsteoretisk perspektiv (Smith, 2012).

Gjennom ungdommenes erfaringer ble det trukket frem flere forutsetninger for at de skulle oppleve tillit til de profesjonelle oppfølgerne. Det trekkes frem som sentralt at vedkommende som skal følge opp har tid nok. Det å fortelle om at man strever var noe flere syntes var vanskelig å fortelle om. Å ha nok tid ble fremstilt i betydningen av å ta seg tid, mange opplevde at de ikke fikk den tiden de trengte. Det kan handle om at å bli godt kjent og fortrolig tar tid. I tillegg til tid, var det å vise interesse noe informantene trakk frem. Vise interesse handlet om å bli litt kjent ved å spørre og grave. Noen av informantene savnet også at de voksne som fulgte opp skulle presset på mer i kontakten og ikke latt seg avvise. I følge flere av informantene var

det en tilnærming som gjorde at de opplevde at de voksne som fulgte dem opp viste interesse. Videre la noen også vekt på at de som jobbet med å følge opp de unge voksne måtte tåle at de reagerte ved å bli litt sinte eller sure.

Kjersti: Jeg vet ikke, jeg var jo med på det sjøl. De (som fulgte henne opp) skulle spurt og krevd litt mer, og kanskje tåle at jeg blir litt mere irritert.

Det å tåle de unges motstand var altså en egenskap som ble trukket frem som tillitsvekkende. Til slutt trekkes det frem at det var viktig for de unge at de som følger opp også byr på seg selv, ved at de deler litt om seg selv og eget liv. Slik jeg opplever disse beskrivelsene handlet det om at de unge voksne trengte å bli overbevist om at de som skulle følge dem opp virkelig ønsket det.

Noen av informantene fortalte om noen relasjoner der de opplevde god emosjonell støtte. Det var de som hadde en i familien eller fosterfamilien de hadde tillit til og som de opplevde at det var enkelt å oppsøke når de hadde behov for emosjonell støtte. Flere av informantene beskrev at de har fått kontakt med noen i nettverket etter at de flyttet som de nødvendigvis ikke hadde så tette bånd med tidligere. De beskrev disse relasjonene som en svært viktig støtte for dem i overgangsfasen. Disse relasjonene kan ha bidratt til nødvendig trygghet og anerkjennelse, gjennom at de ble invitert og de unge opplevde at de var velkomne.

Kari hadde en erfaring der hun opplevde at fars kjæreste gjennom mange år tilbød henne støtte og kontakt etter at hun flyttet i egen leilighet. Hun beskrev at så lenge hun bodde i institusjon så hadde hun holdt familien unna, men nå hadde hun fått tettere kontakt hun opplevde som støttende, både med fars kjæreste og far. Kari har funnet trygghet i at hun har fått god og nær kontakt med stemoren sin. Hun beskriver denne relasjonen slik:

Kari:(..)sånn i hverdagen så blir det jo kjæresten til pappa da. Så hun er veldig støttende og hun er veldig enkel å be om hjelp og ikke bare hjelp, men hva som helst (..)ja for ofte er det støtte eller omsorg eller, for ofte så sover jeg hos henne eller bor hos henne noen uker eller enten jeg har det vanskelig eller fordi jeg bare vil. Og begge synes at det er hyggelig for hun bor jo der alene, ja så hun får selskap og jeg synes det er hyggelig å bo der og.

Relasjonen til stemor beskrives ved at hun er tilgjengelig, hun er fleksibel, og relasjonen bar preg av gjensidighet. Dette er kvaliteter flere beskriver viktigheten av for at de skal ta i mot støtte og hjelp.

En annen beskrev at fosterforeldrene anså han som sin egen sønn og han fortalte at han vet at de er der for han uansett hva han gjør, han kaller det å ha ”en trygg base”. Han sa at det har vært avgjørende for ham å vite dette. Denne formen for emosjonell støtte kan kjennetegnes ved at man har en opplevelse av aksept og anerkjennelse av den man er. Han beskrev disse relasjonene som trygge.

Det er ingen som har beskrevet slike gjensidige relasjoner til de som hadde oppfølging gjennom barnevernet. Flere beskriver allikevel det å ha oppfølging som å ha et sikkerhetsnett, noen de vet de kan spørre om støtte hos hvis de får det vanskelig. Gjennom beskrivelsene av disse relasjonene kan det tyde på at dette er mer utfordrende å skape den formen for gjensidighet i profesjonelle relasjoner. Lars hadde oppfølging og beskriver det slik:

Lars: ”I begynnelsen kom de innom en gang i uken, bare for å sjekke. Så kom de sjeldnere og de sa alltid fra på forhånd. Hvis jeg ville ruse meg i stedet så fant jeg bare på en unnskyldning. Men som regel visste jeg at de kom et par dager i forveien og da passet jeg bare på. Så jeg greide jo til en viss grad å lure meg unna da. Jeg husker de var jo så forsiktige når de kom innom.”

Relasjonen til disse oppfølgerne bar preg av kontroll, slik informanten beskrev det. Det kan ha vært et utfordrende utgangspunkt for en relasjon som bør være preget av tillit og åpenhet for at den skal fungere som støttende. Denne informanten påpekte senere i intervjuet at han opplevde oppfølgingen som overfladisk. Det forklarte han med at han syntes det var rart at oppfølgerne ikke merket noe til at han ruste seg og etterspurte mer om hvordan det gikk. Dette kan oppfattes av de unge voksne som at oppfølgerne ikke engasjerte seg eller brydde seg om hvordan de hadde det. De unge gav inntrykk av at de ikke helt forstod hva de skal bruke støtten til og hva de kunne bidra med.

I flere av fortellingene fikk jeg inntrykk av at det var få som var tett på disse ungdommene og fikk et overblikk over deres liv og situasjon. Dette kunne bidratt til at det var få som kunne fange opp problemer som oppstod underveis. Flere fortalte at de følte seg glemt og at ingen så dem og det de strevde med enten fordi de ble oversett eller ikke viste frem det de ønsket hjelp til.

Det å be om hjelp ble beskrevet som utfordrende, og de unge la vekt på at tillit krevde ulike kvaliteter for at de skulle tørre å be om støtte. I hovedsak beskrev de unge relasjonene til de profesjonelle oppfølgerne som distanserte og lite preget av tillit. Personene de unge hadde søkt støtte hos var i større grad preget av nærhet og var gjennom familie, fosterfamilie eller venner.

5.3.4. Støtte i kontakt med biologisk familie

Alle de unge jeg intervjuet hadde hatt eller hadde kontakt med familien i overgangen til voksenlivet. Det kan handle om at man kan ha større behov for tilhørighet når man bor alene. Beskrivelsene de unge voksne ga tydet på at opplevelsen av kontakten med familien som støttende var svært forskjellig. Gjennomgående fra disse erfaringene kommer det frem at de hadde behov for veiledning og emosjonell støtte for å takle utfordringene familien bød på.

Noen informanter beskrev at de opplevde å skille seg ut i familien, og at de opplevde at de ble stigmatiserte.

”Daniel: Familien min er veldig vanskelig og hvis du ikke er som dem, så er det veldig vanskelig å komme inn i den familien. Jeg er familiens sorte får (...)”

Erfaringen fra å føle seg utenfor og en som ikke var med i fellesskapet kan gjøre at han ikke opplevde den emosjonelle støtten fra familien.

En annen type utfordring informantene beskrev handlet om at familien hennes var en belastning for henne:

Lilian” Jeg følte at jeg måtte ta vare på så mange, søsteren min, broren min og moren min. Jeg måtte passe på meg selv og på katta mi og så er det sikker noen venner også der så jeg klarte aldri å tenke på meg selv. Og da ble det jo aldri til at jeg tok tak i mine problemer.”

Hun beskrev en utfordring flere informanter forteller om. Det handlet om at kontakten med familien innebar at hun måtte lære seg å sette grenser for seg selv. Noen av informantene opplevde at biologisk familie hadde nok med sine egne problemer, og de unge endte med å måtte tre til som støtte for sin familie. Kontakten med familien innebar ikke støtte, men de beskriver en prosess der de har tatt opp kontakten og har måttet lære seg til å forholde seg til de på en annen måte for at de skal ha det bra.

Jeg har ikke snakket med min mor siden i fjor (...). I går unfrienda jeg henne på Facebook så slapp jeg å se det hun liker. Det var et stort skritt for meg.

Denne jenta hadde valgt å kutte kontakten med sin mor. Hun beskrev at hun trengte støtte for å ta et slikt valg. Det var flere av informantene som fortalte at de valgte å bryte kontakten med noen i familien hele tiden eller i perioder. De beskrev at de manglet verktøy for å håndtere disse utfordringene og de hadde hatt behov for hjelp for å kunne håndtere dette.

Noen av informantene fikk emosjonell støtte til å lære seg å takle sin biologiske familie. Det blir beskrevet som noe barneverntjeneste og/eller fosterforeldre har hjulpet dem med. De som

hadde denne støtten beskriver at det har vært en nødvendig hjelp. De unge la vekt på at de hadde behov for å bli noe presset for å starte denne kontakten igjen, selv om de ønsket å ta opp kontakten.

Det viser seg sentralt at flere av informantene fant det utfordrende å søke sosial støtte hos biologisk familie. Deres erfaringer tyder på at de trenger mye råd og veiledning for å takle kontakten med sin biologiske familie. De har behov for å lære og sette grenser for seg selv for å kunne opprettholde kontakten.

5.5. Oppsummering

I dette kapittelet har rammen for analyse vært følgende spørsmål;

- 1) Hvordan beskriver de unge voksne behovet for sosial støtte gjennom informasjon og hvordan blir dette behovet ivaretatt?
- 2) Hvordan beskriver de unge voksne behovet for emosjonell støtte og hvordan blir dette behovet ivaretatt?

De unges erfaringer om informativ støtte handlet om planlegging og forberedelse, medvirkning og kunnskap om muligheter for oppfølging og støtte. De unges erfaringer om hvordan de har blitt tatt med i prosessen, på hvilket grunnlag de unge har tatt sine avgjørelser og hvordan de har blitt veiledet av barneverntjenesten gjennom overgangen har vært det jeg har presentert her. Ungdommene etterlyste at støtten og oppfølgingen ga dem forutsigbarhet, tid til å forbrede seg og involvering. Videre ønsket de unge å bli spurt og hørt i prosessen. Mange av de unge beskrev prosessen som overveldende og fremmedgjørende. De unge kjente lite til sine rettigheter og mulighetene de kunne hatt til å påvirke sin overgangsprosess. Det kom frem at informantene formidlet at det var utfordrende å få hjelp når man var uenig med saksbehandler om hva man hadde behov for.

Når det gjelder behovet for emosjonell støtte omhandlet erfaringene til informantene om å få hjelp til å takle egne følelser, utfordringer med å be om hjelp og støtte samt støtte til kontakt med biologisk familie. Gjennom beskrivelsene ble det tydelig at det var vanskelig for de unge å søke om emosjonell støtte fra de som fulgte dem opp, fortellingene viste derimot at de hadde tilgang til materiell støtte og støtte gjennom informasjon råd og veiledning. Flere av informantene forteller om lite oppfølging og støtte etter at de flyttet for seg selv. Noen har ikke fått tilgang til hjelp og støtte. Noen har fått oppfølging, men ikke fått den nødvendige emosjonelle støtten, og noen har hatt emosjonell støtte gjennom store deler av prosessen.

Mange informanter fortalte at det hadde vært svært vanskelige følelser å takle da de flyttet for seg selv. Dette kom overraskende på flere. Det var utfordrende for de unge voksne å ha tillit til andre noe som gjorde det vanskelig å få nok støtte. Det viste seg vanskelig for flere å stole på de som fulgte dem opp og det ble trukket frem hva som skulle til for at de unge skulle ha tillit nok til å ta i mot emosjonell støtte.

Det kom også frem at ingen av informantene klarte å be om emosjonell støtte når de opplevde vanskelige følelser, og de hadde få støttepersoner som fulgte de over tid. Videre fortalte alle at de ønsket at de hadde spurt etter mer støtte, uavhengig av om ungdommen hadde nære støttepersoner tilgjengelig eller ikke.

Biologisk familie var et sted de unge prøvde å hente støtte, men flere trakk frem at dette bød på store utfordringer. Ut fra informantenes fortellinger ble støtte ofte hentet hos en i den fjernere biologiske familie eller fosterfamilie, og flere fortalte om familiemedlemmer de hadde fått et nærere forhold til etter at de flyttet for seg selv.

Oppsummert viser erfaringene om informativ og emosjonell støtte:

- Manglende forberedelse i overgangen
- Ønske om å medvirke i planleggingen
- Manglende informasjon om rettigheter og muligheter
- Manglende emosjonell støtte til å takle egne følelser
- Alle hadde strevd med å motta hjelp og støtte
- Mangelfull støtte i kontakt med biologisk familie

Kapittel 6.0. Diskusjon

Kap 6.1. Innledning

I dette kapitlet vil jeg diskutere mine resultater opp mot lovgivningen, tidligere forskning, og i lys av aktuelle teoretiske perspektiver. Jeg vil fortsette med inndelingen i de to former for sosial støtte, informativ og emosjonell støtte. De teoretiske perspektivene som vurderes som særlig relevante for å utdype forståelsen av ungdommenes erfaringer er teorier om sosial støtte, empowerment og tilknytning.

6.2. Hvordan kan ungdommenes erfaringer forstås i lys av lovgivningen?

6.2.1. Innledning

Her vil jeg trekke frem noen erfaringer mine informanter formidlet og diskutere disse opp mot lovgivningen. Sentralt i ungdommenes erfaringer var manglende medvirkning og tilgang på kunnskap om rettigheter og hvilke muligheter det var for oppfølging.

6.2.2. Forberedelse

Flere av mine informanter opplyste at de fikk liten tid til forberedelse på hva som skulle skje etter fylte 18 år. Deres fortellinger handlet i liten grad om forberedelsene som en prosess, men i større grad om å forholde seg til det som ble bestemt for dem. Dette står i motsetning til § 4-15, 4 ledd i Lov om barneverntjenester (1992):

....skal barneverntjenesten i god tid før 18-årsdagen i samarbeid med barnet vurdere om plasseringen skal opprettholdes eller om barnet skal motta andre hjelpetiltak etter fylte 18 år.

Hva som er god tid presiseres ikke i lovhjemmelen eller i rundskriv Q-13/2011, men det kan antyde at ungdommene skal få tid til å forberede seg gjennom å motta informasjon, samt å medvirke i innhold i oppfølging. Ungdommenes erfaringer bar i liten grad preg av slike prosesser. Noen av de unge hadde selv funnet løsninger på egenhånd, i mangel av avklaring fra barneverntjenesten i tide.

6.2.3 Medvirkning

Mange virket forvirret når det gjaldt hva de visste om muligheter i overgangen til voksenlivet, samt at informasjon de hadde bar preg av tilfeldigheter. Hvilke muligheter finnes det i lovverket for at de kunne fått nok informasjon?

I rundskriv Q-13/2011 utdypes det at de unge skal bli informert i god tid før de fyller 18 år, og at de skal gjøres *godt kjent* med mulighetene. Slik jeg forstår denne presiseringen er den i tråd med teoriene om myndiggjøring, ved at man gjennom deltagelse og informasjon, settes i stand

til å ta avgjørelser (Slettebø, 2011). Med bakgrunn fra de unges erfaringer var det grunn til å stille spørsmål ved om de hadde den grad av informativ støtte de burde hatt for å kunne medvirke i egen sak.

I intervjuene kom det fram at de unge hadde opplevd ulik grad av medvirkning, og det viste seg særlig tydelig i prosessen når de unge skulle flytte ut av omsorgstiltaket og inn i egen bolig. Erfaringene deres var ulike, fra å få si meningen sin og bli hørt, til at flyttingen ble presentert som en overraskelse. Selv om erfaringene var forskjellige opplevde flere av informantene at de ikke fikk medvirke i prosessen med flytting fra omsorgstiltaket. Det fremheves i rundskrivet Q-13(2011) at de unges tanker og ønsker skal ligge til grunn i vedtak om videre tiltak etter fylte 18 år. Dette gir de unge muligheten til å være med på å påvirke hva de ønsker støtte til og innholdet i oppfølgingen. Å medvirke er dessuten i tråd med Barnevernloven § 6-3 om barns rettigheter under saksbehandling, der det står at barnets mening skal tillegges vekt etter alder og modenhet. Dette bidrar til å understreke at de unges stemme skal høres også ved vedtak etter fylte 18 år, noe også FNs Barnekonvensjon art 12 presiserer (1989).

6.2.4. Manglende informasjon om muligheter og rettigheter

Erfaringene de unge delte gav uttrykk for at informasjon var gitt tilfeldig og at de unge manglet oversikt over mulighetene de hadde. Flere uttrykte motvilje til å flytte fra omsorgstiltaket de bodde i til egen bolig. De forteller at de opplevde å ha behov for tettere oppfølging enn det de hadde tilgang til hvis de flyttet. Lov om barneverntjenester § 4-15,4.ledd (1992) åpner for at de unge både kan bli boende i fosterhjem/institusjon eller at det skal opprettes andre tiltak. Dette gir med andre ord barneverntjenestene anledning til å opprettholde tiltak som allerede finnes hvis det vurderes som det mest hensiktsmessige for de unge. Ved beskrivelsene de unge gav kan man stille spørsmål om de unge var klar over at de ut fra lovgivningen hadde anledning til å bli boende dersom det ville blitt vurdert til deres beste. De unge forklarte at de fikk en begrunnelse om at det var mest vanlig å flytte når man var 18 år i barnevernet. Vurderinger skal gjøres i samsvar med bestemmelsenes formål om at det skal etableres tiltak som bidrar til en trygg overgang, samt at den unge blir gjort i stand til å greie seg på egenhånd før man vedtar hvilken oppfølging de unge skal tilbys (Rundskriv Q-13/2011). Videre presiserte departementet i rundskrivet at barneverntjenesten skal gjøre en ”konkret og skjønnessig vurdering av hjelpebehovet i hvert enkelt tilfelle” (Q-13/2011:2). Man kan diskutere ut fra det mine informanter beskrev om de fikk en individuell vurdering av sine hjelpebehov, før det ble tatt en avgjørelse om flytting.

6.2.5. Oppsummering

I denne delen av drøftingen har jeg vurdert ungdommenes erfaringer om informativ støtte i lys av lovgivningen. Gjennom intervjuene har det tydelig fremkommet at flere av erfaringene tilsier at de ikke har fått mulighet til den grad av forberedelse som lovgivningen angir. Informantene etterlyste muligheter for i større grad å kunne medvirke både i prosessen og når det gjaldt valg av tiltak.

Flere opplyste om liten grad av medvirkning, noe som er i strid med det som er angitt i lov om barneverntjenester, i rundskriv fra departementet (BLD) og i FNs barnekonvensjonen. Manglende informasjon om muligheter og rettigheter ble også belyst. Loven gir adgang for en individuell skjønsmessig vurdering utover det de unge beskrev at de opplevde.

Kap 6.3. Ungdommenes erfaringer sett i lys av tidligere forskning

6.3.1. Innledning

I dette kapittelet belyses de unges erfaringer i lys av tidligere forskning. Temaer som belyses er *forberedelse og medvirkning*, samt om de hadde *kunnskap nok til å medvirke* og manglende *emosjonell støtte og utfordringer med å be om emosjonell støtte*.

6.3.2. Informativ støtte

6.3.3. Forberedelse og medvirkning

De unge formidlet at de opplevde manglende forberedelse og medvirkning under overgangen til voksenlivet. De fortalte om at dette skapte utrygghet, og at de hadde ønsket mer kontroll med prosessen. Et spørsmål analysen ga grunn til å stille var; gjorde manglende forberedelse og medvirkning det problematisk å benytte seg av tilgjengelig støtte og oppfølging? Hvordan kan andre studier bidra til en utvidet forståelse av disse erfaringene?

Bratterud og Storhaug (2008) trakk frem at en stor andel, 61 % av ungdommene i deres undersøkelse, ikke kjente til at det ble planlagt tiltak for dem etter fylte 18 år. De unge i den studien fortalte også om usikkerhet i forhold til fremtiden og hva som skjer etter fylte 18 år (Bratterud og Storhaug, 2008).

Paulsen viste i sin studie til tre ulike medvirkningspraksiser i barnevernet (2016,c). 1) *Liten eller ingen tilstedeværelse/medvirkning*. Dette innebar at de unge fikk liten mulighet til å delta på møter, noe som førte til at de ikke visste hva som skjedde. 2) *Tilstedeværelse men ikke medvirkning*. Dette er den mest vanlige formen i følge Paulsen. Liten mulighet til å snakke med saksbehandler alene, noe som førte til at de unge ikke turte å si sin mening. Dette ga ikke reell

innflytelse. 3) *Medvirkning eller samarbeidsrelasjon*. Beskrives som en prosess der de unge blir hørt, og selv setter premisser for innholdet i beslutninger (2016c, s 9-11).

Jeg fant eksempler på alle medvirkningspraksisene i de unges fortellinger. Erfaringene fra mine informanter ser ut til at opplevde disse praksisene ulikt i løpet av tiden i overgangsprosessen. For eksempel opplevde en informant ikke å ha medvirkning eller innflytelse på bestemmelsen om flytting fra omsorgstilbudet, men å få delta og medvirke i beslutninger underveis i løpet av overgangen til voksenlivet.

Videre kom det frem at de unge jeg intervjuet opplevde liten grad av medvirkning i *innholdet* på oppfølgingen, samt kartlegging av behov for oppfølging. Det var få som hadde en oppfatning om hva oppfølgingen de ble tilbudt kunne hjelpe dem med. Dette kan tyde på at de unge opplevde et gap mellom sitt behov for sosial støtte og den støtten de ble tilbudt. Informantene ga uttrykk for at dette var noe de hadde ønsket å delta i, samt at det kunne bidratt til at de ville opplevd støtten som mer relevant. På tross av økende bevissthet i fagfeltet om viktigheten av medvirkning tydet ikke informantenes fortellinger på at deres stemmer ble hørt. Dette kan man også finne igjen i flere andre studier (Paulsen, 2016, Bakketeig & Bergan 2013, Bratterud & Storhaug, 2008). Horverak (2006) i Paulsen (2016ac) viste til at det er vanlig at de unge gjør større innsats i å følge opp beslutninger de selv har vært med på å lage. Paulsen (2016a) påpekte at støtten må oppleves som relevant for de som skal motta den for at de skal klare å benytte seg av den.

Ved å se på erfaringene til de ungdommene jeg intervjuet i lys av andre studier der unge med barnevernsbakgrunn er intervjuet, viste det seg at ungdommene formidlet noen av de samme erfaringene. Både i min studie og i andre formidlet de unge manglende forberedelse og medvirkning.

I Steins forskning på ungdom i overgangen til voksenlivet (2008: 39) trekkes det frem at én faktor for å dempe risiko er om de unge kan få medvirke. Det innebærer å være med på planlegging, forberedelse og problemløsning. Dette kan bidra til å øke kunnskap og kompetanse om å bli en selvstendig ung voksen (Stein, 2008: 39).

Det å medvirke og å bli forberedt på overgangen til voksenlivet kan bidra til å minske opplevelsen av usikkerhet og utrygghet som de unge beskrev i overgangen til voksenlivet.

6.3.4. Grunnlag for medvirkning

I de unges beskrivelser kom det frem at de hadde manglende informativ støtte til å ta kompetente avgjørelser for seg selv i overgangen til voksenlivet. Hvordan er dette beskrevet i andre studier?

Blant mine informanter var det å forstå informasjon en utfordring, og flere ga inntrykk av at de var forvirret. De opplyste om at informasjon de fikk var tilfeldig og fortellingen de ga viste at de strevde med å skaffe seg oversikt. Andre studier viste også til dette (Paulsen, 2016a, Højer og Sjøblom, 2010, Binde, 2008). Højer og Sjøblom viser til at de unge i deres studie opplevde usikkerhet når de skulle søke om økonomisk støtte, og de fortalte om at de hadde behov for råd og informasjon fra voksne om ulike praktiske spørsmål. Det påpekes i OBVIT-studien at barneverntjenesten har et forbedringspotensiale i å sikre at de unge får kunnskap om sine rettigheter til hjelp etter 18 år (Binde, 2008).

Oterholm (2008) har intervjuet ansatte i barneverntjenesten om deres arbeid med ettervern. Der oppga barneverntjenestene at de informerte ungdommene om muligheter og rettigheter for ettervern og tiltak etter 18 år. Alle barneverntjenestene (100 %) opplyste at de informerte om muligheter for tiltak etter 18 år, og 93 % om konkrete mulige tiltak. Bare 69 % opplyste at de ga informasjon om klageadgang etter forvaltningsloven § 27, noe som innebærer at over 30 % ikke fikk nødvendig informasjon og klageadgang. Når det gjelder erfaringene fra mine informanter om at de har manglende informasjon, kan det tyde på at det ikke nødvendigvis har vært sammenheng mellom informasjon som er gitt, og informasjon som er forstått.

Forklaringen på dette kan være at informasjonen kan være vanskelig å forstå, og at den ikke ble gitt så grundig som de unge har behov for.

Andre studier viser til lignende funn når det gjelder at de unge i overgangen til voksenlivet ikke hadde nok kunnskap til å ta kompetente avgjørelser for seg selv. Gode rutiner i barneverntjenestene for sikre at informasjon blir forstått kan være hensiktsmessig for de unge.

6.4. Emosjonell støtte

6.4.1. Manglende emosjonell støtte

Erfaringene fra de unge voksne i min studie kan tyde på at de opplevde manglende emosjonell støtte. Det var utfordringer med å etablere tillit, de visste ikke hvem de kunne søke støtte fra og de hadde opplevelser av usikkerhet og ensomhet. Hva beskriver andre studier som kan bidra til en større forståelse av de unges opplevelse av manglende emosjonell støtte?

Det som går igjen i flere studier er at de unge forteller at de trenger en person de har tillit til som følger dem over tid (Binde 2008, Bakketeig og Mathisen 2008, Reime 2008). I en engelsk litteraturstudie er det gjennomgått 45 kvalitative studier som omhandler sosial støtte gjennom overgangen til voksenlivet (Hiles et. al., 2013). Litteraturstudien viser at de unge påvirkes av tidligere erfaringer om sosial støtte. De beskytter seg selv mot nye dårlige erfaringer og smerten ved å bli avvist. Videre påpeker de at unge med denne erfaringsbakgrunnen opplever at det vil være tryggest å stole på seg selv og ingen andre. Dermed oppnår man også en viss form for egenkontroll. De viser til at i flertallet av de gjennomgåtte studiene har de unge vanskeligheter med å etablere støttende relasjoner. Det trekkes frem at de unge hadde liten erfaring eller ikke visste hvordan de skulle etablere støttende relasjoner. (Hiles mfl., 2013). Det er beskrivelser i mitt materiale som er sammenfallende med de unge jeg intervjuet.

Paulsen (2016,c) beskriver en annen forståelse av manglende emosjonell støtte. Fra sin studie hevder de unge at det var en utbredt forståelse blant de ansatte som jobbet med dem at de trodde de unge hadde mer tilgang til sosial støtte enn det de hadde. Denne oppfatningen var ikke så tydelig blant mine informanter, men det kan likevel oppleves slik for noen unge i overgangsfasen. Dette kan henge sammen med at de ansatte kan tro at de unge i større grad enn de gjør klarer å benytte seg av støtten de har tilgang til. Det kan være forskjell på å ha tilgjengelig nettverk og å klare å benytte seg av støtte.

6.4.2. Personlige kvaliteter for å fremme emosjonell støtte

Informantene i min studie pekte på at de ønsket noen personlige kvaliteter av de voksne de skulle hente støtte hos. Dette handlet om kvaliteter som trygghet, å vise at de ville bli kjent med de unge og at de ville vie nok tid til dem. Hvilke egenskaper legger ungdom i andre studier vekt på hos dem som de hentet støtte hos?

Å få sosial støtte handlet både om at den som har behov for støtte må ønske det, og klare å søke det. På den andre siden må den som gir sosial støtte mestre å gi det (Hogan, Linden and Najarian, 2002). Det indikerer at den som skal gi sosial støtte må inneha ulike kvaliteter for at støtten skal kunne mottas. I en britisk litteraturstudie på hva som virker i sosial støtte trekkes det frem at det er noen karaktertrekk som er sentrale (Ibid). Den som gir sosial støtte må ha en sosial kompetanse for å lykkes. Det kan handle om å ha gode egenskaper i form av kontaktetablering og etablering av tillit. Videre trekker studien fram at kompetanse på relasjonsbygging bør vektlegges mer enn konfliktløsningsegenskaper og selvsikkerhet. Disse egenskapene blir også trukket fram i en intervjuundersøkelse blant ungdom på institusjon.

Ungdommene la vekt på det som blir kalt for emosjonell tilgjengelighet fra personalet. Emosjonell tilgjengelighet blir beskrevet som at man er ekte, at man byr på seg selv, viser kjærlighet og omsorg og at personalet markerer en balanse mellom nærhet og distanse. Ungdommene beskriver at den emosjonelle tilgjengeligheten må være til stede for at de skal oppleve at personalet bryr seg om dem (Lunde, 2014).

Mine informanter la vekt på tilsvarende egenskaper som formidles i flere av disse studiene, men de påpekte at det var viktig for relasjonen til de som fulgte dem opp at de viste at de hadde tid (Binde 2008, Hogan mfl., 2003 og Lunde, 2014). De unge fortalte at de trengte mer tid for å åpne seg enn det de opplevde at de som fulgte dem opp hadde tid til. Beskrivelsene om bruk av tid kunne minne om det som beskrives som en emosjonell tilgjengelighet. De unge opplevde at de ble prioritert og at man brydde seg. Dette var viktig for at skulle være trygge nok til å ta i bruk tilgjengelig emosjonell støtte.

Det var erfaringer fra min undersøkelse som pekte i retning av at de unge opplevde god støtte fra gjensidige relasjoner. I studien til Hogan mfl. (2013) påpekes det at den sosiale støtte har bedre effekt dersom støtten er gitt av noen som er noenlunde lik den som mottar støtte (Hogan mfl., 2002). De som stort sett mottok støtte fra oppfølgere gjennom barneverntjenesten fortalte om større problemer med å søke emosjonell støtte enn de som mottok støtte fra familie eller fosterforeldre.

Kanskje kan kvalitetene som blir trukket frem bidra til at det kan etableres ”Bridge-relationships” eller brobyggende relasjoner (Jones, 2014). Det innebærer at de har noen relasjoner som kan fortsette å støtte dem videre i sin etablering som selvstendige. De brobyggende relasjonene skal hjelpe ungdommene til å etablere tillit og gjøre nye relasjonserfaringer. Disse erfaringene kan de ta med inn i nye relasjoner (Jones, 2014). Dette er også en erfaring de på engelsk kaller ”a sense of trust” – å få en fornemmelse av tillit til noen, og målet med en støtteperson i overgangsfasen vil være at denne tilliten kan generaliseres inn i andre relasjoner senere (Hiles et.al., 2013). Dette tydeliggjøres også i norske studier (Bakketeig og Mathisen, 2008:137).

6.4.3. utfordringer med å be om emosjonell støtte

Noen av fortellingene fra mine informanter handlet om at de var for stolte eller ikke ønsket å være til bry for noen. Dette gjorde at de ikke ba om emosjonell støtte før de hadde fått svært store problemer. Det kunne tyde på at det å søke hjelp og støtte ikke var forenlig med deres

tanker om selvstendighet. Dette har vært problematisert i flere undersøkelser i diskusjonene om temaet (Munroe m.fl. 2011, Roger, 2011, Prop, Ortega & Newheart, 2003).

Å bli selvstendig kan tolkes som at man bli i stand til å klare seg selv. Det støttes også i føringer fra myndigheter blant annet i Ot.prp. 61 (1997-98). Men innebærer det å klare seg selv at man skal være selvhjulpne? Fra teoriene om sosial støtte er mottatt sosial støtte dempende for belastningene av psykisk stress (Antonucci m.fl., 2010). Det antyder at det kan være nødvendig å be om hjelp hvis man strever. Kan det å være selvstendig også innebære at man er avhengig av noen, i forståelsen av at man kan søke hjelp og støtte fra andre?

Det er flere forskningsstudier som problematiserer forholdet mellom selvstendighet og gjensidig avhengighet (Munroe mfl. 2011, Roger, 2011, Prop, Ortega og Newheart, 2003). I disse studiene benytter de begrepene ”independence” og ”interdependence”. Independence kan oversettes med selvstendighet, men uavhengighet er også en dekkende oversettelse. Interdependence betyr gjensidig avhengighet og peker mot at vi alle er avhengige av hverandre. Studien av Prop m.fl.(2003) peker på å flytte fokus vekk fra at unge i overgangen skal bli selvhjulpne eller uavhengige, til at de blir hjulpet til å finne en balanse ved at selvstendighet også innebærer å kunne søke sosial støtte.

Det kan se ut som ideen om uavhengighet som et mål også finnes i hjelpeapparatet. Det fortelles at hjelpen trappes ned til de unge voksne i overgangsfasen for ikke å gjøre de avhengig av hjelpen fra hjelpeapparatet, eller kravet om ”arbeidslinja” der målet er å bli uavhengig av myndigheter (Storø, 2011). Prop mfl. (2003) fremhever at det ville vært mer hensiktsmessig dersom hjelpeapparatet hadde lagt større vekt på de unge å lære de unge om gjensidig avhengighet. Å være gjensidig avhengig av andre innebærer at man deltar i et felleskap, noe som kan være utvide forståelsen av uavhengighet. Flere av informantene mine tillot seg ikke å be om hjelp selv om alle fortalte at de i ettertid så at de skulle ha gjort det. Et mål for overgangen i en interdependence - forståelse vil være at de unge skal ha en selvstendig tilværelse men ha mulighet til å etterspørre støtte og hjelp de har behov for (Bakketeig, Oterholm og Backe-Hansen, 2008:274).

6.4.4. Mangelfull støtte i kontakt med biologisk familie

Det var svært varierende hvordan de unge opplevde kontakten og mulighetene for å hente emosjonell støtte hos sin biologiske familie. Hvordan kan tidligere forskning belyse erfaringene mine informanter gjorde når det gjelder kontakt med biologisk familie?

Det fremkom at alle informantene hadde gjort forsøk på å ta opp kontakten med biologisk familie etter at de flyttet for seg selv. Flere erfarte imidlertid at de ikke kunne hente sosial støtte hos sin biologiske familie. Studier viser at de fleste unge med barnevernerfaring gjenopptar kontakten med sin biologiske familie når de flytter for seg selv og mange velger også å flytte i nærheten til familien. Å føle tilhørighet blir ofte oppgitt som en årsak til at mange gjenopptar kontakten. (Paulsen, 2015, Bakketeig og Kristoffersen, 2008, Storø 2005).

I Paulsens studie (2016c) fremkom det at de unge opplevde at de i stedet for å få viktig støtte i sin familie opplevde at de måtte være støtte *for* sin familie. Flere av informantene mine oppga som følge av dette at de hadde brutt kontakten med sin mor eller far eller begge. Det hadde vært en langvarig prosess og noe de opplevde utfordrende. Kontakten var utfordrende fordi foreldrene hadde nok problemer i eget liv og at de ikke maktet å stille opp støttende for de unge. Det kan være vanskelig å bryte kontakten helt med sin familie fordi det kan bety at de vil bli overlatt til seg selv uten støtte fra andre voksne i sitt private nettverk (Storø, 2005). Det var få beskrivelser i andre studier om å bryte kontakten med biologisk familie.

Flere av informantene pekte på at de hadde ønsket å få hjelp til å begynne i terapi og jobbe med forholdet til sin familie og sin bakgrunn i overgangen til voksenlivet. De pekte på at det var nødvendig for å få det bedre med seg selv. Dette er sentralt i en studie der Fransson (2011) har analysert det hun har kalt for *ungdommers selvarbeid* i overgangen fra institusjon til voksenlivet. Selvarbeidet handler om hvordan de oppfatter seg selv og hvilket forhold de har til sin fortid. I denne studien kom det frem at flere av de unge ønsket å ta avstand til fortiden sin. De oppga at de ikke ønsket å bli som familien og at det å ta andre valg enn sitt opphav var en måte å ta avstand på (Fransson, 2011). Storø (2005) har pekt på at mange av de unge manglet erfaring på å utvikle familierelasjonene. De som klarer å skape sammenheng i sin egen historie og å utvikle forholdet til sin egen familie, så ut til å ha bedre forutsetninger i sin selvstendige tilværelse. Dette pekte også Stein på gjennom at han fremhever det som en viktig faktor å utvikle en positiv identitet med tanke på å søke og forstå sin egen oppvekst og historie (2008).

6.4.5. Oppsummering

Erfaringene fra de unge har her vært belyst ut fra tidligere forskning, både om informativ og emosjonell støtte. Det er sammenfallende erfaringer fra andre studier når det gjelder manglende forberedelse og medvirkning, samt at de unge ikke får nok informasjon om muligheter og rettigheter.

At de unge opplevde manglende emosjonell støtte kan ha komplekse forklaringer og forståelser. Det viser seg både blant mine informanter og i sammenlignbare studier. Det å ta initiativ og å tillate seg å søke emosjonell støtte bød på utfordringer for mine informanter. Utfordringer med å søke støtte viser seg i flere studier og det kan handle om forholdet mellom selvstendighet og gjensidig avhengighet. Tidligere forskning viste i likhet med erfaringene fra min studie, at de fleste tar opp kontakt med sin biologiske familie, men at det ofte byr på utfordringer.

Kap 6.5. Ungdommenes erfaringer i lys av teori

6.5. 1. Innledning

Det er behov av teori for å forstå hvordan de unge skal støttes i overgang til voksenlivet (Backe-Hansen og Lunnan-Hjort, 2008, Storø, 2011). Stein (2006) påpeker at det er sentralt med en eklektisk teoretisk forankring da de unge har svært heterogene behov. I denne sammenheng har de teoretiske perspektivene om empowerment, sosial støtte og tilknytningen vist seg sentrale for å belyse erfaringene fra mine informanter.

6.5.2. Informativ støtte i lys av teori om empowerment

De unges erfaringer viste at de ikke hadde fått være med å påvirke sin egen overgangsprosess. De trakk frem at mangelen på medvirkning tok fra dem kontrollen, og det forteller de unge at opplevdes utrygt. Kan forståelsen av empowerment bidra til økt forståelse av de unges ønske om medvirkning i overgangen til voksenlivet?

Storø (2008) hevder at empowerment eller myndiggjøring er en god teoretisk forankring når man skal jobbe med overgangsprosesser i barnevernet fordi myndiggjøring peker mer mot løsninger enn problemer. Paulsen (2016ab) presiserer at det å medvirke er en læringsprosess, hvor de unge gjennom å bli delaktige får muligheten til å prøve og feile.

En empowerment tilnærming fordrer at de unge får medvirke i et partnerskap. Det er nødvendig i et slikt partnerskap at den unge og den profesjonelle viser hverandre respekt og tillit, og at man inkluderer og anerkjenner hverandres kunnskap (Vik, 2007). Dette forutsetter at de unge får nok informasjon til å kunne delta i dette partnerskapet. Ved at ungdommen får god informasjon om muligheter og rettigheter kan makten utjevnes mellom ungdom og barneverntjenesten. I en empowerment tilnærming vil det være sentralt at de som jobber med å følge opp den unge arbeider ut i fra et ressursfokus, ved å legge til rett for at de unge skal få tilgang på nødvendige ressurser (Slettebø, 2000).

Kritikken av en slik tilnærming kan som Slettebø(2008) påpekte, forutsette at brukeren klarer å ta avgjørelser som er til sitt eget beste, og at man er i stand til å se mulighetene. Det kan være utfordrende for mange unge, særlig når det gjelder å ta langsiktige avgjørelser. Det kan diskuteres om de unge i min studie tok avgjørelser til sitt eget beste, men denne tilnærmingen kunne bidratt til å hjelpe de unge til å skape en større forståelse for seg og sin livssituasjon.

Denne tilnærmingen vektlegger de unges ressurser samt øke de unges mulighet til å få mer kunnskap og innsikt. Empowerment kunne dermed vært en tilnærming som kunne bidratt til å øke deres mulighet for medvirkning.

6.5.3. Å forstå informasjonen i lys av traumeteori

I intervjuene fortalte de unge at det var tilfeldig hva slags informasjon og hvor mye kunnskap de hadde. En forståelse av dette kan være at deres mulighet til å oppfatte informasjon som er blitt gitt kan være begrenset, eller krever gode rutiner for formidling. Kan traumeteori bidra til å forstå mangler vedrørende informativ støtte? Hvordan forstår man ungdommene og evnen til å forstå informasjon? Som motvilje og opprør, eller som en konsekvens av traumer?

Ungdommene jeg intervjuet kunne hatt behov for systematisk informativ støtte. Dette begrunnes med at mange unge med barnevernsbakgrunn har alvorlige traumer. En undersøkelse om unges psykiske helse i barneverninstitusjon avslørte at 76 % har alvorlig psykisk sykdom (Kayed, Jofiak, Rimhaug, Tjelflaat, Brubakk og Wichstrøm, 2015). Dette indikerer at det er sannsynlig at de unge jeg intervjuet strevde med psykiske vansker. De siste års traumeforskning viser også at traumer påvirker hjerne i stor grad og muligheten til å fange opp og sortere informasjon, og hukommelsen. Forskningen viser også at hjernen er i stand til å repareres. (Schore, 2001). Forståelsen om traumebevisst omsorg og praksis kan gi viktige bidrag. I denne tilnærmingen har man tre grunnpilarer: Relasjon, trygghet og følelsesregulering. Det er et mål om at man opplever trygghet og sikkerhet, også emosjonelt (Hagen, 2016). Sentralt for å etablere trygghet og sikkerhet i relasjonen er å skape tillit. Det påpekes at traumene gjør at man er spesielt sårbar for nye relasjoner. I traumeforskningen viser man til at atferd kan tolkes som smerteuttrykk og at det derfor er nødvendig å se bak atferden for å nå frem med hjelp (Dønnestad, 2016). Det er derfor nødvendig at man bruker en empatisk inntoning og at man bruker tilstrekkelig tid til å etablere relasjoner til de som er traumatiserte (Hagen og DeSilva, 2016).

Dette fordrer spesielle rutiner og oppmerksomhet fra barneverntjenestene, fosterforeldre og andre som skal bistå disse ungdommene. Informasjon og kunnskap må gis planmessig og må

gjentas for at de unge skal ha muligheter til å fange opp det de trenger av informasjon (Hagen, daSilva og Thelle, 2016).

I en traumefokusert forståelse blir det nødvendig for hjelpeapparatet å ta særlige hensyn for å sikre at de unge i overgangen til voksenlivet forstår og har mulighet til å fange opp informasjon og kunnskap.

Kap 6.6. Emosjonell støtte i lys av teori

6.6.1. Manglende emosjonell støtte og tilknytningsteori

Generelt tyder erfaringene fra mine informanter på at den formen for sosial støtte som var mest utfordrende var den emosjonelle støtten. Både å motta og be om denne formen for støtte syntes å være noe vanskeligere enn andre former for støtte. De unge fortalte om at de hadde fått økonomisk støtte, hjelp med å flytte, tilgang til noen som kunne hjelpe til med skolegang, og finne et sted å bo. Kan tilknytningsteori være til hjelp for å utvide forståelsen av hva som gjorde at det var vanskelig å motta og be om emosjonell støtte?

Opplevelsen av flere flyttinger og flyktige relasjoner påvirker muligheten til å stå i langvarige tette relasjoner (Jones, 2014). Dette kan forstås i lys av tidlige relasjonserfaringer. I et tilknytningsteoretisk perspektiv vil man blant annet kunne forstå dette fenomenet med at de unge voksnes etablerte indre arbeidsmodeller forteller dem at tette relasjoner er ustabil og kan brytes. De indre arbeidsmodellenes viktigste oppgave er å forutsi hva man kan forvente av relasjonen og hvordan det vil være hensiktsmessig å handle i sammenheng med dette (Smith, 2012). I en slik forståelse vil en naturlig reaksjon til nære relasjoner være å trekke seg unna. Flere av informantene opplyste gjennom intervjuene at de er oppvokst med voksne som har opplevdes som ustabile omsorgspersoner. Ut i fra denne teoretiske forståelsen kan de unges forventninger til det relasjonen kan bidra med være preget av forventinger om at relasjoner er ustabile.

Å arbeide med å forandre de indre arbeidsmodellene til å forvente stabilitet og troverdige relasjoner tar tid. Det krever at man har stabile personer rundt seg, noe det ikke alltid vil være mulighet for i praksis, fordi et profesjonelt nettverk er mer ustabil. Emosjonell støtte forutsetter sterke bånd i nettverket fordi den betinges av tillit og aksept. Sterke bånd finner vi ofte i private nettverk som venner, foreldre, søsken og fosterforeldre (Granovetter, 1976). Å hente og gi emosjonell støtte i profesjonelle nettverk vil kunne kreve økt fokus og tilrettelegging for at det skal finne sted. Det kan dermed være sentralt at dette arbeidet starter i barnets omsorgsbasis, men at dette fokuset også bevares når de unge flytter fra sin omsorgsbasis.

I trygge relasjoner kan de unge gjøre nye relasjonserfaringer, som igjen vil bevege de indre arbeidsmodellene (Stein 2008).

Mange barn som har vært plassert gjennom barnevernet har en utrygg tilknytning til de nære omsorgspersonene. Denne utrygge tilknytningen har de fått gjennom at de ikke har fått tilstrekkelig responsivitet når det gjelder muligheten for trygghet og trøst, samt at tilknytningspersonene ikke har vært tilstrekkelig sensitive for barnets behov (Smith, 2012). Å inngå tette relasjoner kan derfor vekke vonde følelser noe som kan bli for vanskelig å takle. Da kan unge beskytte seg selv mot avvising, skuffelse og vonde følelser. Dermed danner det seg et mønster der de unngår å knytte seg til andre (Brandtzæg, Smith, Torsteinson, 2011). Bowlby kaller dette for en generalisering av de indre arbeidsmodellene, noe som innebærer at man overfører tilknytningserfaringene til andre relasjoner senere i livet (Smith, 2012). Det var særlig tydelig hos en av informantene mine som fortalte om svært ustabile omsorgspersoner i oppveksten, og en turbulent ungdomstid. Den emosjonelle støtten finner man ofte i anerkjennende relasjoner som er preget av kjærlighet og omsorg, og hvor graden av tillit er høy (Kvello, 2015). Slik mine informanter beskrev relasjonen til de som fulgte dem opp, bar de ikke preg av høy grad av tillit. Deres beskrivelser bar preg av at de opplevde distanse og kontroll i relasjonen.

6.6.2. Manglende emosjonell støtte og trygg base

I lys av teori om tilknytning vil jeg her se nærmere på informantenes bruk av begrepet trygg base eller sikkerhetsnett. Dette begrepet dukket opp i flere av de unges beskrivelser, og det handlet om å ha en person eller flere du har tillit til, noen som kan støtte deg.

Slik jeg forstod de unges beskrivelser handlet det om å ha en eller flere personer rundt seg de opplevde som trygge, og noen de kunne hente emosjonell støtte hos. Dette hadde informantene blandede erfaringer med; noen opplevde å ha fosterforeldre, andre en stemor eller tante som de kunne søke til i vanskelige stunder. De som ikke hadde noen opplevde at de stod alene og oppga at dette var noe de hadde ønsket seg. De unges beskrivelser rundt dette begrepet ligger tett opp til Bowlbys (1994) definisjon av trygg base eller en sikker base. Bowlby legger vekt på at man i en trygg base skal føle seg velkommen til å komme med det man har behov for støtte til. Ønsket om et sikkerhetsnett tyder på at de unge ønsket å vite at noen stod klar til å hjelpe til hvis de hadde behov for det.

Dersom de unge har tillit til at basen vil reagere, jo mindre krefter bruker de på å tenke over det og ta det for gitt (Smith, 2012). En av informantene fortalte at det var viktig for ham å vite at

fosterforeldrene hadde sagt at han alltid kunne komme tilbake til dem selv om han hadde tatt feil valg. Det gjorde ham tryggere og det var lettere for ham å søke utfordringer.

Målet med å oppleve og ha en trygg base er en trygg tilknytning (Bowlby, 1994s.19-20). Stein (2008) påpeker at de unge som ikke har med seg en trygg tilknytning når de flytter fra omsorgstiltaket vil kunne streve mer når det gjelder å etablere støttende nettverk. Blant mine informanter vil jeg ikke kunne trekke konklusjoner vedrørende om de hadde en trygg eller utrygg tilknytning, men flere strevde med de nære relasjonene, noe som kan indikere en utrygg tilknytning og som har bidratt til vanskene de forteller at de opplevde med å søke emosjonell støtte.

De av mine informanter som hadde noen i nettverket å hente støtte hos, trakk frem at det var betryggende å vite om. De andre etterlyste at de hadde ønsket seg en kartlegging av hvem de kunne hentet støtte hos. Dette kunne både bidratt til at den sosiale støtte virket som en buffer og gitt en opplevelse av å vite at du vet hvem du skal gå til i vanskelige perioder.

6.6.3. Manglende emosjonell støtte og direkte effekt hypotesene

Kan det tenkes at trygg tilknytning kan bidra til en ”direkte effekt” og bidra til å dempe generelt psykisk stress?

I sosial støtte teorier finner man hypotesene om ”buffer” og ”direkte” effekt (Dalgard, Døhlie, Ystgaard, 1995). Disse hypotesene prøver å forklare hvordan sosial støtte kan ha en effekt på psykisk stress. Dette kan utvide forståelsen for de unge voksnes behov for sosial støtte. Direkte effekt hypotesen legger til grunn at sosial støtte har en bred virkning. Lageret av positiv identitet sammen med tilhørighet med andre mennesker vil påvirke hvordan du er i stand til å mestre stress. Gjennom bufferhypotesen skisserer man at sosial støtte virker dempende, som en slags støtpute på psykisk stress. Ved negative livshendelser vil det å motta sosial støtte virke dempende på det psykiske ubehaget.

Begge disse hypotesene beskriver hvordan emosjonell støtte vil kunne ha positiv effekt på det psykiske stresset som de unge voksne beskriver. Det er viktig å se på at det er flere faktorer som personlighetstyper, mestringssevne og stressmestring som påvirker hverandre i en dynamisk prosess.

De av mine informanter som hadde noen i nettverket å hente støtte hos beskrev det som betryggende. De andre etterlyste at de kunne ønsket seg en kartlegging av hvem de kunne hente støtte hos. Dette kunne bidratt til at den sosiale støtten kunne virke dempende på generelt

psykisk stress. At man er trygg nok til å søke støtte og hjelp og har et tilgjengelig nettverk kan bidra til mindre psykisk stress.

6.6.4. Avlutning emosjonell støtte – teori

I denne delen av drøftingen har jeg sett informantenes erfaringer opp mot teori om tilknytning og sosial støtte. Jeg har trukket inn ulike perspektiver om hvordan man kan forstå informantenes erfaringer når det gjaldt deres utfordringer ved å benytte seg av og å spørre etter emosjonell støtte. Tilknytningsteori er benyttet for å forstå de unge og hvorfor de ikke har klart å benytte seg av tilgjengelig emosjonell støtte. Denne forståelsen har tydeliggjort hva som kan ha vært grunner til at støtten ikke er nådd frem.

Kap. 6.7. En gruppe som strever?

Gjennom analysen trer det tydelig frem at informantene fortaller om mangler i informativ og emosjonell støtte gjennom overgangen til voksenlivet. Det bringer frem spørsmålet om mine informanter strevde i særlig stor grad? Stein har foretatt en analytisk inndeling (2006, Stein and Munroe, 2008) der deler de unge i overgangen til voksenlivet inn i gruppene: ”Moving on”, ”Survivors” og ”Struggelers”. Kan en slik inndeling bidra til å utvide forståelsen av min empiri?

Han beskrev ”Moving on” gruppen som de unge som takler overgangen best. De er motivert til å flytte, de har hatt en stabil tilværelse før de flyttet og flyttingen er mer eller mindre gradvis og planlagt. Blant ”Survivors” er tilværelsen preget av ustabilitet og brudd. Det som kjennetegner kategorien ”Struggelers” er at de kjemper for tilværelsen og ofte har mange flyttinger bak seg, samt at flyttingen ofte kommer som en konsekvens av brudd i fosterhjem eller institusjon. (se nærmere beskrivelse i kap 3.0).

Gjennom arbeidet med analysen fremstod de unges erfaringer som det som blir beskrevet om survivors eller struggelers. Mange av informantene ønsket ikke å flytte fra omsorgstiltaket, de var i liten grad forberedt på flyttingen og på hva som ventet dem. De strevde i skole eller arbeidsliv og de strevde med å søke og ta i mot sosial støtte. Mange av de unge har hatt betydelige utfordringer og Steins analytiske inndeling kan bidra til å tydeliggjøre hvilke behov for sosial støtte de kan ha hatt i overgangen til voksenlivet.

Det Stein (2008) beskriver som vil være viktig for å hjelpe survivors er først og fremst at de har behov for oppfølging og hjelp fra det offentlige. Det vil hjelpe de i problemer de møter på, samt at det kan hjelpe dem i å gjenoppta kontakten med familien. Familiekontakt vil kunne være viktig å skape et større nettverk. Stein legger til at de trenger hjelp til å få et stabilt sted å bo.

Blant unge som blir beskrevet som struggelers fremkommer det de har svært mange og ulike problemer de ikke har fått hjelp med tidligere i livet. Han understreker at det vil være vanskelig å kompensere dette gjennom tiden i overgangen til voksenlivet, men det vil være til stor hjelp for disse å ha personer de har eller kan få bygge opp tillit til. Slik Stein beskriver disse behovene vil de unge ha behov for sosial støtte i alle former. Det å utvikle gode måter å oppdatere og gi informativ støtte vil være sentralt. For å nå frem med den emosjonelle støtten vil det kunne være viktig at de unge får anledning til etablere relasjoner med noen de kan få tillit til. Det krever tid til å bygge relasjon og tillit. Stein poengterer at det viktigste for å støtte disse unge voksne vil innbære at de har behov for mer omfattende hjelp før de flytter for seg selv for å kompensere for de manglene de ble utsatt for før de flyttet i et omsorgstiltak (Stein, 2008, s 41-42).

De behov for sosial støtte som Stein beskriver kan innebære det Tysnes og Kiik har beskrevet som et ”forlenget foreldreskap”(Tysnes og Kiik, 2015). De fremstiller all type støtte foreldre gir i overgangen fra barnet flytter fra hjemmet og til de er etablert for seg selv som en del et ”forlenget foreldreskap”. For unge i barnevernet krever det at barneverntjenesten er villige til å påta seg et ”forlenget foreldreskap” og tilby den støtten foreldre ville gjort i overgangen. Tysnes og Kiik (2015) foreslår at barneverntjenesten tar på seg en koordinerende rolle mellom ulike tjenester i hjelpeapparatet. Dette vil kunne gi de unge mulighet for en gradvis overgang, med anledning til å prøve og feile.

7.0. Oppsummering og konklusjon

I denne studien har jeg utforsket erfaringer om sosial støtte i overgangen til voksenlivet. Jeg har intervjuet 6 unge voksne med barnevernsbakgrunn som har flyttet fra fosterhjem eller institusjon og etablert seg i hybel/leilighet. Problemstillingen i denne masteroppgaven har vært: *Hvilke erfaringer har unge voksne med barnevernsbakgrunn når det gjelder behov for sosial støtte i overgangen til voksenlivet?*

Fokus i denne oppgaven har vært ungdommenes stemmer og erfaringer. Dette kan bidra til å gi viktig kunnskap om betydningen av sosial støtte i overgangen til voksenlivet. En av informantene sa om sine erfaringer: ”Atte hva er vitsen med å være i barnevernet da når livet ditt blir satt på vent når du blir 18?” Dette utsagnet kan sammenfatte hvordan det opplevdes for flere av mine informanter når det gjaldt manglende sosial støtte overgangen til voksenlivet.

Resultatene viste at de unge har ulikt behov for sosial støtte gjennom overgangen til voksenlivet og at behovet for støtte viste seg mest fremtredende i perioden fra de unge flyttet fra omsorgstiltaket og til de ble etablert i en egen bolig. De unges behov for sosial støtte har vist seg i to former for sosial støtte; *informativ og emosjonell støtte*.

Det som pekte seg ut når det gjaldt informativ støtte var manglende medvirkning. De var lite delaktige i prosessen rundt forberedelse, planlegging og kunnskapsinnhenting, noe som førte til utrygghet og fremmedgjøring hos de unge voksne. Tidligere forskning har vist sammenfallende erfaringer som hos mine informanter. Empowerment - teori og traumeforskning har vist at det kan være behov for kvalitetssikrede rutiner som tar hensyn til disse ungdommenes ekstraordinære behov for tydelig, systematisert og gjentagende informasjon.

Erfaringer viste at emosjonell støtte bød på de største utfordringene for de unge voksne. De hadde tillit til få personer, det var vanskelig å be om hjelp, og de opplevde utfordringer med å takle vanskelige følelser. Ungdommenes utfordringer med å gi og motta emosjonell støtte har vært fremtredende. I denne sammenheng var det særlig interessant at de unges vansker med å be om støtte for flere handlet om at det brøt med deres oppfatninger om selvstendighet.

Resultatene er diskutert og sett i lys av tidligere forskning som peker på at manglende emosjonell støtte kan ha komplekse forklaringer og forståelser. Tilknytningsteori har pekt på ulike forståelser av manglende emosjonell støtte, og behovet for tidlig intervensjon for å hjelpe de unge i etablering av nye relasjoner.

Forskningkunnskap og teori som er anvendt i denne oppgaven, har bidratt til å belyse betydningen av hva som kan gi god sosial støtte i overgangen til voksenlivet. I barnevernets utvikling av overgangene er det betydningsfullt å få innblikk i de unges erfaringer om hva som er god støtte, og hvilke områder som kan forbedres.

Litteratur

- Antonucci T.C., Birditt K.S., Webster N.J. Social relations and mortality: a more nuanced approach. *Journal of health psychology* 15(5):649-659
- . Backe – Hansen E., Madsen, C., Kristoffersen, L. B. og Hvinden, B.R. (2014). *Barnevern i Norge 1990 – 2010. En longitudinell studie.* (rapport 9/2014). Oslo: NOVA
- Backe-Hansen, E., Madsen, C., Kristoffersen, L. B. og Sverdrup S. (2014). *Overganger til voksenlivet for unge voksne med barnevernserfaring.* I: Backe – Hansen E., Madsen, C., Kristoffersen, L. B. og Hvinden, B.R. (2014). *Barnevern i Norge 1990 – 2010. En longitudinell studie.* (rapport 9/2014). Oslo: NOVA
- Backe-Hansen, E, Løvgren, M., Aamodt, H.A., Winsvold, A.I. (2013). *Til god hjelp for mange. Evaluering av LOS-prosjektet.* Oslo: NOVA
- Backe-Hansen, E i Bakketeig og Backe-Hansen (red). (2008). *Forskningsskunnskap om ettervern.* (rapport nr. 17/08). Oslo: NOVA
- Bakketeig, E., og Bergan, L.T. (2013) *Om ungdoms medvirkning ved plassering i fosterhjem.* I: Backe-Hansen, E., Havik, T., og Backer Grønningseter, A. (Red) *Fosterhjem for barns behov – rapport fra et fireårig forskningsprogram.* (rapport 16/2013). Oslo: NOVA
- Bakketeig, E. og Mathisen, A. S. (2008a). *Ungdommens egne stemmer.* I: Backe-Hansen, E i Bakketeig og Backe-Hansen (red). (2008). *Forskningsskunnskap om ettervern.* (rapport nr. 17/08). Oslo: NOVA
- Bakketeig, E., Oterholm I. og Backe-Hansen E. (2008). *Hovedkonklusjoner og forskning fremover* I: Bakketeig, E, Mathisen A, i Bakketeig og Backe – Hansen (2008). *Forskningsskunnskap om ettervern.* (rapport 17/08). Oslo: NOVA
- Barnekonvensjonene (1989). *FNs konvensjon om barns rettigheter.* New York. Hentet 21. september fra:
[file:///C:/Users/Lisa/Downloads/FNs%20konvensjon%20om%20barnets%20rettigheter%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Lisa/Downloads/FNs%20konvensjon%20om%20barnets%20rettigheter%20(1).pdf)
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2011). *Rundskriv om tiltak etter barnevernloven for ungdom fylt 18 år.* [Online] tilgjengelig fra:
http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Rundskriv/2011/rundskriv_tiltak_barneverns_loven.pdf
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2006a). *Rutinehåndbok for barneverntjenesten i kommunene* (Q-1101). Oslo: Departementet.
- Barnelova. (1981). *Lov om barn og foreldre av 8. april* nr. 7.
- Barnevernloven. (1992). *Lov om barneverntjenester av 17. juli* nr. 100
- Binde, R. (2008). *Oppfølging av ungdom i barnevernet.* I: Bratterud, Å. og Storhaug, A. S. (Red.), *Overgang fra barnevern til voksenliv i Trondheim.* Trondheim: NTNU, Samfunnsforskning AS.
- Bogen, H. og M. Nadim (2009). *Et flerkulturelt ettervern? Ungdom med innvandrerbakgrunn i barnevernets ettervern.* (Rapport 5/2011) Oslo: Fafo

- Bowlby, J. (1982). *Attachment theory*. 2. utg. New York: Basic Books
- Bowlby, J. (1994). *En sikker base: Tilknytningsteoriens kliniske anvendelser*. Fredriksberg: Det lille forlag
- Brandtzæg, I., Torsteinsson S. og Øiestad (2013) *Se barnet innenfra*. Oslo: Kommuneforlaget
- Brandtzæg, I., Smith, L. og Torsteinsson S. (2011) *Mikroseparasjoner – Tilknytning og behandling*. Oslo: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS
- Bø, I (2003). *Hva betyr det for ungdom å oppleve sosial støtte?* Stavanger: Senter for atferdsforskning.
- Böcker, Jakobsen T., Hammen I og Steen L.(2010). *Eftervern – støtte til tidligere anbragte unge*. København: SFI 31/10.
- Cashmore, J. og Paxman, M (2006) *Predicting after-care outcomes: the importance of 'felt' security*. Sydney: *Child & family social work*. DOI: 10.1111/j.1365-2206.2006.00430.x
- Clayden, J. og Stein, M. (2005). *Mentoring young people leaving care – Someone for me*. York: Joseph Rowntree Foundation
- Cobb, S (1976). Social support as a moderator of stress. *Psychosomatic Medicine*, 38 (5),: 300-314
- Cohen, S. & Wills, T. A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98, 310- 357.
- Courtney, M., Pilivavin, I, Kaylor A.G. og Nesmith, Ande (2001) Foster youth transitions to adulthood: Longitudinal View of youth leaving care. *Child welfare* 80(6):685-710
- Courtney, M. (2009). The difficult transition to adulthood for foster youth in the US: Implications of the state as corporate parent. *Social policy report* 23/1.
- Courtney, M (2010) Distinct subgroups of former foster youth during young adulthood: Implications for policy and practice. *Child care in practice* 18(4):409-418
- Dahlø Husby I.S i Bratterud Å og Anita Skårstad Storhaug (red.)(2008) *Overgangen fra barnevern til voksenliv i Trondheim Sluttrapport fra OBVIT-prosjektet*. Trondheim: NTNU
- Dalgard, S, Døhlle, E, Ystgaard, M (red. 1995) *Sosialt nettverk, helse og samfunn*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Dalland, O. (2012) *Metode og oppgaveskrivning*. 5. utg. Oslo: Gyldendal akademisk
- Daly, F (2012) What do Young People Need When They Leave Care? Views of Care-leavers and Aftercare Workers in North Dublin. *Child Care in Practice* 18/04
- Dragset og Ellingsen (2010). Å skape data fra kvalitative forskningintervju. *Sykepleien*: 04/10
- Dønnestad, E. (2016) *Traumebevisst system*. RVTS Sør. Hentet den 06.11.2016 fra: <http://sor.rvts.no/no/nyhetsarkiv/Traumebevisst+system.9UFRHYXF.ips#.WB8iefnhCUk>
- Elvebakk, J., Sørensen, H.M. (2016) Trygghets sirkelen for ungdomsforeldre. *Fontene forskning*

- Eriksen, R. (2007). *Hverdagen som langtids sosialklient – mestring i et (bruker)medvirkningsperspektiv*. Trondheim: NTNU(Avhandling for graden dr. polit.) (s.64–84; 20 s.)
- EUPHIX. Final report. *European Union Public Health Information System, 2008*
- Fekjær, H.O. (2009). *Rus. Bruk, motiver, skader, behandling, forebygging, historikk*. Oslo: Gyldendal Akademisk. 3. utg
- Fransson E.(2011). Når fortid settes i bevegelse ; en poststrukturalistisk analyse av fortellinger om selvarbeid knyttet til utflytting fra ungdomshjem. *Norges barnevern*, Vol. 88, nr. 2, s.60-73
- Forvaltningsloven (1967). Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker
- Fyrand, L. (2015). *Sosialt nettverk: teori og praksis*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gilje, N. & Grimen, H. (1993). *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger: innføring i samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Granovetter, M. (1983). The strength of weak ties: a network theory revised. *Sociological Theory*, (1):201- 233.
- Hagen, M.B, DaSilva, A.B. og Thelle, M. I (Red) (2016). *Traumebevisst omsorg i psykisk helsearbeid – fra et tilknytningsteoretisk perspektiv*. Oslo: Universitetsforlaget
- Hagen, M.B. og DaSilva, A.B. *Miljøterapeuters møte med traumatiserte pasienter I:*
Hagen, M.B, DaSilva, A.B. og Thelle, M. I (Red) (2016). *Traumebevisst omsorg i psykisk helsearbeid – fra et tilknytningsteoretisk perspektiv*. Oslo: Universitetsforlaget
- Hiles, D., Moss, D., Wright, J. & Dallos, R. (2013). Young people's experience of social support during the process of leaving care: A review of the literature. *Children and Youth Services Review*, 35(12), 2059-2071. doi:10.1016/j.childyouth.2013.10.008
- Hjort, J. L. & Backe-Hansen, E. (2008). *Forskningsstatus*. I: E. Bakketeig, & E. Backe-Hansen (Red.), *Forskningkunnskap om ettervern*. Oslo: NOVA, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Hogan, B. E, W. Linden, B. Najarian (2002). Social support interventions. Do they Work? *Clinical Psychology Review*, Vol. 22, 381 – 440
- Hummelvoll, J.K, Andvig, E og Lyberg, A. (red.) (2009). *Etiske utfordringer i praksisnær forskning*. Oslo: Gyldendal akademisk
- Højer, I. og Sjöblom, Y.(2010). Young people leaving care in Sweden. *Child and Family Social Work*, 15, 118–127.
- Håkonsen, K.M. (2014). *Psykologi og psykiske lidelser*. Oslo: Gyldendal Akademisk. 5. utgave.
- Hånes, H (2015) *Sosial støtte-faktaark*. Folkehelseinstituttet. Hentet 16.01.16 fra: <https://www.fhi.no/fp/psykiskhelse/psykiskhelse/sosial-stotte-og-ensomhet---faktaar/>
- Johannessen, Asbjørn, Per Arne Tufte og Line Christoffersen (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. 4. utg. Oslo: Abstrakt forlag AS

- Jones, L.P. (2014) The role of social support in the transition from foster care to emerging adulthood. *Journal of Family social work* 17:81-96
- Kahn, R.L. og Antonucci, T.C. (1980) Convoys over life course: Attachment, roles and social support. *Life-Span Development and behavior* 3:253-285
- Kayed, N.S., Tozefiak, T., Rimehaug, T., Tjeldflat, T., Brubakk, A-M. og Wickstrøm, L. (2015) *Psykisk helse hos barn og ungdom i barnevernsinstitusjoner*. Trondheim: NTNU
- Kvale, S og Brinkmann, S (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal forlag
- Kvelling, Ø. (2015). *Barn i risiko: skadelige omsorgssituasjoner*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kristoffersen, Lars (2009). *Barnevern og ettervern Hjelpetiltak for 16–22-åringer og levekår for unge voksne*. Oslo: NOVA 10/09
- Lerch, og Stein, M. (red) (2010) *Ageing Out of Care: From care to adulthood in European and Central Asian societies*. SOS Children's Villages International, Innsbruck, Austria.
- Lunde, M. S. (2014). *Miljøterapeut og ungdom - å være mennesker for hverandre. En kvalitativ studie av tidlige beboeres betydningsfulle erfaringer fra tiden de bodde i barnevernsinstitusjon*. Masteroppgave. Oslo Diakonhjemmet høgskole.
- Murthi, M., Espelage, D.L., (2005) Childhood sexual abuse, social support, and psychological outcomes: A loss framework . *Child abuse and Neglect* 29/11: 1215-1231
- NESH, D. n. f. k. (2006). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, jus og teologi*. Hentet fra <https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Samfunnsvitenskap-jus-oghumaniora/>
- Norsk Folkehelseinstitutt (2015). *Sosial støtte og ensomhet – faktaark*. Oslo: Norsk folkehelseinstitutt. Hentet 19. oktober. 2016 fra: <https://www.fhi.no/fp/psykiskhelse/psykiskhelse/sosial-stotte-og-ensomhet---faktaar/>
- Nielsen, H.E. mfl (2005) *TABUKA Tidligere anbragtes bud på kvalitet i anbringelsen av barn og unge*. København: Forlaget Børn og Unge
- NOU 2016:16 *Ny barnevernslov. Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- Oterholm, I. (2008b). *Barneverntjenestens arbeid med ettervern*. I: E. Bakketeig, & E. Backe-Hansen (Red.), *Forskningsskunnskap om ettervern*. Oslo: NOVA.
- Ot.prp. nr. 61 (1997- 1998). *Om lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester og lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester*. Oslo: Barne- og familiedepartementet
- Paulsen, V (2016a) *Ungdom på vei ut av barnevernet: brå overgang til voksenlivet*. Oslo: Norges barnevern 1/2016 (s.37-51)
- Paulsen, V. og Berg, B (2016b) Social support and interdependency in transition to adulthood from child welfare services: *Children and youth service review*:68 (s.125-131)

- Paulsen, V (2016c) *Ungdommers erfaring med medvirkning i barnevernet*. Oslo:Fontene 1/2016 (s 4-15)
- Pettersen, Ingelin Nauff. (2013) *Ny tilknytning- ny start*. Oslo : Fontene 10/13
- Powell, B., Cooper, G., Hoffman K. og Marvin,B. (2015)*Trygghetssirkelen*. Oslo: Gyldendal
- Propp, J., Ortega, D.M. og NewHeart, F. (2003) Independence or Interdependence:Rethinking the transition from ward of the court to adulthood. *Families of Society* 84(2):259-266
- Reime, M.A. (2008) *Den sårbare overgangen – om å flytte fra barnevernsinstitusjon og inn i egen bolig*. Voss: Styve gård og Kirkens sosialtjeneste
- Rogers, R. (2011) ‘I remember thinking, why isn’t there someone to help me? Why isn’t there someone who can help me make sense of what I’m going through?’ ‘Instant adulthood’ and the transition of young people out of care. *Journal of Sociology*. 47 /04:411-426
- Slettebø, T. (2000) Empowerment som tilnærming i sosialt arbeid. *Nordisk sosialt arbeid* 02/2000:75-85
- Slettebø, T. (2008). *Foreldres medbestemmelse i barnevernet*. Doktorgradsavhandling, NTNU.
- Schore, A.N. (2001) *The effects of relational trauma on right brain development, affect regulations, and infant mental health*. *Infant mental health journal*, 22, s 201-269
- Smith, L. (2006) *Bowlbys teori om barnets bånd og empiriske studier av tilknytning*. I: Guldbrandsen, L.M.(red) (2006) *Oppvekst og psykologisk utvikling*. Oslo: Universitetsforlaget
- Statistisk sentralbyrå (2016) *Barnevern 2015* .Oslo: Statistisk sentralbyrå. Hentet 23oktober 2016 fra: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/barnevern>
- Stein, M. (2006) Research review: Young people leaving care. *Child and family social work*.06/11:273-279
- Stein, M.(2008) Young people leaving care. *International children’s bureau: Highlight no. 240*.
- Stein, M. og Munroe, E. (red.) (2008) *Young People’s Transition from Care to Adulthood*. International Research and Practice. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Stein, M (2008) Resilience and young people leaving care. *Child care in Practice* 14(1) : 35-44 DOI:10.1080/13575270701733682
- Stein, M. (2012). *Young people leaving care: supporting pathways to adulthood*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Storhaug, A. S. (2008). *Barnevernungdom i Trondheim. Livssituasjon, tiltak og nettverk*. I: Å. Bratterud, & A. S. Storhaug (Red.), *Overgang fra barnevern til voksenliv i Trondheim*. Sluttrapport fra OBVIT- prosjektet. Trondheim: NTNU, Samfunnsforskning AS.
- Storø, Jan (2005) *Å gå over brennende broer*. Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus
- Storø, J. (2012). *Ettervern og overgang for ungdom i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget.

Taksdal, A., Breivik, J.K., Ludvigsen, K. og Ravneberg, B. (2006) *På randen av å bo*. Bergen: Rokkansenteret rapport 1/2006

Tardy, C. H. (1985). Social support measurement. *American Journal of Community Psychology*, 13, 187-202.

Thagaard, Tove (2013). *Systematikk og innlevelse*. Bergen: Fagbokforlaget

Tysnes, I. B. (2014). *Ungdommenes opplevelse av plassering, opphold og ettervern: en studie av institusjonsplasseringer etter lov om barneverntjenester § 4.24*. Trondheim: NTNU

Tysnes, I.B. og Kiik, R. (2015). Forlenget barndom og forlenget foreldreskap: *Fontene forskning* nr 1/2015 s.4–16.

Vik, L.J. (2007) *Meistring og myndiggjering*. Oslo: Gyldendal akademisk

Vedlegg 1: Invitasjon til deltagelse og samtykkeerklæring

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

”Ettervern i barnevernet – erfaringer med støtte fra barnevernet og familie/nettverk”

For all ungdom er det å flytte for seg selv en tid som byr på nye erfaringer og utfordringer. Jeg ønsker å intervju unge voksne med bakgrunn fra barnvernet om deres erfaringer med bruk av støtte i familie og andre i nettverket. Spørsmålene vil handle om tiden mens du mottok ettervern fra barnevernet. Jeg skal intervju 6-8 unge voksne fra ca 19 år. Denne invitasjonen formidles til deg via (navnet på den som tar kontakt) og jeg vet ikke hvem du er før du har sagt ja til å delta.

Bakgrunn og formål

Jeg er en masterstudent på sosialt arbeid ved Diakonhjemmet høgskole, og jeg skal gjennomføre et forskningsprosjekt. Jeg er barnevernspedagog og har jobbet mange år ungdomshjem og i ulikt arbeid i forhold til ungdom.

Jeg ønsker å intervju unge voksne som har mottatt ettervern i barnevernet. Dette prosjektet bidrar med informasjon som kan øke forståelsen om hva som oppleves som støtte i overgangen til voksenlivet. Det er viktig å snakke med de som har erfaring med å ha mottatt hjelp og støtte mens de var i barnevernet. Spørsmålene vil omhandle om hvordan du opplevde å motta hjelp og støtte fra nettverket ditt i overgangen til voksenlivet.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Intervjuet tar ca en time. Hvis du synes det er i orden vil jeg gjerne ta lyd opptak av intervjuet, så jeg er sikker på at jeg får med meg all informasjon. Hvis du ikke ønsker lydopptak skriver jeg et referat fra samtalen.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle opplysninger vil bli behandlet konfidensielt. All informasjon vil være anonym slik at ingen vil kunne gjenkjenne hvem som har gitt informasjonen i publikasjonen.

Prosjektet skal etter planen avsluttes høsten 2016. Når prosjektet er ferdig vil lydopptaket av intervjuene bli slettet.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli slettet.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med Elisabeth Jacobsen tlf: 92813663 eller mail: lisajac@live.no, eller så kan du gi navn og telefonnummer til den som har spurt deg om å delta så kan jeg kontakte deg. Jeg er fleksibel på tidspunkt vi kan gjøre intervjuene, dag, kveld eller helg, vi finner tid og sted som passer for deg.

Min veileder er Inger Oterholm på Diakonhjemmet høgskole, mail: oterholm@diakonhjemmet.no

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Med vennlig hilsen

Elisabeth Jacobsen

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

-----
(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2: Intervjuguide

Intervjuguide

Min problemstilling er:

Hvilke erfaringer har unge voksne med barnevernserfaring med å motta støtte fra nettverk i overgangen til voksenlivet?

Innledning

Dette skal være et delvis strukturert intervju, hvor hensikten er at informantene skal kunne snakke fritt innenfor utvalgte temaer. Derfor er spørsmålene i denne intervjuguiden veiledende. Tanken er å få mest mulig nyanserte beskrivelser om den støtten de fikk.

Informantene skal informeres om formålet med undersøkelsen, hva det innebærer å delta. Videre vil jeg gå gjennom samtykke på nytt og snakke med informanten om temaer som anonymitet, muligheten for å trekke seg uten å informere hvorfor og at jeg skal gjøre lydopptak under intervjuet.

Innledende fortellinger

Hvis du tenker tilbake på da du hadde kontakt med barnevernet. Kan du fortelle meg om når du flyttet for deg selv?

Hvor gammel var du? Hva gjorde du (Skole /jobb/praksis?)

Hvem hjalp deg med å flytte? Hvordan fikk du tak i leiligheten du flyttet inn i?

Var det noe du trengte hjelp til?

Ordnet du det selv eller fikk du hjelp?

Hadde du hatt større behov for hjelp under flyttingen?

Kan du fortelle om hvordan var opplevdes det for deg å bo for deg selv?

Beskriv !

Noen opplever det befriende , hvordan var det for deg?

Mange opplever ensomhet, hvordan var det for deg ?

Når du opplevde noe som var spesielt hyggelig /overraskende hvordan delte du det med andre?

Kan du fortelle om en viktig erfaring du har fra å få hjelp og støtte etter du hadde etter du hadde flyttet for deg selv?

Kan du gi et eksempel? Hva gjorde at den støtten var viktig?

Å lære å gjøre noe man ikke har gjort før

Når man flytter for seg selv er det mye man ikke har gjort før - betale regninger, søke om studielån, gå på NAV, bestille legetime og lignende

Kan du huske hvordan det var for deg?

Hvem kunne du spørre om hjelp til det ? Var det klart for deg hvem du kunne spørre?
Hvem kontaktet du hvis du var syk?

Var det noen du hadde ekstra kontakt med?

Hva innebar det? På hvilke områder trengte du ekstra hjelp og støtte? Var det avtalt hvem du kunne be om hjelp fra?

Familie

På hvilken måte fikk du hjelp av familie når du flyttet for deg selv?

Hvordan var den kontakten?

Ble det noen utfordringer?

Opplevde du kontakten/støtten annerledes nå når du bodde for deg selv?

Barnevernet

Kan du fortelle hvordan du opplevde å få støtte fra saksbehandler?

Synes du barnevernet forstod ditt behov for hjelp og støtte?

Motgang

Kan du fortelle om hvordan det opplevdes å spørre om hjelp og støtte?

Hvordan var det utfordrende?

Fikk du hjelp til det du trengte hjelp til slik at det gikk litt av seg selv, eller måtte du spørre?

Hvem spurte du?

Hvordan var det å spørre om hjelp?

Var det noe som var vanskelig å spørre om?

De fleste ungdommer opplever vanskeligheter perioder, fikk du den hjelpen og støtten du trengte da?

Fikk du hjelp til å få det bedre hvis det ble for mye?

Utvikling

Kan du huske om behovet for hjelp og støtte endret seg etter hvert som du hadde bodd for deg selv en stund?

På hvilken måte, gi eksempler? Forandret måten du fikk støtte på etter hvert?

Selvbestemmelse

Hvordan opplevde du om du fikk bestemme i overgangen da du flyttet for deg selv og tiden etterpå?

Hva gjorde barneverntjenesten – hva gjorde andre, ordnet du det meste selv?

Ville du det, eller måtte du?

Ble det stilt krav til deg som du var engi/uenig i?

Opplevde du at de rundt deg trodde på at du ville takle å bo for deg selv?

Er det noe du savner som jeg kunne ha spurt om?

Vedlegg 3: Godkjenning NSD Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS

NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Inger Oterholm

Institutt for sosialt arbeid og familierapi Diakonhjemmet Høgskole AS
Postboks 184 Vinderen 0319
OSLO

Vår dato: 13.11.2015

Vår ref: 45250 / 3 / KH

Deres dato:

Deres ref

Harald Hårfagres gate 2
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 19.10.2015. Meldingen gjelder prosjektet:

<i>45250</i>	<i>Ettervern i barnevernet - erfaringer med støtte fra barnevernet og familie/nettverk</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Diakonhjemmet Høgskole AS, ved institusjonens</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Inger Oterholm</i>
<i>Student</i>	<i>Elisabeth Jacobsen</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database,

<http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.07.2017, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Katrine Utaaker Segadal

Kjersti Haugstvedt

Kontaktperson: Kjersti Haugstvedt tlf: 55 58 29 53

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD. Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no

TRONDHEIM: NSD. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svarva@svt.ntnu.no

TROMSØ: NSD. SVF. Universitetet i Tromsø. 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@sv.uit.no

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar _____

Prosjektnr: 45250

Personvernombudet registrerer at det er barnevernstjenesten som skal rette forespørsel om deltakelse i prosjektet. Vi forutsetter at rekruttering og førstegangskontakt foretas uten hinder av taushetsplikten.

Informasjonsskrivet til utvalget er tilfredsstillende utformet, men sluttdato må eventuelt korrigeres til 01.07.17 (som er oppgitt som prosjektslutt i meldeskjema.)

Data innhentes gjennom intervjuer. Det innhentes sensitive opplysninger om helseforhold. Vi forutsetter at data sikres i tråd med Diakonhjemmet Høgskole sine retningslinjer for datasikkerhet.

Alle data/opptak anonymiseres/slettes innen prosjektslutt 01.07.17.